

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

”Mut, ku ei mulla oo mitään muutakaan kotii...”

Tutkimus nuorisokodissa asuvien nuorten kotikokemuksesta

LAITINEN KAI
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalipsykologia
94 sivua, 1 liite
Lokakuu 2006

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

LAITINEN, KAI: ”Mut, ku ei mulla oo mitään muutakaan kotii”

Tutkimus nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemuksesta

Pro gradu -tutkielma, 94 s., 1 liite

Sosiaalipsykologia

Lokakuu 2006

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemusta. Tutkimuksen lähestymistapa on konstruktionistinen. Konstruktionistisen teorian mukaan tutkimusaineisto on todellisuutta itsessään ja tätä todellisuutta rakennetaan erityisesti kielessä. Tutkimuksen tarkoituksena on antaa nuorille ääni ja osallistua nuorisokotityön kehittämiskeskusteluun. Teoreettinen viitekehys paikantuu D.W. Winnicottin ajatteluun ja erityisesti hänen teoriaansa persoonallisuuden integraation kehityksestä. Analyysiosuudessa sovelletaan grounded theory -menetelmää.

Tutkimukseen haastateltiin kahtatoista nuorta, jotka asuivat haastatteluhetkellä neljässä eri nuorisokodissa. Tutkimustuloksista muodostui luokittelu, jonka kriteereiksi valikoitui kiinnittyminen nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan, viihtyminen, ilmapiiri, suhde muihin nuoriin, henkilökuntaan ja sääntöihin, oppimiskokemukset sekä kotikokemus.

”Hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret (N=4) kokivat vuorovaikutuksen nuorisokodissa toimivana ja he viihtyivät siellä hyvin. Nuorisokoti edusti heille huolenpitoa, turvaa sekä kotia. ”Nuorisokotia lusivien” nuorten (N=3) mukaan nuorisokodissa oli liikaa ihmisiä ja he olivat kriittisiä sääntöjä sekä kontrollia kohtaan. Nämä nuoret kokivat nuorisokodin laitoksena. ”Kriittiset” nuoret (N=3) olivat pettyneitä nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan, vaikka heillä oli vahva tunnesuhde molempiin. Osa henkilökunnasta muodostui heille tärkeiksi ja joitain työntekijöitä he eivät arvostaneet. Nuorisokoti yhteyden kokemisen paikkana ei täyttänyt heidän odotuksiaan. ”Perheen ikävöitsijät” (N=2) eivät olleet kiinnittyneet nuorisokotiin vaan kaipasivat perheenjäseniään. He viihtyivät kohtuullisesti nuorisokodissa, mutta kritisivat kodin ulkopuolisia sijoituksia yleisemmin. Nuorisokoti edusti heille kodin vastakohtaa.

Tutkimustulosten perusteella keskeisiä elementtejä nuorten hyvän kotikokemuksen näkökulmasta näissä nuorisokodeissa olivat kodin myönteinen ilmapiiri, henkilökunnan intuitiivinen ja ammatillinen ymmärrys nuorten tunnetiloista, työntekijöiden käsitys omista tunnetiloistaan ja toimistaan kasvatustilanteissa, turvallisuus, pysyvyys ja tapahtumien ennakoitavuus sekä yhteys sukulaisiin. Kotikokemuksen näkökulmasta haastateltujen nuorten nuorisokodit näyttävätyivät nuorille toimivina ja turvallisina paikkoina rakentaa omaa aikuisen identiteettiään.

Avainsanat: nuori, koti, kotikokemus, nuorisokoti, perhe, sijaishuolto, lastensuojelu, grounded theory -menetelmä, konstruktionistinen teoria, persoonallisuuden integraatio ja psykodynaaminen teoria.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen taustaa	4
1.2	Tutkimuskysymykset	5
2	Sijaishuolto ja nuorisokoti tutkimuskohteena	7
2.1	Sijaishuolto osana lastensuojelua	7
2.2	Nuorisokodit osana sijaishuoltoa	9
3	Tutkimuksen teoreettinen kehys	12
3.1	Konstruktionistinen lähestymistapa	12
3.2.1	Koti käsitteenä	13
3.2.2	Narratiivinen tutkimus lastensuojelunuoren kodista	15
3.2.3	Kertomuksia naisten kodittomuudesta	17
3.3	Perheen käsite	18
3.4	Psykodynaaminen lähestymistapa ja persoonallisuuden integraatio	20
4	Tutkimuksen metodit	25
4.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä ja tutkimusote	25
4.2	Tutkielman toimiva rakenne ja tieteellisyyden vaatimus	26
4.3	Grounded theory -menetelmä	27
4.4	Tutkimustehtävä	29
5	Tutkimuksen toteuttaminen	30
5.1	Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	30
5.2	Tutkimusluvut	32
5.3	Tutkimusaineiston keruu	32
5.4	Haastateltavat nuoret	35
5.5	Haastattelutilanteet	37
5.6	Nuorisokodit, joissa nuoret asuivat	40
5.7	Tutkimusaineiston analyysi	40
6	Tutkimustulokset	43
6.1	Nuorten luokittelu kotikokemuksen perusteella	43
6.1.1	”Hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret	44
6.1.2	”Nuorisokotia luvivat” nuoret	45
6.1.3	”Kriittiset” nuoret	47
6.1.4	”Perheen ikävöitsijät”	49
6.2	Kokemukset lapsuudenkodista	51
6.3	Muutto nuorisokotiin	52
6.4	Kokemuksellinen koti	55
6.5	Kotikokemusta tukevat ja estävät tekijät	59
6.6	Suhde muihin nuoriin ja henkilökuntaan	63
6.7	Suhde kontrolliin ja sääntöpuhetta	68
6.8	Nuorisokoti on hyvä paikka joillekin	70
6.9	Tulevaisuuden toiveet kodista ja perheestä	72
6.10	Nuorisokotiajan vaikutus itsearviointina	74

7	Yhteenveto	76
7.1	Luokittelu kotikokemuksen perusteella	76
7.2	Nuorisokotisijoitusten toimivuus kotikokemuksen näkökulmasta	77
8	Johtopäätökset ja pohdinta	79
8.1	Hyvä ilmapiiri avainasemassa	79
8.2	Intuitiivinen ammatillinen ymmärrys nuoren tunnetilasta	80
8.3	Turvallisuus, pysyvyys ja tapahtumien ennakoitavuus	82
8.4	Sukulaisuuden merkitys	83
8.5	Tutkimuskritiikki	84
8.6	Eettinen pohdinta	85
8.7	Lopuksi	86
	Lähdeluettelo	88
	Liite: Haastattelukysymykset	95

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Työskennellessäni kuuden vuoden ajan pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa nuorisokodissa, keskustelin usein nuorten kanssa heidän kokemuksistaan elämisestä ja asumisesta lastensuojelulaitoksessa. Näiden keskustelujen yhteydessä minua askarrutti kysymys, edustiko nuorisokoti näille nuorille kotia.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat joutuneet luopumaan oikeasta kodistaan sekä perheenjäsenistään. Luonnollisesti luopuminen läheisistään ja kodista on lapselle raskas kokemus. Samanaikaisesti lähteminen kotoa on voinut tuntua helpottavalta. Varsin usein kokemukset ennen lastensuojelusijoitusta ovat olleet lapsilla traumaattisia (Tuovila 2001, 12–14). Erityisesti perheväkivaltaa kokeneiden lasten kohdalla lastensuojelulliset toimenpiteet ovat voineet olla heidän pelastuksensa (Kylmäniemi 2004, 62).

Tutkimuksessani pohdin sitä, miten suomalaisen lastensuojelun toimijat voisivat olla luomassa olosuhteita, joiden avulla sijoitetuilla lapsilla olisi mahdollisuus persoonallisuuden eheytymiseen ja tätä kautta tyydyttävään sekä mielekkääseen elämään? Miten nuorisokodit ja sijaisperheet voisivat antaa korvaavia kokemuksia lastensuojelun nuorille kuulumisesta oikeaan perheeseen ja elämisestä vanhempiensa yhteydessä?

Yksi nuorisokodin tärkeimmistä tehtävistä on toimia nuorelle turvallisena paikkana asua, elää ja kehittyä rauhassa. Tutkimuksen peruslähtökohta on, että nuorisokodin toimiminen nuorelle kotina tai ainakin kotia korvaavana yhteisönä on merkittävää nuorelle kodin ulkopuolisen sijoituksen aikana. Tämä perusteeksi, jota ei ole testattu, on lähtökohtana tutkimuksen tekemiselle eikä sitä tutkimuksessa kyseenalaisteta.

Sijaishuollon kustannukset ja sijoitettujen lasten määrät ovat kasvaneet vuosi vuodelta, vaikka alaikäisten ikäluokat ovat samanaikaisesti pienentyneet maassamme. Nuorisoikäisten suhteellinen osuus kaikista huostaanotoista on kasvanut viime vuosina merkittävästi niin valtakunnallisesti kuin pääkaupunkiseudullakin (Heino, Rantamäki & Sallila 2006, 7; Myllärniemi 2006, 8, 104). Kysymys

lastensuojelun ja sijaishuollon kehittämistä erityisesti nuorten osalta on tässä mielessä hyvin ajankohtainen.

Suomessa on tutkittu varsin vähän lastensuojelulaitoksissa asuvia nuoria (Pösö 2004, 20–21). Erityisesti meiltä puuttuu lasten ja nuorten omaan näkökulmaan sekä kokemuksiin liittyvää tutkimusta (Törrönen 1999, 131). Sijaishuollon lapsilla ja nuorilla on suuri riski syrjäytyä omaan elämäänsä liittyvästä päätöksenteosta, mikäli heidän osallisuuteensa ei kiinnitetä erityistä huomiota (Bardy, Barkman & Janhunen 2000, 123). Tutkimukseni tarkoituksena on antaa ääni lastensuojelulaitosten nuorille ja heidän kokemuksilleen sekä ottaa heidän näkemyksensä vakavasti ja todesta. Samoin opinnäytetyöni tavoitteena on osallistua puheenvuorona nuorisokodeissa tehtävän kasvatustyön kehittämiskeskusteluun kiinnittyen erityisesti käytännölliseen näkökulmaan.

Tutkimuksen lähestymistapa on konstruktionistinen. Konstruktionistinen teoria korostaa tutkimusaineiston olevan todellisuutta itsessään ja sen mukaan maailmaa ja todellisuutta rakennetaan erityisesti kielessä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys paikantuu Donald Woods Winnicottin ajatteluun ja erityisesti hänen teoriaansa persoonallisuuden integraation kehityksestä. Tältä osin tutkimus kiinnittyy psykodynaamiseen kehykseen ja teoriaan, ja sen analyysiosuudessa sovelletaan grounded theory -menetelmää.

1.2 Tutkimuskysymykset

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija voi olla joustava muotoillessaan tutkimuskysymyksiä tutkimusprosessin aikana. Jos aineisto kertoo tutkijalle muuta kuin hän on ennalta oletanut, tai tutkimuskysymykset eivät vastaa tutkimusaineistosta nousevia teemoja, voi tutkija vielä prosessin aikana tarkentaa kysymyksiä. (Silverman 1985, 22.) Pitkällisen pohdinnan ja uudelleenmuotoilun jälkeen olen tiivistänyt tutkimusongelman seuraaviin viiteen pääkysymykseen:

- 1. Miten nuoret konstruoivat tai mieltävät kodin nuorisokotikontekstissa?**
  - **Miten nuoret ovat kokeneet muuton ja asettumisen nuorisokotiin?**
- 2. Mitä merkityksiä nuoret antavat nuorisokodille ja kodille?**
- 3. Mitkä tekijät tuottavat myönteistä kotikokemusta nuorille nuorisokodeissa?**

- 4. Miten onnistuneita nuorten sijoitukset ovat olleet nuorten kotikokemuksen näkökulmasta?**

- 5. Mitkä kuulumisen ja kiinnittymisen muodot ovat tulleet tärkeiksi nuorille heidän asuessaan nuorisokodissa?**

Tutkimus jakautuu kahdeksaan päälukuun. Toisessa luvussa, *Sijaishuolto ja nuorisokoti tutkimuskohteena*, taustoitetaan sijaishuoltoa osana lastensuojelua sekä esitellään nuorisokoti käsitettä käytännöllisin kuvauksin. Kolmas luku, *Tutkimuksen teoreettinen kehys*, käsittelee lyhyesti konstruktionistista lähestymistapaa, kodin ja perheen käsitteitä sekä psykodynaamista teoriaa ja persoonallisuuden integraatiota esitellen D.W. Winnicottin ajattelua. Luvussa neljä, *Tutkimuksen metodit*, esitellään laadullista tutkimusmenetelmää, tutkielman toimivaa rakennetta ja analysoinnissa soveltaen käytettyä grounded theory -menetelmää sekä kuvataan tutkimustehtävä. Luvussa viisi, *Tutkimuksen toteuttaminen*, kuvataan tutkimusprosessia sekä esitellään aineistonkeruumenetelmänä käytettyä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Luku kuusi, *Tutkimustulokset*, pitää sisällään nuorten tyyppiluokittelun kotikokemuksen perusteella sekä yhdeksän tutkimustulosteemaa. Luvussa seitsemän, *Yhteenveto*, esitellään vielä tyyppiluokittelua lyhyesti sekä arvioidaan nuorisokotisijoitusten toimivuutta nuorten kotikokemusten perusteella. Luvussa kahdeksan, *Johtopäätökset ja pohdinta*, kuvataan tutkimustulosten taustalla vaikuttavia ilmiöitä nuorisokotien kehittämistyön näkökulmasta. Samoin luvussa esitellään lyhyesti tutkimuskritiikki sekä tutkimusprosessista noussut eettinen pohdinta.

2 Sijaishuolto ja nuorisokoti tutkimuskohteena

2.1 Sijaishuolto osana lastensuojelua

Lastensuojelun sijaishuolto tarkoittaa kodin ulkopuolelle sosiaaliviranomaisten tekemiä lastensuojelulain edellyttämiä lasten ja nuorten sijoituksia. Sijaishuolto voidaan järjestää lapselle tai nuorelle joko perhehoitona tai laitoshoitona. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 17–18.)

Laitoshoidolla tarkoitetaan joko avohuollon tukitoimenpiteenä tai huostaanottona tapahtuvaa lapsen tai nuoren sijoitusta lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelulain 14§:n mukaan avohuollon tukitoimenpiteenä tapahtuva sijoitus on luonteeltaan vapaaehtoinen ja eroaa huostaanottoon perustuvasta sijoituksesta erityisesti nuorten kohdalla siinä, että sijaishuoltoyksikön henkilökunnan mahdollisuudet rajoittaa nuoren liikkumisvapautta vasten hänen tahtoaan ovat vähäiset. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 21.) Kevään 2006 lastensuojelutilaston mukaan Suomessa oli laitoshoitoon sijoitettuna 6773 lasta (ks. Känkänen & Laaksonen 2006, 36).

Perhehoito on tarkoitettu lapselle, jonka kasvatusta ja hoitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan eikä hänen katsota olevan laitoshoidon tarpeessa. Lapsen ympärivuorokautista perhehoitoa ja kasvatusta annetaan tällöin lapsen oman kodin ulkopuolisessa yksityiskodissa tai ammatillisessa perhekodissa. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 17–18.) Kevään 2006 lastensuojelutilaston mukaan Suomessa oli perhehoitoon sijoitettuna 5553 lasta (ks. Känkänen & Laaksonen 2006, 36).

Lastensuojelulaki (683) vuodelta 1983, jota ollaan tämän tutkimuksen valmistumisen aikaan uudistamassa, määrittelee lastensuojelua erityisesti lasten oikeuksien näkökulmasta.

Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen edun selvittämistä ja harkitsemista ennen sijaishuollon toimenpiteitä. Tämä edellyttää monien olennaisten seikkojen läpikäymistä ennen mahdollista sijoitusta. Näitä seikkoja ovat lapsen ikä ja kehitysvaihe, tähänastiset elämäkokemukset, erityistarpeet, mielipiteet ja toivomukset, lapsen ja vanhempien välinen suhde, arvio vanhempien kuntoutusmahdollisuuksista sekä kasvuympäristön vaihdos (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 20).

Lastensuojelulain (LSL 16§) mukaan lapsen sijoitukseen tulee ryhtyä, jos lapselle ei ole kotona tarjolla turvallista ja virikkeitä antavaa kasvuympäristöä tai edellytyksiä tasapainoiseen ja

monipuoliseen kehitykseen. Huostaanottoon vastaavasti tulee ryhtyä ja lapsi tulee sijoittaa kodin ulkopuolelle, mikäli kolme seuraavaa kriteeriä täyttyy samanaikaisesti.

1. Mikäli puutteet lapsen huolenpidossa ja kodin olosuhteissa uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai, jos lapsi itse vaarantaa omaa kehitystään tai terveyttään esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai tekemällä rikoksia
2. Mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia tai mikäli ne osoittautuvat riittämättömiksi
3. Mikäli kodin ulkopuolisen sijoituksen katsotaan vastaavan lapsen etua. (LSL 16§.)

Näiden kolmen kriteerin periaatteen mukaisesti kynnys huostaanottoon Suomessa on korkea. Lastensuojelulain mukaan huostaanoton syyksi eivät riitä erimielisyydet vanhempien kanssa tai koulunkäyntivaikeudet.

Lastensuojelun peruslähtökohtiin kuuluu, että jokaiselle lapselle tulee tarjota turvallinen elinympäristö, jossa hän voi elää ja kehittyä. Lasten etu edellyttää oikeutta tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä turvalliseen ja virikkeelliseen ympäristöön (Rantalaiho 1993, 104). Hoito- ja suojelunäkökulmasta lasten hyvinvoinnin kriteereinä voidaan pitää turvallisuutta, lähiverkostoja, terveyttä, yksinoloa ja riskejä (Kiili 1998).

Lastensuojelulaki edellyttää avohuollollisten tukitoimenpiteiden käyttöä ja kokeilua ennen sijaishuollon palveluihin turvautumista. Tällä pyritään välttämään lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle tapauksissa, joissa kevyemmällä avohuollon tuella voidaan lapsen ja perheen tilannetta mahdollisesti parantaa. Voimassa oleva lastensuojelulaki korostaa sijoituksen rinnalla avohuollollisen tuen tärkeyttä täydentämässä, ei korvaamassa kotisuhteita (Pösö 2004, 17). Vuonna 2004 oli lastensuojelun avohuollon piirissä 59 912 lasta ja nuorta, joista 27 % oli uusia asiakkaita (StakesTieto/lastensuojelu).

Lastensuojelulain mukaan kunnilla on vastuu siitä, että sijaishuolto ja lastensuojelu kokonaisuudessaan järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan niin, että se vastaa kunnassa ilmenevää tarvetta. (LSL 4§.) Tavallisesti sijaishuolto on kunnissa järjestetty tuottamalla palveluja siten, että perustetaan omia lastensuojelulaitoksia ja perhekoteja sekä etsitään sijaisperheitä tai tehdään ostopalvelu- ja maksusitoumussopimuksia yksityisten palveluntuottajien kuten yleishyödyllisten järjestöjen kanssa. Yksityiset palveluntuottajat hoitavat tällä hetkellä jo noin kahta kolmasosaa

lastensuojelun sijaishuollon palveluista (Lastensuojelun kokonaisuudistustyöryhmän muistio 2006, 26).

Ostopalvelusopimuksilla tarkoitetaan laitospaikkojen varaamista kunnan käyttöön yksityisiltä toimijoilta kuten lastensuojelujärjestöiltä. Maksusitoumus on sopimus yhden lapsen tai nuoren sijoittamisesta lastensuojelulaitokseen tai perhekotiin yhteisesti sovituksi ajaksi. Suomessa lasten ja nuorten sijaishuollosta vastaavat käytännön tasolla erilaiset sijaisperheet, ammatilliset perhekodit, SOS- lapsikyläkodit, kunnalliset ja yksityiset lasten- ja nuorisokodit sekä koulukodit (Mikkola 1999, 23).

Yhä useampi suomalainen lapsi ja nuori asuu kodin ulkopuolelle sijoitettuna. Vuonna 2004 heitä oli 14 700, joista huostaanotettuina oli 8666 (StakesTieto/lastensuojelu; ks. myös Heino ym. 2006, 7). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on noussut viimeisten vuosien aikana tasaisesti. Kuusi vuotta aiemmin, vuonna 1998 oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna 12 010 lasta tai nuorta (StakesTieto/lastensuojelu).

Kymmenen vuoden aikana uusien huostaanottojen määrä on lähes kaksinkertaistunut. Vuonna 1994 huostaanottoja oli noin tuhat ja vuonna 2004 niiden määrä oli noussut yli kahteen tuhanteen. Erityisesti nuorten, yli 12-vuotiaiden, osuus kaikista huostaanotetuista lapsista on noussut selvästi samana aikana. Tilastojen mukaan vuonna 1994 yli 12-vuotiaiden nuorten osuus uusista huostaanotoista oli 38 % ja vuonna 2004 jo 49 %. (ks. Heino ym. 2006, 7.)

2.2 Nuorisokodit osana sijaishuoltoa

Nuorisokodit ovat joko kuntien, järjestöjen tai muiden yksityisten toimijoiden ylläpitämiä lastensuojelulaitoksia, jotka on tarkoitettu 12–18-vuotiaille huostaanotetuille tai avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetuille nuorille. Nuorisokodit ovat joko tytöille tai pojille tai sekä tytöille että pojille tarkoitettuja yksiköitä.

Nuorisokoteihin tehtävät sijoitukset kestävät tapauskohtaisesti puolesta vuodesta kuuteen vuoteen. Lastensuojelusijoitusten mittakaavassa nuorisokotisijoitukset ovat normaalisti ja keskimäärin lyhyempiä kuin lastenkotisijoitukset, mutta vastaavasti pitempiä kuin vastaanottokotisijoitukset. Osalla nuorista sijoitus saattaa kestää pitempäänkin, mikäli sijoittava kunta on päättänyt jatkaa

sijoitusta vielä jälkihuoltovaiheen aikana eli tarvittaessa aina 21:een ikävuoteen saakka edellyttäen, että nuori itse on sitä toivonut.

Nuorisokotitoiminnan psykososiaalinen tehtävä on auttaa nuorta aikuistumaan ja itsenäistymään. Tämä prosessi edellyttää ja vaatii kuitenkin ensin kiinnittymistä ja suhdetta ihmisiin, ennen kuin on mahdollista itsenäistyä ja irrottautua aikuisuuteen (Pösö 2004, 74). Nuorisokotisijoituksen taustalla on usein murrosiän vaiheisiin liittyvät ristiriidat vanhempien ja nuoren välillä. Tämä vastakkainasettelu kulmineeruu kysymykseen vapaudesta ja vastuusta sekä irrottautumiseen lapsuudenkodista. Varsin usein sijoituksen syynä on joko nuoren tai vanhemman päihteiden väärinkäyttö ja nuoren koulunkäyntiin liittyvät ongelmat sekä rajattomuus tai vanhempien kyvyttömyys suojella ja rajoittaa nuorta (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 51).

Osalla nuorisokoteihin sijoitetuista nuorista on pitkä sijaishuoltohistoria, johon on saattanut kuulua perhekotisijoituksia, lastenkotielämää, jaksoja psykiatrisessa laitoshoidossa tai päihdekuntoutuksessa. Tähän joukkoon kuuluu ryhmä kaltoin kohtelun vuoksi sijoitettuja nuoria, jotka ovat joutuneet vaihtamaan sijoituspaikkaansa toistuvasti käyttäytymisongelmiensa takia (Pasanen 2001, 18–19).

Nuorisokodit ovat normaalisti joko yksiosastoisia tai ne on jaettu kahteen tai useampaan osastoon siten, että yhdellä osastolla asuu yleensä viidestä kahdeksaan nuorta kerrallaan. Henkilökuntaa nuorisokodeissa on tavallisesti noin yksi työntekijä yhtä nuorta kohden. Monissa laitoksissa on kuitenkin tavoitteena, että yhtä nuorta kohden olisi yksi ohjaaja muun henkilökunnan lisäksi. Käsite muu henkilökunta pitää sisällään laitoksen johtajan sekä mahdollisesti apulaisjohtajan, laitoshuoltajan, emännän, kodinhuollonohjaajan, sosiaalityöntekijän, psykologin tai muita erityistyöntekijöitä.

Monilla nuorisokodeilla on kantalaitoksen osastotoiminnan lisäksi olemassa erillisiä itsenäistymis- tai harjoitteluasuntoja (Kivinen 1989, 45), jotka voivat sijaita joko laitoksen alueella tai alueen ulkopuolella joskus monienkin kilometrien päässä. Nuorisokotien sisällä voi olla itsenäistymiseen suuntaavia osastoja, jotka antavat nuorille samalla enemmän vapautta ja vastuuta. Joissakin laitoksissa on tietyllä tavalla oirehtiville nuorille tarkoitettuja osastoja kuten psyykkisesti oirehtiville nuorille suunnattuja tai päihteitä väärinkäyttävälle nuorille räätälöityjä kuntoutusyksiköitä (Kitinoja 2005).

Nuorisokotien henkilökunnan yksi keskeisimmistä tehtävistä on auttaa nuoria saamaan korjaavia ja korvaavia kokemuksia suhteessa aikuisiin niin luottamuksen kuin sosiaalisen kanssakäymisen tasolla. Osa lastensuojelulaitoksissa elävistä nuorista ei luota aikuisiin omien traumaattisten kokemustensa vuoksi (Pösö 2004, 111). Joskus epäluottamus aikuisiin voi olla osin peräisin myös lastensuojelulaitoksista tai sijaisperheistä (Tolonen 2004, 25; Tuomela 1995, 36–37).

Lasten tai nuorten sijoittaminen lastensuojelulaitoksiin tai perhekoteihin on kunnalle merkittävä taloudellinen investointi. Sijoitetun lapsen hoito maksaa noin 40 000–150 000 euroa vuodessa lasta kohden lastensuojelulaitoksen profiilista sekä resursoinnista riippuen. Laitospaikan vuorokausihinta voi olla noin 110–410 € lasta kohden. (Lastensuojelun kokonaisuudistustyöryhmän muistio 2006, 64.) Kalleimmillaan lastensuojelusijoitus voi maksaa jopa 700 € vuorokaudelta (Rousu & Holma 2004, 13). Lahden kaupunkiseudun alueella tehdyssä selvityksessä arvioitiin lastensuojelusijoituksen ostopalvelujen keskihinnaksi noin 160 € vuorokaudelta lasta kohden (Eronen 2005). Viime vuosina suurimmat kaupungit ovat käynnistäneet lastensuojelun sijaishuoltopalvelujen oston kilpailuttamista (Rousu & Holma 2003, 47).

3 Tutkimuksen teorettinen kehys

3.1 Konstruktionistinen lähestymistapa

Tutkimuksen taustalla vaikuttava viitekehys on konstruktionistinen. Konstruktionistisen teorian mukaan maailma rakennetaan kielessä ja kielellisellä maailmalla ei ole tässä mielessä suoraa yhteyttä olemassa olevaan todellisuuteen (Burr 1995). Todellisuutta tarkastellaan siten kuin yksilön kokee tietoisuudessaan (Berger & Luckmann 1994, 166). Nuorten puheessaan tuottama käsitys todellisuudesta on tämän tutkimuksen keskeinen tutkimustodellisuus. Se, mitä nuoret kokevat ja kertovat, on tutkimuksessa olennaista ja tärkeää. Vastaavasti toissijaista on se, mitä objektiivisesti on tapahtunut tai miten muut tätä todellisuutta tulkitsevat.

Toisaalta kieli kuvaa todellisuutta sekä subjektiivisesti että objektiivisesti. Peter L. Berger ja Thomas Luckmann käsittelevät kirjassaan ”Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen” kielen sekä subjektiivista että objektiivista ulottuvuutta esimerkillä suhteesta anoppiin.

”Kuvitellaanpa, että riitelen anoppini kanssa. Tämä konkreettinen ja subjektiivinen ainutkertainen kokemus tyypistyy kielellisesti kategoriaksi ’hankaluudet anopin kanssa’. Tämä tyypitys on mielekäs ja ymmärrettävä itselleni ja oletettavasti myös anopilleni. Samainen tyypitys tuo mukanaan yksilöitymättömyyttä: en pelkästään minä, vaan kuka tahansa voi kokea ’hankaluuksia anopin kanssa’. Tällä tavoin omat elämäkokemukseni asettuvat jatkuvasti osaksi laajoja merkityskokonaisuuksia, jotka ovat sekä objektiivisesti että subjektiivisesti todellisia”. Kieli yhdistää jokapäiväisen elämän todellisuuden eri alueet ja nivoo ne yhteen mielekkääksi kokonaisuudeksi. (Berger & Luckmann 1994, 50.)

Konstruktionistinen lähestymistapa painottaa ihmisen sosiaalista olemusta. Ihmiset yhdessä tuottavat inhimillisen maailman kaikkine sosiokulttuurisine ja psykologisine muotoineen. Yksilön on mahdotonta kehittyä ihmiseksi eristyksessä. Samoin on eristäytyneen ihmisen mahdoton tuottaa inhimillistä ympäristöä. Elämässä ihmiselle ominainen inhimillisyys ja sosiaalisuus ovat erottamattomasti yhteen kietoutuneet. (Berger & Luckmann 1994, 63.)

Kenneth J. Gergenin mukaan maailmassa ei ole yhtä ja ainoaa totuutta, vaan totuus rakentuu ihmisen eri konteksteissa eri tavoin ja vaihtelee samalla ihmisellä myös tilannekohtaisesti. Maailma

koostuu vuorovaikutussuhteista ja niiden seurauksena ihmiselle rakentuu maailmankuva, käsitys itsestä sekä ympäröivästä todellisuudesta. Omien ajatusten reflektointi lisää ihmisen itsetuntemusta, toisten tuntemusta sekä tietoisuutta maailmasta. (Gergen 1999.)

Tutkittaville on tärkeää antaa ääni ja äänille riittävän laaja konteksti, jonka mahdollistaa parhaiten tukeutuminen laadullisiin menetelmiin. (Burr 2004, 139.) Tässä tutkimuksessa halutaan ymmärtää haastateltavien nuorten elämää heidän lähtökohdistaan käsin arvostamalla heidän tulkintojaan sekä heidän antamiaan merkityksiä nuorisokotielämän arjesta ja todellisuudesta. Samalla nuorten subjektiviteetti sekä usko omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin voi vahvistua.

Lastensuojelulaitosten henkilökunnan, nuorten sosiaalityöntekijöiden tai vanhempien puheen kuvaukset kodista ja nuorisokodista ovat todennäköisesti erilaisia kuin nuorten itsensä tuottamat. Leena Sandström on tutkinut aihetta pro gradu -tutkielmassaan: ”Eri osapuolten näkökulmat tilanteessa, jossa nuori on sijoitettu laitoshoitoon”. Sandströmin mukaan haastateltujen nuorten tekemät tulkinnat eri tilanteista poikkesivat eniten aikuisten tekemistä tulkinnoista eivätkä nuorten kokemukset välittyneet tilanteen muille osapuolille (Sandström 2000). Tässä mielessä nuorten puheessaan tuottama subjektiivinen todellisuus ja mahdollisesti yhtenevät kokemukset voivat avata uusia näkökulmia lastensuojelulaitosten arkeen ja käytäntöihin.

3.2.1 Koti käsitteenä

Käsitteinä koti sekä asunto viittaavat omaan, yksityiseen tilaan. Koti tarkoittaa meille tilan, kuulumisen ja johonkin kiinnittymisen yhteyttä. Kotiin kiinnittyminen tapahtuu erityisesti muistin avulla. Käsitteenä koti liittyy siihen mistä olemme tulossa, mistä olemme kotoisin. Koti ei varsinaisesti ole olemassa vaan me joudumme rakentamaan sitä elämällä tilassa, jota kutsumme kodiksi. (Huttunen 2002.)

Koti alkaa siitä, kun joku tila otetaan haltuun, meidän säädeltäväksemme (Douglas 1991, 289). Voimme aloittaa kodin rakentamisen sellaiseksi kuin itse sen haluamme. Vasta sen jälkeen tilasta tulee meidän tilamme, koti meille. Kodin haltuunotto on prosessi, joka vie oman aikansa. Se ei tapahdu hetkessä, vaan tietyllä tavalla toiston kautta asumme kyseistä tilaa kodiksemme. (Rajanti 1999, 46–47.)

Kodin haltuunotto ja siellä eläminen tapahtuu aina suhteena ja tietynlaisena jännitteenä

(Jackson 1995, 122). Voimme puhua myös rajalla olemisesta. Ihminen joutuu elämässään olemaan usein kahden eksistenssimahdollisuuden välissä, olematta kummassakaan kotonaan ja hylkäämättä lopullisesti kumpaakaan (Tillich 1973). Varsinkin lastensuojelulaitoksissa tämä rajalla olo tai jännite voi tarkoittaa tilaa, joka sijaitsee jossain lähtöpaikan ja tulevan juurtumispaikan välillä, eräänlaisena välitilana. Kodilla, jota kuljetamme mukamme, on aina menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus (Huttunen 2002, 101).

Koti on myös sosiaalinen käsite. Siihen kuuluu perheyhteyden ajatus, joka laajasti ymmärrettynä tarkoittaa suvun ohella sosiaalisten suhteiden verkostoa. Olennaista sosiaalisten suhteiden kodille on kuulumisen kokemus (Brah 1996, 4). Kun luomme kotia, se tapahtuu aina ihmissuhteiden, viihtymisen ja kuulumisen kautta niin erilaisessa tekemisessä kuin asumisessakin (Huttunen 2002, 299).

Koti on nuorelle enemmän kuin asuinpaikka tai osa yhteistä varallisuutta. Perheenjäsenten aidot tunteet todellistuvat juuri kotona ja siksi kotia tulee suojella ja rakentaa yhdessä. Kodissa perhe saa elää ja tuottaa omaa elämäänsä lujittamalla positiivisen vuorovaikutuksen kautta. Kotona nuori voi saada hyväksyntää ja olla oma itsensä riippumatta ulkopuolisesta todellisuudesta. (Harinen 1998.)

Kokemus oikeasta kodista, kuulumisesta johonkin, rakentaa perustaa yksilön mielekkäälle ja tyydyttävälle elämälle. Kotia pidetään luonteeltaan paikkana, jossa ihminen voi kokea kuulumisen ja hyväksytyksi tulemisen tunteita. Sanaan koti liitetään erityisesti turvallisuuden kuuluvia määreitä sekä odotuksia. Kodin tulisi olla paikka, jossa lapsi, nuori tai aikuinen voi olla oma itsensä eikä häntä hylätä. Koti on paikka, jossa lapsen tulisi voida näyttää pahaa oloaan. (Forsberg 2002.)

Aina koti ei ole ideaali kaikille sen jäsenille. Jollekin koti tarkoittaa paratiisia, turvallista ja välittävää yhteisöä. Toiselle se voi näyttää varjopuolensa ja olla maanpäällinen helvetti. Tutkijoiden arvioiden mukaan Suomessa alaikäisistä lapsista lähes 20 % on joko nähnyt perheväkivaltaa kotonaan tai joutunut itse sen kohteeksi, joten kyseessä ei ole pienen vähemmistön ongelma, vaan asia koskettaa huomattavan suurta joukkoa kouluikäisistä lapsista ja nuorista (Dufva 2001, 15–16).

Käsitteenä koti voi saada yksilön subjektiivisena kokemuksena hyvin erilaisia merkityksiä. Tässä mielessä kotia käsitteenä on mielekästä tarkastella kontekstuaalisuuden näkökulmasta. Kodin kuvaaminen ja merkitys voivat vaihdella paljon kyseessä olevan ajan, paikan ja subjektin mukaan. Kodin merkitys itse kullekin liittyy paljolti hänen kokemusmaailmaansa, henkilöhistoriaansa sekä

herkkyyteen kokea kodin ilmapiiriä sekä henkilökohtaisiin selviytymiskeinoihinsa. Joka tapauksessa koti on yksilölle jotain merkittävää ja olennaista riippumatta siitä, ovatko hänen kokemuksensa kodista myönteisesti vai kielteisesti värittyneitä. Tässä tutkimuksessa keskeiseksi käsitteeksi nousee kotikokemus. Kotikokemuksen käsitteellä tämän tutkimuksen yhteydessä tarkoitetaan kokemusta, jonka yhteydessä nuori kokee olevansa ”kotonaan”, fyysistä paikkaa, yhteyttä ihmisiin tai olotilaa.

Määritellessään kotia Riitta Granfelt vertaa kodin käsitettä ”satamaan”, josta laivat lähtevät matkalle ja jonne ne taas palaavat. Tämä ”lähtevien laivojen satama” tarkoittaa Granfeltille metaforaa hyvästä elämästä, joka karkaa käsistä ja silmistä viimeistään silloin, kun se on aivan lähellä. (Granfelt 1998, 103.) Kertoessaan kodittomien naisten todellisuudesta Granfelt tulee lausuneeksi jotain, joka on tuttua myös muille kotinsa menettäneille ihmisille kuten sijoitetuille nuorille.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään sekä Granfeltin (1998) että Sari Luoman (2003) tutkimuksia, joiden keskiössä ovat käsitteet koti, kodittomuus ja kotikokemus. Granfeltin (1998) väitöskirja sekä Luoman (2003) pro gradu -tutkielma edustavat ja esittelevät yhdessä eri puolia kotikokemuksen käsitteestä erityisesti yhteiskunnallisesti marginalisoituneiden ryhmien kertomana. Kodittomien naisten ja jälkihuoltonuorten kertomukset luovat erilaisia kuvia kodista ja kotikokemuksesta. Kertomukset nostavat esiin näkökulmia, jotka eivät ole tuttuja ihmisille, joille oma koti on aina ollut itsestäänselvyys. Tarkemman kokonaiskuvan hahmottaminen kovaosaisten tai muuten marginalisoituneiden ihmisten tilanteesta vaatisi yksilönäkökulman lisäksi vielä laajempaa sosiologista ymmärrystä yhteiskunnan sosiaalisista ja taloudellisista rakenteista (Silverman 1985, 19).

3.2.2 Narratiivinen tutkimus lastensuojelunuoren kodista

Sari Luoma (2003) on pro gradu -tutkielmassaan ”Kun mä haluan tästä kuitenkin sellasen kodin...” tutkinut lastensuojelulaitoksissa eläneiden jälkihuoltonuorten elämänskulkua kodin ja kodittomuuden kokemusten näkökulmasta. Suomalaisessa lastensuojelututkimuksessa erityisesti Luoman pro gradu -tutkielma tulee lähelle omaa tutkimustani kohdistuen myös kotikokemuksen käsitteeseen sekä lastensuojelunuorten näkökulmaan, joten sen esittely tässä yhteydessä on luontevaa ja perusteltua.

Luoma selvittää tutkimuksessaan itsenäistymässä olevien lastensuojelunhuoneiden erilaisia kotikäsitteitä ja kodintarinoita. Luoman tutkimus on kvalitatiivinen ja perustuu empiiriseen haastatteluaineistoon. Tutkimuksessa käytetään narratiivista tutkimusotetta ja sen aineistonkeruumenetelmä lähentyy elämäkerrallista haastattelua. (Luoma 2003.)

Tutkimuksen aineiston tulkintakehyksenä on käytetty kodin käsitettä. Luoma on jakanut aineiston kodin kehittymiskertomusten mukaan kolmeen erilaiseen tyyppiin, jotka hän on nimennyt ”kadulta kotiutujaksi”, ”kotiin palaajaksi” ja ”kodin etsijäksi”. Nämä tyyppitarinat ovat kertomuksia kodista ja sen saamista merkityksistä lastensuojelunhuoneen elämänsä aikana sekä nuoren sisäisen kodin ja identiteetin kehittymisestä. Tyyppitarinat kuvaavat myös nuoren aikuistumista sekä siirtymistä nuoruudesta aikuisuuteen ja itsenäiseen elämään. (Luoma 2003, 77.)

Luoman tyyppitarinat poikkeavat toisistaan merkittävästi. ”Kadulta kotiutuja” on kokenut kodittomuutta ja ulkopuolisuutta jo lapsuudenkodissaan. Näin ollen lapsuudenkoti ei edusta hänelle todellista kotia. Nykyinen itsenäinen asuminen on hänelle se ensimmäinen varsinainen koti. (Luoma 2003.)

”Kotiin palaajan” kertomuksissa lapsuudenkoti edustaa sitä oikeaa kotia. ”Kotiin palaaja” on kokenut lastenkotiajan kodittomuuden aikana. ”Kotiin palaaja” kuvaa lastenkotia riiston paikkana ja ”vankilana”. Kotiinpaluun yhteydessä lapsuudenkoti ei kuitenkaan saa enää samanlaisia merkityksiä kuin lapsuudessa, vaan jokin on muuttunut kodissa. (Luoma 2003.)

”Kodinetsijän” tarinassa lapsuudenkodin lämmin kodintuntu on rikkoutunut kotiin tulleen ulkopuolisen tekijän vuoksi. Näin lapsuudenkoti on muuttunut vajaaksi kodiksi ja ”kodinetsijä” on joutunut kodista pois lastenkotiin. ”Kodinetsijä” on kotiutunut lastenkotiin hyvin ja alkanut kokea kuuluvuutta sinne. Itsenäiseen asumiseen siirtyessään ”kodinetsijä” kokee taas kodittomuuden tunteita ja ulkopuolisuutta. (Luoma 2003.)

Nuorten tarinoihin liittyy tutkimuksessa paljon viitteitä kodin menetykseen ja kodittomuuden tunteisiin. tarinat sävytyvät vahvasti ihmissuhteiden repivyyden, särkymisen ja elämän merkityksen kyseenalaistamisen tematiikoilla. Toisaalta tutkimuksesta ilmenee, että lastensuojelunhuone voi rakentaa kotinsa myös laitoksen, lastenkodin sisään. Luoman mukaan laitoksesta voi myös muodostua riittävän hyvä koti nuorelle. (Luoma 2003, 81–83.)

Tutkimuksessa korostetaan lastensuojelunuoren tukemisen merkitystä nuoren aloittaessa itsenäistä elämäänsä. Jälkihuollossa tarvitaan monipuolista ja aktiivista tukea, jolla voidaan vaikuttaa nuoren elämäntapaan myönteisesti. Tukitoimien avulla nuori voi onnistua normaaliin elämäntapaan kiinnittymisessä sekä selvitä arjesta. (Luoma 2003, 85–86.)

Nuori tarvitsee lastensuojelulaitoksesta pois muuttaessaan erityistä tukea selviytyäkseen normaalista arjesta. Lastensuojelunuorelle itsenäistyminen ja muutto omaan asuntoon saattaa olla vaikeampaa kuin kotona kasvaneelle nuorelle, koska hänen sosiaalinen verkostonsa on usein huomattavan niukka. (Luoma 2003, 85–86.)

3.2.3 Kertomuksia naisten kodittomuudesta

Riitta Granfelt on tutkinut väitöskirjassaan kodittomien naisten elämän psykososiaalisia kysymyksiä sekä samalla rakentanut kuvaa kodittomuudesta. Granfeltin tutkimuksen lähtökohtana on naisten asunnottomuus sekä yhteiskunnallisena että yksityisten ihmisten kokemana ja elämänä ilmiönä. Granfeltin väitöskirjassa esitellään yhden yhteiskunnallisesti marginalisoituneen ryhmän, kodittomien naisten, kokemuksia kodista ja erityisesti sen puuttumisesta. Useimmilla tutkimukseen osallistuneista naisista oli huostaanotettuja lapsia. (Granfelt 1998, 8, 11, 174.) Granfeltin väitöskirjan esittely tuo tutkimukseen mielenkiintoisen puheenvuoron ja näkökulman sijoitetun lapsen äidin kokemusmaailmasta.

Granfeltin tutkimukseen osallistui 21 naista, jotka asuivat kolmessa asuntolassa, joista kaksi oli päihdeongelmallisille tarkoitettuja ja hoidollisesti suuntautuneita. Naiset olivat 26–54-vuotiaita ja useimmilla heistä oli kouluikäisiä lapsia. Lähes kaikilla naisista oli taustallaan useita särkyneitä parisuhteita. (Granfelt 1998, 10–11.)

Tutkimuksen painopiste asettuu haastateltujen naisten ihmissuhteiden ja psyykkisten kokemusten alueelle. Aineistosta nousseita psykososiaalisia kysymyksiä tutkimuksessa kannattelee D. W. Winnicottin kehittelemä kiinnipitävän ympäristön käsite. (Granfelt 1998, 174–175.)

Tutkimuksessa haastatellut naiset korostivat hyvin toimivien asiakassuhteiden merkitystä omalla kohdallaan. Nämä suhteet olivat heidän mukaansa ilmapiiriltään hyväksyviä ja niissä korostui käsitys työntekijästä ihmisenä, joka haluaa eläytyä asiakkaansa todellisuuteen ja maailmaan. (Granfelt 1998, 175.) Granfeltin (1998) tutkimuksessa, kuten tässäkin tutkimuksessa, nousevat

olennaisina teemoina esille vuorovaikutussuhteet työntekijöiden kanssa ja niiden toimivuus sekä ilmapiirin merkitys.

Kodin ja kodittomuuden merkitys nousi naisten kertomuksissa keskeiseksi. He toivoivat omaa kotia ja useimmat heistä pyrkivät rakentamaan asuntolan huoneesta kodin itselleen. Haastatellut naiset olivat köyhiä ja vähäosaisia ihmisiä, jotka unelmoivat kaupungin vuokra-asunnosta, päihdeongelman hallinnasta tai raittiudesta. He ikävöivät lapsiaan ja olivat huolissaan väkivaltaisista sekä päihderiippuvaisista ihmissuhteistaan. (Granfelt 1998, 175–176.)

Tutkimuksen naiset arvostivat suuresti sosiaalityötä, jossa heidän huolensa otettiin vakavasti ja jossa heidän tunteillaan ja näkemyksillään oli merkitystä. Sitä vastoin he vierastivat moralismia, syylistämistä sekä ylemmydentuntoista elämän normittamista. Monille heistä keskeinen osa elämää oli äitiys. Haastateltujen naisten äitiyttä voi kuvata käsitteellä ”särkynyt äitiys”, koska he olivat joutuneet luopumaan lapsistaan. (Granfelt 1998, 176.) Kotikokemusta tarkastellaan tässä tutkimuksessa sijoitetun nuoren näkökulmasta ja Granfeltin (1998) tutkimuksessa sijoitetun lapsen äidin näkökulmasta.

Granfeltin tutkimuksen olennainen sisältö palaa kysymykseen oikeudesta elää erilaisen ihmisen elämää sekä mahdollisuudesta saada tukea oman elämäntavan löytymiselle silloin, kun elämässä on tapahtunut merkittäviä menetyksiä. Tutkimuksen toinen keskeinen teema liittyy paikattomuuteen ja oman yksityisyyden oikeuteen. Granfeltin mukaan sosiaalityön yksi tärkeimmistä yhteiskuntapoliittisista tehtävistä on kodin mahdollistaminen heille, joille itsenäinen asuminen on joko tilapäisesti tai pysyvästi mahdotonta. Tutkimuksen naisten peruskysymyksen voisi muotoilla seuraavasti: ”Mistä löydän paikkani ja mahdollisuuden elää?” (Granfelt 1998, 177–178.)

3.3 Perheen käsite

Suomen kielen perussanakirjan mukaan perhe on yhdessä asuvien ihmisten ryhmä, jonka tavallisesti muodostavat kaksi keskenään avio- tai asuinliitossa olevaa henkilöä ja heidän lapsensa tai yksinhuoltaja lapsineen tai lapseton pariskunta. (Suomen kielen perussanakirja 1992.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa perhettä pidetään yhtenä sosiaalisen järjestyksen keskeisenä osana. Eläminen perheyhteydessä kuuluu edelleen suomalaisen ihmisen elämäntapaan. Käsitteeseen ideaaliperheestä liitetään erilaisia laatusanoja kuten lämpö, turvallisuus ja jatkuvuus. Perheen

toivotaan edustavan sellaisen hyveen ja rakkauden tilaa, johon ulkopuoliset individualistiset vaatimukset eivät päde. (Harinen 1998.)

Jokainen ihminen kaipaa perheyhteyttä ja pyrkii itse luomaan sellaisen, mikäli hänellä ei vastaavaa ole olemassa. Ihminen tuottaa itselleen perheen oman kontekstinsa puitteissa tavalla tai toisella (Peräkylä 1990). Yksilöt kokevat perheen välttämättömäksi ja korvaamattomaksi elementiksi elämässä sekä elämisen muodoksi. Elämisen muoto on muuttumassa instituutiosta enemmänkin ihmissuhteeksi. Perhe nähdään yhä keskeisempänä teemana elämässä eikä niinkään instituutiota nimeltä perhe. (Morgan 1985.) Länsimaisen yhteiskunnan moniarvoistumisen vaikutuksesta perheen käsite saa jatkuvasti uusia ulottuvuuksia ja muotoja.

Perhe voidaan mieltää myös dynaamiseksi systeemiksi, jolloin olennaiseksi tulee perheen prosessien tarkastelu eivätkä yksisuuntaiset syy-seuraussuhteet esimerkiksi vanhemmasta lapseen (Minuchin 1988). Tämä sosiaalipsykologinen, systeemiteoreettinen ja perheterapiassa käytetty lähestymistapa kuvaa paremmin perhedynamiikkaa, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen systeeminä.

Emil Durkheimin mukaan inhimillinen maailma on jaettavissa kahteen erilaiseen todellisuuteen: ideaaliin ja reaaliseen. Durkheimin mukaan inhimilliset ristiriidat eivät synny reaalimaailman ja ideaalimaailman välillä vaan enemmänkin eilispäivän ideaalin eli tradition ja tämän päivän ideaalin eli tulevaisuuden toiveiden välillä. Olennaista on ymmärtää, että kaikki yksilölle merkittävä tapahtuu tässä ideaalimaailmassa. (Durkheim 1980, 374–375.) Normaalisti nuorella on olemassa kuva perheestä, jollaisen hän toivoisi muodostavansa joskus tulevaisuudessa. Ideaaliperhe tarkoittaa yleensä nuorelle onnellisuuden ja hyvän elämän olotilaa sekä edustaa pyyteetöntä rakkautta ja yhteistä hyvää (Harinen 1998).

Onnellinen perhe Bruno Bettelheimin mukaan on sellainen, jossa sen jokainen jäsen ikänsä ja kypsyytensä sallimissa rajoissa toimii osoittaen huomaavaisuutta ja kunnioitusta jokaisen muun jäsenen ainutlaatuisuutta ja yksilöllisyyttä kohtaan (Bettelheim 1988, 315–316). Nykyään nuoret ymmärtävät hyvin etteivät ideaalit aina toteudu. Reaalimaailma on sen erityisesti lastensuojelulaitoksissa eläville ja eläneille nuorille ehtinyt opettaa.

Lapsen ja biologisen vanhemman välille lapsen kokemuksissa rakentuu myyttinen suhde. Siihen liittyy jotain muille koskematonta ja ylittämätöntä ydintä, samanlaisuutta, veren perintöä. Tässä

pyhässä ytimessä biologinen vanhemmuus ja lasten rakastaminen liittyvät yhteen. Silloin eivät vanhempien todelliset toimet lapsiaan kohtaan saa tilaa ideaalilta. (Harinen 1998.)

Perheen perinteinen kolmiyhteys tarkoittaa nuorille arvojen ja normien järjestelmää, joka liittyy vanhemmilta saatuun perintöön sekä rakkaudella varustettuun sosiaaliseen tilaan. Vaikka sitä ei todellisuudessa olisi, kantavat nuoret tätä ydintä mukanaan niihin erilaisiin perheisiin tai yhteisöihin, joissa he elävät. Tässä sosiaalisessa tilassa, ytimessä, keskiössä tapahtuvat nuoren elämän suuret ja merkittävät asiat. (Harinen 1998.)

Ennustettavissa olevan ja vakaan ydinperhe-elämän on perinteisesti katsottu takaavan lapsille parhaan kasvuympäristön. Tähän ajatukseen kuuluu olettaen, että perherakenteen muutokset ovat aina uhka lapsen kehitykselle. (Harinen 1998.) Myös tutkimustieto tukee osin väitettä.

Huostaanotetut lapset tulevat keskimääräistä useammin yksinhuoltajaperheistä kuin ydinperheistä (Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio 2006, 20).

Toisinaan pahin riski lapsen kehitykselle tulee kuitenkin läheisimpien ihmisten taholta. Tässä mielessä muutoksesta voi tulla ratkaisu, mahdollisuus käydä kohti jotain, joka on lähempänä ideaalia. (Harinen 1998.) Monesti näissä tapauksissa sijoitus lastensuojelulaitokseen tai perhekotiin on järkevä ja perusteltu ratkaisu, joka voi pelastaa lapsen tai nuoren elämän vakavammilta vaurioilta.

3.4 Psykodynaaminen lähestymistapa ja persoonallisuuden integraatio

Tutkimuksen kasvatustieteellinen lähestymistapa rakentuu Donald Woods Winnicottin luoman persoonallisuuden kehityksen integraatioteorian perustalle ja näin ollen se kiinnittyy vahvasti laajempaan yksilön kehityksen psykodynaamisen teorian kehykseen. Tutkimuksessa psykodynaamista teoriaa tulkitaan konstruktionistisesta näkökulmasta käsin.

D. W. Winnicott syntyi vuonna 1896 Devonissa Englannissa ja toimi ensin lastenlääkärinä sekä myöhemmin psykoterapeuttina erityisesti suuntautuen lapsiin ja nuoriin. Winnicott keskittyi tutkimuksissaan varhaisen vuorovaikutuksen kysymyksiin ja elämän ensimmäisten vuosien aikana lapselle tapahtuneiden häiriöiden hoitamiseen. (Hägglund 1984, 9–10.) Winnicottin katsotaan tutkijana kuuluvan erityisesti objektisuhdekoulukuntaan (Granfelt 1998, 8). Koska tutkimus

nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemuksesta liittyy objektisuhteisiin, esitellään Winnicottin ajattelua ja teorianmuodostusta tutkimuksen yhteydessä.

Tutkimuksessa käytetään transferenssin käsitettä, jolla tarkoitetaan kehitysvuosien objektisuhteisiin liittyneiden asenteiden, tunteiden, mielikuvien ja pelkojen tiedostamatonta siirtämistä nykyhetken ihmissuhteita koskeviksi (Achté 1992, 59). Psykodynaamisesti suuntautunut lapsipsykoterapeutti Christopher Reeves on määritellyt transferenssin käsitteen häiriintyneen lapsen taipumukseksi siirtää eteenpäin tai jollekulle mihin tahansa nykyiseen tilanteeseen arkaaiset konfliktit ja traumat, joita hän on taipuvainen toistamaan ollessaan kyvytön muistamaan niitä (Reeves 1993, 24).

Toisen maailmansodan aikana Winnicott hoiti hoitolaitoksissa olevia evakkolapsia ja havaitsi, että rauhattomista kodeista lähteneissä lapsissa evakkoon joutuminen aiheutti enemmän häiriöitä kuin tasapainoisemmista kodeista tulleissa lapsissa. Winnicott yhdisti nämä sodanaikaiset kokemuksensa vahvasti oireilevista lapsista häiriöön, jonka hän oli todennut myös sairaalassaan olevilla lapsilla. (Winnicott 1990, 57–60; Davis & Wallbridge 1984, 31.)

Pienen lapsen kehityksessä on psykodynaamisen teorian mukaan kaksi keskeistä vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa on kysymys lapsen riippuvuuden ja kiinnittymisen prosessista hoitavaan aikuiseen ja toisessa vaiheessa omaksi itseksi eriytymisen kehittymisestä. Lapsen eriytymisestä omaksi itseksi käytetään nimitystä persoonallisuuden eheytyminen eli integraatio. Prosesseista edellisen onnistuminen on ehtona jälkimmäisen onnistumiselle. Keskeistä persoonallisuuden integraatiolle on vauvan ja hänen primäärihoitajansa, yleensä äidin, välinen riittävän toimiva vuorovaikutus. Lapsen psyykinen kehitys psykodynaamisen teorian mukaan tapahtuu tämän vuorovaikutussuhteen sisällä. (Tuovila 2001, 20.)

Varsin usein huostaanotetuilla lapsilla nämä molemmat prosessit ovat ainakin jossain määrin vaurioituneet. Vaikeinta tilanne on silloin, kun vauriot ovat alkaneet jo vauvaiässä ja vaurioittavat olosuhteet ovat jatkuneet pitkään. (Tuovila 2001, 20.) Erityisen nuorella iällä tapahtunut hoidon vaille jäämisen kokemus tuottaa haitallisia seuraamuksia lapselle sekä tunne-elämän että älyllisen hyvinvoinnin alueella (Alvarez 2002, 82; Rutter 1991). Varsinkin ylisukupolviset eli sukupolvesta toiseen jatkuvat vaille jäämisen kokemukset vaativat pitkäaikaista tukea ja hoitoa (Kalland 2005, 137–138).

Winnicottin mukaan persoonallisuuden ja psyyken integraatio eli eheytyminen tai kokonaistuminen tapahtuu, jos lapsella on riittävän hyvä fyysinen ja psyykinen ympäristö lapsuudessaan. Tämä riittävän hyvä ympäristö mahdollistuu, jos lapsen primäärihoitaja on aidosti lapsesta onnellinen ja haluaa vastata lapsen tarpeisiin. Hoiva luo perustan ihmisolennolle, josta vähitellen kehittyy oman itsensä kokeva ihminen (Davis & Wallbridge 1984, 109–110). Riittävän hyvän hoivan käsitettä Winnicott on kuvannut myös ilmaisulla: ”varhainen äidillinen paneutuminen” (Winnicott 1958), jossa korostuvat primäärihoitajuus, välittäminen sekä ensimmäisen elinvuoden aikana saatu hoiva.

Yleisenä periaatteena on, että lasta eniten hoitavan aikuisen suhde lapseen on merkityksellisin lapsen tasapainoisen kehityksen näkökulmasta (Lahikainen & Asikainen 1983, 92). Normaalisti lapsen äiti intuitiivisesti hoitaa lasta oikein ja lapsen isän tehtävä on rauhoittaa tämä äidin ja lapsen välillä oleva side ulkopuolisilta häiriötekijöiltä (Winnicott 1981, 18).

Varhaislapsuudessa vanhempien tärkein tehtävä suhteessa lapsiinsa on olla käytettävissä lapsen kiintymyssuhteen objektina, toisena osapuolena. Tämän tunnesuhteen luomisen kannalta on olennaista, että lapsen äiti tai muu primäärihoitaja kykenee vastaamaan lapsen erilaisiin tarpeisiin. Silloin, kun vanhemmuus ei ole turvallista eikä lapsen tarpeisiin vastata, lapsi ei opi näkemään itseään arvokkaana eikä pitämään ympäröivää todellisuutta hyvänä ja turvallisena (Mäkelä & Vierikko 2004, 20).

Lapsi voi oppia hallitsemaan ja ymmärtämään tunteitaan sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja vain sellaisen ihmisen kautta, johon hän on tunneperäisesti kiintynyt. Samalla lapselle syntyy kyky ymmärtää ja lukea myös toisten tunteita. Ainoastaan tunnesuhteessa lapsi voi oppia omaksumaan yhteiskunnan arvot ja normit. Tunnesuhteen syntyminen ja pysyvyys vaikuttavat yksilön psyykkisiin ja sosiaalisiin taitoihin sekä hänen aivojensa fysiologiaan ja rakenteisiin. (Schulman 2000.)

Lapsen kehitystä, persoonallisuuden muodostumista ja sosialisatiota tutkivat koulukunnat ovat hyvin yksimielisiä sen suhteen, että ihmisen psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edellytyksenä on kohtuullinen huolenpito ja fyysisten perustarpeiden tyydyttäminen (Järventie 1999, 20).

Lastensuojelulaitoksen ja sen henkilökunnan tehtävänä on huolehtia jokaisen lapsen emotionaalisesta, älyllisestä ja sosiaalisesta kasvatuksesta sekä fyysisestä terveydestä ja seurata riittävästi lapsen edistymistä näillä kaikilla alueilla. Tässä terapeutisessa prosessissa olennaisina elementteinä toimivat sekä lasten että aikuisten sitoutuminen yhteiseen prosessiin, suhteen

pitkäaikaisuus ja pysyvyys sekä suhteen hoidollinen sisältö kuten hoiva, huolenpito ja rajat. Keskeistä on myös jakaa lapsen kanssa ymmärrystä siitä, mitä hänelle tapahtuu ja mistä milloinkin on kysymys. (Tuovila 2001, 38–39.)

Tärkeää kaikessa hoidossa on aikuisen luotettavuus ja aito välittäminen sekä lasta itseään koskevien asioiden ja tapahtumien riittävä ennakoitavuus. Nämä elementit voivat antaa lapselle mahdollisuuden luottaa aikuiseen ja näiden korjaavien sekä korvaavien kokemusten avulla lapsen persoonallisuuden integraatio voi jäsentyä ja eheytyä. Luottamus ihmisiin rakentuu vähitellen lukemattomien myönteisten kokemusten kautta (Winnicott 1981, 139). Varhaiset kokemukset, mahdolliset traumat sekä menetykset tulevat esiin lapsen oireiluna usein vähitellen luottamuksen rakentumisen kautta (Pasanen 2004, 55).

Silloin, kun lapsi elää vaurioitavissa olosuhteissa ja hänellä on monenlaisia deprivaaation eli vaille jäämisen kokemuksia, on seurauksena usein persoonallisuuden integraation häiriöitä (Tuovila 2001, 22–23). Tällaisten olosuhteiden ja ongelmien taustalla on monesti heikko vanhemmuus, joka pitää sisällään mielenterveysongelmia, alkoholismia, perheväkivaltaa sekä lasten hoidon laiminlyöntiä (Alvarez 2002).

Persoonallisuudeltaan puutteellisesti integroituneen lapsen ja nuoren käytökseen liittyy tavallisesti vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa niin ikätovereihin kuin auktoriteettiasemassa oleviin aikuisiin nähden. Näiden nuorten on erityisen vaikea ymmärtää toisen ihmisen sisäistä maailmaa tai eläytyä siihen. Integroitumattomuuteen kuuluu myös oppimisongelmia sekä vaikeuksia ajan ja tilan hahmottamisessa sekä keskittymisvaikeuksia. Puutteellisesti integroituneet nuoret omaavat vaikeuksia myös tunteittensa hallinnassa. Varsinkin kielteisten tunteiden ilmaisun hallintaan liittyy erityisiä haasteita. (Oranen-Leiman 1996, 17–43.) Heidän näköalansa on meneillään oleva hetki. Kun lapsi käyttäytyy häiritsevästi, hän tekee sen vastauksena kohtaamaansa välittömään impulssiin tai turhautumaan välittämättä menneestä tai tulevasta. (Reeves 1993, 34.)

Sijoitetuilla ja huostaanotetuilla lapsilla on monesti kokemuksia, jotka ovat uhanneet ja tuhonneet heidän käsitystään oman itsen jatkuvuudesta ja pysyvyydestä. Nämä traumaattiset kokemukset ovat usein jääneet käymättä läpi turvallisen aikuisen kanssa. Valitettavan usein lapsi jää yksin näiden pelottavien kokemustensa kanssa. Suurella osalla persoonallisuudeltaan integroitumattomista nuorista on todettu olevan traumaattinen tausta. Heidän on vaikea ymmärtää kausaliteettia eli syy-seuraussuhteita sekä ajan, paikan ja tilan eksistenssiä. (Tuovila 2001, 36.)

Nuoren eheytymistä edesauttavien tapahtumien tulee olla konkreettisia ja todellisia. Eheytyminen vaatii lapsen ja aikuisen yhteistä vuorovaikutusprosessia, jossa suunta on sanoista tekoihin. Yhteiset psyykkiset prosessit liittyvät monenlaiseen yhdessäoloon ja tekemiseen, ruokailuun, nukkumaanmenoon, heräämiseen, koskettamiseen, auttamiseen, lohduttamiseen sekä rajojen asettamiseen. Korjaavien ja korvaavien kokemusten tulee tulla ymmärrettäviksi lapselle niin, että hän käsittää tämän hyvän tapahtuneen juuri hänelle. (Tuovila 2001, 37.)

Silloin, kun lapsen emotionaalinen kehitys on pysähtynyt jossakin kohden, on lapsen tai nuoren regressoiduttava ja käyttäytyttävä kuin pieni lapsi (Winnicott 1981, 139). Winnicottin ajattelun mukaan nuorten pyrkimys tuntea itsensä todellisiksi on heidän asosiaalisen käytöksensä ja tekojensa syy (Davies & Wallbridge 1984). Nuoren aikuisen identiteetin muodostumiseen liittyvä prosessi on erityisen haavoittuva lastensuojelun nuorilla, koska monet heistä ovat olleet oman elämänsä objekteja niissä henkilöhistoriallisissa tapahtumissa, jotka ovat vieneet heidät kodin ulkopuoliseen sijoitukseen.

4 Tutkimuksen metodit

4.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä ja tutkimusote

Tutkimuksessa on käytetty laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullinen tutkimus mahdollistaa paremmin inhimillisyytemme hyödyntämisen kuin kvantitatiivisen tutkimusotteen käyttö (Ahonen-Eerikäinen 2005, 27). Laadullisessa, empiirisessä haastattelututkimuksessa haastattelija voi tehdä tarkentavia kysymyksiä ja syventää dialogia haastattelutilanteen aikana. Tutkimukseen valittiin aineisto- ja asiakaslähtöinen lähestymistapa, koska se mahdollistaa parhaiten nuorten oman näkökulman riittävän esiintulon.

Kaikki tutkimus nojaa aina joiltakin osin aikaisempaan tutkimukseen sekä tekijänsä aikaisempiin kokemuksiin (Alasuutari 1994, 225). Ihmisiä tutkittaessa on olennaista tunnistaa ja tunnustaa myös tutkijan oma inhimillisuus ja myöntää tutkijan sekä haastateltavien kautta saadun haastattelutiedon arvosidonnaisuus. Tutkimuksessa on käytetty abduktiivista päättelyä, jossa yhdistyy tutkijan oma henkilökohtainen kokemus- ja koulutustausta sekä aineistosta nouseva uusi tieto. (Ahonen-Eerikäinen 2005, 11–13; ks. myös Grönfors 1985, 34.)

Haastateltavien itsensä antamien näkökulmien ei tulisi liikaa johdattaa tai suunnata tutkijan tulkintoja. Oman teoreettisen tiedon ja kokemuksen kautta tutkija voi päästä syvemmälle tutkittavien ilmiöiden taakse. Tällöin mahdollistuu tutkimukselle keskeinen tutkimusaineiston analysointi eikä ainoastaan haastateltavien näkökulmien raportointi. (Silverman 1999, 199.)

Entisenä nuorisokodin työntekijänä minulla oli ennako-oletuksia siitä, millaisia kokemuksia ja näkemyksiä haastatteluista voi nousta esiin. Samoin minulla on myös aiempaa sosiaalialan koulutusta sekä teoreettista ymmärrystä nuorten todellisuudesta. Sekä kokemukseni että koulutukseni toimivat johtolankoina, joiden kautta olen tarkastellut ja tulkinnut haastatteluja. Olen myös antanut tutkimusta varten etsimieni teorioiden käydä vuoropuhelua haastattelujen kanssa.

Tutkimuksessa saadaan yleensä tyydyttävän tulkinta aikaan käyttämällä useaa näkökulmaa samanaikaisesti tutkittavan ilmiön ymmärtämiseksi. Samoin keskeistä on ymmärtää erilaisten kulttuuritekijöiden merkitys tutkittavaan ilmiöön. Kaikki tieto liittyy aina kyseiseen kulttuuriin ja

kontekstiin. Näin ollen ei ole olemassa varsinaista puhdasta tietoa irrotettavissa ympäröivästä kontekstista. (Silverman 1999, 208–209.)

4.2 Tutkielman toimiva rakenne ja tieteellisyyden vaatimus

Tutkielman tulee vastata seuraaviin neljään kysymykseen toimiakseen tieteellisenä opinnäytetyönä. Näin tunnettu italialainen tutkija Umberto Eco kuvaa tutkielman toimivaa rakennetta ja siihen liittyvää tieteellisyyden vaatimusta. (Eco 1990, 43–47.)

Ensinnäkin tutkielman tutkimuskohteen tulee olla riittävän täsmällinen tutkittavaksi ja sen tulee olla niin hyvin määritelty, että muiden on mahdollista tutkia sitä tarvittaessa (Eco 1990, 43). Joskus tutkimuskohteesta tulee liian laaja tai epämääräinen ja silloin sitä on vaikea jälkikäteen rajata niin, että se olisi pro gradu -tutkielman kehukseen sopiva.

Tutkimuskohde on tässä tutkimuksessa rajattu eteläsuomalaisen kaupungin nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemuksen tutkimiseen. Erityisesti tutkimuksessa keskitytään niihin ajatuksiin ja kokemuksiin, joita nuoret tuottavat nuorisokodista, lapsuutensa kodista sekä tulevaisuuden kodista.

Toiseksi tutkielman tulee esittää tutkimuskohteestaan jotain uutta, jotain sellaista mitä ei ole aiheesta aiemmin sanottu tai ainakin esittää ennestään tunnetut seikat uudessa valossa (Eco 1990, 44). Uuden näkökulman tuominen näkyväksi antaa mahdollisuuden tuottaa uutta tietoa ennestään tutkittuun aiheeseen.

Nuorisokodeissa asuvia nuoria on aiemmin tutkittu haastattelun keinoin Suomessa vähän. Nuorten äänen esiin tuominen voi tuottaa niin tiedeyhteisön kuin lastensuojelunkin kentälle uutta näkökulmaa nuorisokotityöstä. Tutkimustyö tuo ymmärrystä nuorten kotikokemuksesta sekä tutkielman tekijälle että mahdollisesti laajemminkin nuorisokotityöhön.

Kolmanneksi tutkielmasta tulee olla jotain käytännön hyötyä. Sen tulisi lisätä tiedeyhteisön tiedon määrää ja se tulisi olla huomioitavissa myöhemmissä tutkimuksissa. Samoin tilaustyönä tehty tutkielma saattaa vastata paremmin käytännön tarpeisiin kuin tiedeyhteisön piirissä laadittu tieteellinen tutkimustyö. (Eco 1990, 45.) Tiedeyhteisön ja muun yhteiskunnan yhteistyöllä ja kontaktipinnalla on merkitystä yhteiskunnan eri instituutioiden kehittämiseen. Tiedeyhteisön tuottaman tutkimuksen tulee palvella myös ympäröivää yhteiskuntaa.

Tämän tutkimuksen keskeinen tehtävä on osallistua lastensuojelun kasvatustyön kehittämiskeskusteluun erityisesti nuorisokotisijoitusten alueella. Tutkimus on tehty yhteistyössä neljän nuorisokodin ja haastateltujen nuorten kanssa. Tutkimuksen tulokset palvelevat olemassa olevien nuorisohuoltolaitosten kehittämistyötä ja samalla voivat vaikuttaa lastensuojelulaitosten elämään sekä sijoittavien sosiaalityöntekijöiden työhön. Samaan aikaan on olennaista ymmärtää, että pienen laadullisen tutkimuksen tutkimustuloksia ei voi suoraan siirtää muualle. Tutkimustulokset koskevat kyseisten nuorisokotien nuorten näkemyksiä ja kokemuksia.

Eri puolilla Suomea lastensuojelulaitoksissa etsitään toimivia malleja ja käytäntöjä yhä paremman sijaishuollon toteuttamiseksi. Raha-automaattiyhdistys on esittänyt ja Valtioneuvosto on myöntänyt vuodelle 2006 suomalaisen lastensuojelutyön tukemiseen ja kehittämiseen 28 236 000 € (www.ray.fi).

Neljänneksi tutkielman väitteet ja tulokset tulisi pystyä argumentoimaan mahdollisimman pätevästi. Tutkimustulokset tulee samalla antaa yleiseen keskusteluun ja muiden arvioitaviksi sekä alistaa mahdolliselle kritiikille. (Eco 1990, 46.) Viime vuosina on keskusteltu paljon avoimuudesta lähes kaikkien perinteisten yhteiskunnallisten instituutioiden kohdalla. Erityisesti tiedeyhteisölle avoimuudella ja läpinäkyvyydellä on luovuttamaton merkitys, koska tieteellinen tutkimus perustuu mahdollisuuteen kyseenalaistaa ja koetella tieteellisiä tutkimustuloksia ja näin punnita niiden merkitys osana tieteenalan kehitystä.

Tutkimuksessa on pyritty argumentoimaan tutkimustulokset ja esitetyt väitteet niin, että ne ovat osoitettavissa aineistolähtöisesti. Tutkimuksen etenemistä kuvataan niin, että se mahdollistaa tutkimustulosten ja johtopäätösten arvioinnin myös jälkikäteen. Tutkimustulokset osassa ja yhteenvedon yhteydessä perustellaan tutkimustulosten pohjalta nousevat väitteet ja samalla esitys jätetään toisten arvioitavaksi ja kritiikin kohteeksi. Tutkimustulosten perusteella esitetään näkemyksiä tai kuvataan ilmiöitä enemmänkin puheenvuoroina. Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena on keskustelun herättäminen nuorisokotityöstä ja työn kehittämisestä.

4.3 Grounded theory -menetelmä

Tutkimuksessa sovelletaan tutkimusaineiston analysoinnin osalta aineistopohjaista grounded theory -menetelmää. GT -menetelmän loivat 1960-luvulla sosiologit Barney Glaser ja Anselm Strauss. GT

-menetelmän mukaisessa tutkimusprosessissa ei pyritä ensisijaisesti testaamaan aineistoa jo olemassa olevilla teorioilla vaan kehittämään omaa teoriaa tutkimusaineiston avulla. GT -menetelmä tarkoittaa käytännön tasolla tutkimusta, jonka kautta on mahdollista perustaa teoria tiiviisti tutkimusaineiston kivijalan varaan. (Koskela 2003, 74–75.) Pro gradu -tasoisessa tutkimuksessa ei voida olettaa opiskelijan luovan varsinaisesti omaa teoriaa. Paremminkin kysymys tässä tutkimuksessa on tämän yleisperiaatteen soveltamisesta, analyysin lähestymistavasta.

GT- menetelmää käyttäessään tutkija lähestyy tutkittavaa ilmiötä puhtaasti empiriasta käsin (Glaser 2001, 145). Käytännössä tutkija kerää havaintoaineistonsa ja analysoi sen. Tämän jälkeen hän joko kehittää omaa teoriaa tai hakee tukea jo olemassa olevista teorioista. (Soininen 1995, 17.) Teoriakehystä menetelmässä rakennetaan tutkimusaineiston analysoinnin rinnalla. GT - tutkimukselle on ominaista, että myös tutkimuskysymykset muovautuvat tutkimusaineistosta, kun tutkimusprosessin aikana tutkimusalue on rajautunut riittävästi (Glaser 1992, 22–24). Myös tässä tutkimuksessa tutkimuskysymykset saivat lopullisen muotonsa vasta analyysiosuuden aikana.

Tutkimusprosessissa tutkimusaineisto sijoitetaan luokkiin ja yhdistetään mahdollisesti jo olemassa oleviin teorioihin luoden samalla omaa teoriaa (Glaser 1978, 16). Luokitusten laatimisessa olennaista on tehdä teoreettinen koodaus eli eri kategorioiden liittäminen toisiinsa osana teorian luomista (Strauss & Corbin 1998, 166).

Menetelmän koodaus jakaantuu kolmeen eri vaiheeseen. Avoin koodaus muodostuu tutkijan havainnoista ja arvioista, siitä mitä mikäkin vaihe pitää sisällään. Akselikoodauksessa etsitään keskeisiä piirteitä tarkemman analyysin kohteeksi ja selektiivisessä koodauksessa pyritään integroimaan koko materiaali. (Strauss & Corbin 1990.) Myös tässä tutkimuksessa analyysivaihe jakautui kolmeen osa-alueeseen, joiden kautta löytyi tutkimustulosten kannalta keskeinen tyyppiluokittelu.

Hyvin suunniteltu grounded theory -tutkimus pitää sisällään seuraavat neljä keskeistä kriteeriä: kategorioiden sopivuus, teorian selitysvoima, teorian ja kategorioiden käyttökelpoisuus sekä joustavuus, jolla tarkoitetaan kykyä muuttua uuden tiedon ohjaamana (Glaser 1992, 15). Keskeinen osa grounded theory -menetelmän käyttöä on oman teorian kirjoittaminen (Glaser 1978, 7).

GT -menetelmässä käytetyn fenomenologisen selityksen mukaan todellisuus ei ole objektiivinen, ulkoinen, vaan ihmisen kokemusten ja niille antamien merkitysten kautta muodostama

subjektiivinen kokonaisuus (Koskela 2003, 68–69). Tämä GT -menetelmän lähtökohta on yhdenmukainen tutkimuksessa käytetyn konstruktionistisen lähestymistavan kanssa, joka myös painottaa ja pitää arvokkaana yksilön subjektiivisen kokemuksen merkitystä todellisuuden kuvaajana (ks. Berger & Luckmann 1994, 166).

Grounded theory -menetelmää voidaan pitää enemmän tapana ajatella ja käsitteellistää aineistoa kuin erillisenä strategiana tai metodina (Strauss & Corbin 2000, 275). Kyseessä on paremminkin joukko hypoteeseja kuin todisteita tai faktoja, koska todisteet eivät ole menetelmän näkökulmasta keskeisiä (Glaser 1978, 134; 1992, 16).

4.4 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen lähtökohtana on, että lasten ja nuorten kehityksen kannalta on toivottavaa, että heillä olisi luotettava sekä riittävän pitkäaikainen koti, jossa he voisivat rakentaa psyykettään ja persoonallisuuttaan kiintymyssuhteita positiivisesti hyväksi käyttäen. Tätä lähtökohtaa ei tutkimuksessa kyseenalaisteta.

Tutkimuksessa etsitään merkityksiä, joita nuorisokodissa asuvat nuoret omassa puheessaan antavat nuorisokodille ja kodille. Tämä on subjektin kannalta olennaisempaa kuin objektiivinen todellisuus ja siksi sen tutkiminen on suomalaisen lastensuojelun kehittämisen näkökulmasta tärkeää ja arvokasta.

Tutkimuksessa selvitetään konstruktionistisen teorian viitekehyksessä miten nuorisokodissa asuvat nuoret konstruoivat tai mieltävät kodin nuorisokotikontekstissa ja mitkä kuulumisen ja kiinnittymisen muodot ovat heille tärkeitä. Tutkimuksessa selvitetään myös, miten toimivia nuorten sijoitukset nuorisokoteihin ovat olleet kotikokemuksen näkökulmasta, mitkä tekijät edesauttavat kotikokemuksen vahvistumista nuorisokodissa sekä miten nuoret ovat kokeneet muuton ja asettumisen nuorisokotiin.

5 Tutkimuksen toteuttaminen

5.1 Puolistrukturoitu teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuksen aineiston keräämisessä on käytetty sekä teemahaastattelun käytäntöjä että strukturoidun haastattelun valmisteltuja kysymyksiä. Tutkimuksen haastattelukonseptia voidaan kutsua puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi, joka on toteutettu yksilöhaastatteluina.

Teemahaastattelu on avoimen haastattelun ja strukturoidun haastattelun välimuoto. Avoimella haastattelulla tarkoitetaan keskustelunomaista haastattelutilannetta, jossa haastattelija selvittelee haastateltavan ajatuksia, käsityksiä ja tunteita sitä mukaa, kun ne tulevat keskustelussa esiin. Strukturoitu eli lomakehaastattelu tarkoittaa haastattelua, jossa käytetään etukäteen tehtyä lomaketta kysymyksineen aineistonkeruun apuvälineenä. Teemahaastattelussa on olennaista, että haastattelun aihepiirit ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 197–198.)

Varsinkin laadullisen tutkimuksen näkökulmasta teemahaastattelut tuottavat suunnattua ja relevanttia tietoa haastateltavien ajattelusta, kokemuksista ja arvomaailmasta. Strukturoidulla haastattelulla pystytään vielä tarkemmin suuntaamaan teemoja niin, että haastateltavien näkemykset tulevat esiin, vaikka haastateltava ei olisikaan etukäteen aikonut kyseisestä aiheesta puhua.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu sopii erityisesti tilanteisiin, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet tai joissa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita kuten arvostuksia, ihanteita tai perusteluja. (Metsämuuronen 2005, 226.) Haastateltaessa nuorisokodissa asuvia nuoria heidän kotikokemuksestaan, ollaan intiimien ja usein kipeidenkin asioiden äärellä. Tässä mielessä on ollut perusteltua käyttää puolistrukturoitua teemahaastattelua aineistonkeruumenetelmänä tämän tutkimuksen yhteydessä.

Haastattelu on tutkimusprosessin osana sosiaalipsykologisesti painottunut vuorovaikutustilanne. Siinä sekä haastattelija että haastateltava ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja vaikuttavat prosessin aikana toisiinsa. Olennaista haastattelun onnistumiselle on yhteisen ”kielen” ja ymmärryksen löytäminen haastattelutilanteessa.

Samoin on tärkeää pyrkiä luomaan turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri, joka mahdollistaa haastateltavalle aktiivisemman roolin ottamisen haastattelussa. Ilmapiirin luominen ja rakentaminen on yksi haastattelijan suurimmista haasteista haastattelun onnistumisen kannalta. Yksilöhaastattelu luo omalta osaltaan luottamuksellisuutta haastattelutilanteeseen, koska silloin haastateltavan ja haastattelijan lisäksi paikalla ei ole muita kuuntelemassa.

Tutkimuksen haastattelukysymykset laadittiin etukäteen, jotta toivottujen teemojen käsittely toteutuisi haastattelutilanteessa. Kysymyksiä ei kuitenkaan käytetty haastattelupaperin mukaisesti vaan vapaamuotoisesti ja keskustelunomaisesti. Tavoitteena haastatteluissa oli keskustella kysymysten pohjalta vapaasti, ilman erityistä järjestystä, kunnioittaen haastateltavan etenemistä tutkimusteeman eri osa-alueilla.

Haastattelujen aikana esitettiin lisäkysymyksiä nuorten kiinnostuksen ohjaamana sekä täydentäviä kysymyksiä haastateltavien jo esittämiin näkemyksiin tai kokemuksiin. Joidenkin nuorten kohdalla strukturoitua haastattelua käyttäen olisi voinut olla vaikea saada riittävää tutkimusaineistoa kokoon. Teemojen avaaminen selittämällä ja keskustelemalla tuntui toimivalta keinolta saada tutkimusaineistosta riittävän laaja pro gradu -tutkielman tasoiseen tutkimukseen sekä nuoret ymmärtämään kysymyksiä ja teemoja paremmin.

Haastattelut muodostuivat kontekstisidonnaisiksi kiinnittyen aikaan ja paikkaan. Nuoret kertoivat henkilöhistoriastaan sekä lapsuuden kodistaan tai sijoituspaikoistaan. He kuvasivat muuttoaan ja asettautumistaan nykyiseen nuorisokotiin sekä kokemuksiin nuorisokodista. Kolmantena ajan ja paikan ulottuvuutena nuoret puhuivat tulevaisuuden kodistaan sekä toiveistaan liittyen mahdolliseen perheeseen ja elämään aikuisena.

Nuorten valmiudet ja edellytykset formuloida ajan ja paikan määrittämää kotipuhetta vaihtelivat. Suurin osa nuorista halusi kertoa kokemuksistaan ja toiveistaan näillä kaikilla tasoilla. Kahdelle nuorista puheen tuottaminen ei ollut kovin helppoa ja heidän kohdallaan olisi ehkä ollut perusteltua käyttää jotain vaihtoehtoisia aineistonkeruumenetelmiä.

Valittu haastattelumenetelmä toimi pääasiallisesti hyvin, koska osan nuorista kohdalla tarvittiin joustavuutta aiheiteemojen riittävän käsittelyn saavuttamiseksi. Nuoret vastasivat mielellään kysymyksiin ja osallistuivat keskusteluun kunhan dialogissa tarkentavilla kysymyksillä ja lisäkysymyksillä löydettiin yhteiset merkityssisällöt tutkimusaiheen käsitteisiin.

5.2 Tutkimusluvut

Keväällä 2003 otin yhteyttä neljään eteläsuomalaisen kaupungin nuorisokotiin ja kysyin näiden laitosten johtajilta, voisivatko he selvittää mahdollisuuksiani haastatella muutamaa laitoksensa nuorista pro gradu -tutkielmaani. Kaikilta johtajilta tuli myönteisen vastaus kuukauden sisällä, kun he olivat ensin käyneet asiasta keskustelun henkilökuntansa kanssa. Luvan saantia helpotti todennäköisesti se, että työskentelin tuolloin pääkaupunkiseudulla toimivassa nuorisokodissa ja olin tuttu kyseisille laitosjohtajille.

Kun laitosjohtajat olivat vastanneet myönteisesti haastattelupyyntöni, laadin anomuksen tutkimusluvista käsiteltäväksi kyseisen kaupungin laitosten osalta kaupungin sosiaalivirastolle. Tämän anomuksen liitteenä lähetin myös tutkimussuunnitelman. Muutamaa viikkoa myöhemmin tuli anomukseen myönteinen vastaus ja lupa tiedustella kaupungin kahden nuorisokodin nuoria osallistumaan tutkimukseen.

Yksityisten laitosten johtajat hankkivat omien yksiköidensä osalta tutkimusluvut, kun olin ensin toimittanut heille tutkimussuunnitelman. Tutkimuslupapyyntöni hyväksymistä helpotti todennäköisesti se, ettei tutkimukseen tarvittu tai edes haluttu saada mitään etukäteistietoja haastateltavista nuorista, nähdä heidän papereitaan tai edes tulla tietoisiksi heidän oikeista nimistään.

Näin ollen tutkimusaineisto on koottu nuorten haastatteluista ilman muiden henkilöiden kuten sosiaalityöntekijöiden tai nuorisokodin ohjaajien luomaa ennakkokäsitystä nuoresta, hänen henkilöhistoriastaan tai sen hetkisestä tilanteestaan. Tarkoitukseni oli varmistaa, että tutkimuksesta tulisi mahdollisimman pitkälle nuorisokodissa asuvien nuorten näköinen perustuen heidän puheensa tuottamaansa aineistoon.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Nuorten haastattelut toteutettiin toukokuun ja elokuun välisenä aikana kesällä 2003.

Tutkimusaineiston olen kerännyt haastatteleamalla nuorisokodeissa asuvia nuoria yksilöhaastatteluina. Haastattelumenetelmän valinta perustui haluun varmistaa, että jokainen nuori voisi kahdenkeskisessä tilanteessa puhua vapaasti näkemyksistään ja kokemuksistaan niin etteivät

muut nuoret tai nuorisokodin henkilökunta ole hänen puhettaan kuuntelemassa. Kaikki haastattelut toteutuivat tässä mielessä suunnitelman mukaisesti ja ulkopuolisia henkilöitä ei ollut yhdessäkään haastattelussa paikalla.

Ennen varsinaisen tutkimuksen haastatteluosuuden käynnistymistä laadin opintoihini liittyvän tutkimusharjoitustyön samasta aiheesta kuin pro gradu -tutkielmani. Kyseisessä tutkimusharjoituksessa käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua haastatellen yksilöhaastatteluina kahta pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa nuorisokodissa asuvaa tyttöä. Esitutkimuksella pyrin varmistamaan, että tutkimusasetelma sekä tutkimuskysymysten käyttö on ainakin periaatteessa mahdollista toteuttaa (ks. Alasuutari 1994, 249).

Näissä kahdessa haastattelussa käytin koehaastattelumielessä samoja kysymyksiä, jotka olivat käytössäni myös pro gradu- tutkielmassani. Koehaastattelujen jälkeen tein kysymyksiin pieniä korjauksia ja lisäyksiä, joiden jälkeen kysymykset vastasivat niitä aihealueita, joista halusin saada tietoa. Koehaastattelujen avulla sain haastatteluja varten tarvittavaa harjoitusta sekä hiottua kysymyksiä ja haastatteluideoita vastaamaan paremmin tutkimuksen tavoitetta. Samalla sain harjoitusta ja kokemusta myös haastattelujen tekniseen toteuttamiseen eli äänittämiseen ja nauhojen purkamiseen.

Tutkimukseen haastateltiin kahtatoista nuorta, jotka asuivat pääkaupunkiseudulla sijaitsevan kaupungin nuorisokodeissa. Nuoret olivat asuneet kyseisissä lastensuojelulaitoksissa vähintään yhdeksän kuukautta. Mielestäni oli perusteltua tutkia ja haastatella nuoria, jotka olivat asuneet nuorisokodissa riittävän pitkään kotikokemuksen näkökulmasta. Tällä halusin varmistaa, ettei kyseisillä haastateltavilla ollut menossa vasta sopeutumisvaihe uuteen asuinpaikkaansa ja näin ollen vielä epärealistinen käsitys ja kokemus arkisesta elämästä nuorisokodissa.

Alkuperäinen ajatukseni oli haastatella nuoria, jotka olisivat asuneet nuorisokodissa vähintään vuoden. Kuitenkin melko pian selvisi, että yhden vuoden asumisen aikakriteerin täyttävien nuorten löytäminen tutkimukseen vaikutti työläältä. Näin ollen minimiasumisajaksi muutettiin yhdeksän kuukautta, jonka kriteerin täyttäviä nuoria oli helpompi löytää.

Asumisajan kriteerin muutoksella ei ole kuitenkaan ratkaisevaa merkitystä tutkimuksen luotettavuuden kannalta, koska nuorten itse ilmoittamat sopeutumisajat uuteen laitokseen olivat

yhdeksää kuukautta huomattavasti lyhyempiä. Samoin oman nuorisokotikokemukseni perusteella yhdeksän kuukautta on riittävä sopeutumisaika nuorten kotikokemuksen tutkimiseen.

Haastateltaviksi valittiin sekä tyttöjä että poikia, koska mielestäni oli kiinnostavaa tarkastella myös mahdollisia sukupuolten välisiä eroja liittyen kotikokemukseen ja nuorten tuottamiin kuvauksiin nuorisokotielämästä. Vaikka tutkimuksessa haastatellut nuoret asuivat joko tyttö- tai poikalaitoksissa tai molemmille sukupuolille tarkoitetuissa laitoksissa, ei tätä tekijää käytetä tutkimuksessa. Erilaisten laitostyyppien vertailu näin pienellä nuorten otoksella ei ole mielestäni tutkimuksellisesti perusteltua.

Kun kaksitoista nuorta oli haastateltu, oli tutkimusaineiston saturaatiopiste saavutettu eikä lisähaastatteluihin ollut tarvetta. Saturaatiopisteellä eli kylläntymispisteellä tarkoitetaan sitä hetkeä, jolloin tutkimusaineisto on kasvanut riittävän suureksi ja uusi aineisto ei tuota enää merkittävää lisäinformaatiota (Karisto & Seppälä 2004, 42–43). Tämän tutkimuksen kohdalla viimeiset haastattelut eivät tuoneet olennaista uutta materiaalia tutkimusaineistoon. Tästä voidaan päätellä, että keskeiset teemat, näkökulmat ja kokemukset olivat tulleet esiin ensimmäisten kahdentoista haastattelun yhteydessä. Uusiin haastatteluihin ei ollut tarvetta myöskään siksi, että kahtatoista haastattelua tutkimusaineistona voidaan pitää riittävänä pro gradu -tutkielman tasoiseen tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi 2002).

Tutkimusaineisto voidaan pitää siinä mielessä epätavallisena, että Suomessa on haastateltu ja tutkittu vähän lastensuojelulaitoksissa tutkimuksen aikana asuneita nuoria. Pääasiassa lastensuojelututkimukset on tehty lastensuojelulaitoksen työntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, sijoitettujen lasten vanhempia tai lastensuojelulaitoksista jo pois muuttaneita henkilöitä haastatteleamalla. Merkittävin poikkeus tästä on Tarja Pösön koulukotitutkimukset viimeisen viidentoista vuoden ajalta.

Mielestäni tutkimuksen aineistonkeruuvaihe oli mielenkiintoinen, koska käsitykseni nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemuksesta oli painottunut entisen työpaikkani nuorten kanssa käymiini keskusteluihin. Haastattelujen avulla oli mahdollista saada uusia näkökulmia aiheeseen neljän muun nuorisokodin nuorilta ja peilata niitä omaan kokemus- ja ajatusmaailmaan. Samalla sain suhteellisen kattavan käsityksen neljän nuorisokodin toimintatavoista nuorten kokemusten ja näkemysten kuvaamina.

5.4 Haastateltavat nuoret

Ottaessani yhteyttä nuorisokoteihin, kerroin samalla, ettei tutkimukseen etsitä erityisiä kriteereitä täyttäviä nuoria. Toiveenani oli löytää nuorisokotiasumiseen tottuneita haastateltavia, jotka olivat asuneet nuorisokodissa riittävän pitkään.

Haastateltuihin nuoriin kuului kuusi poikaa ja kuusi tyttöä. Nuoret olivat iältään 15–18-vuotiaita. Haastatteluhetkellä pojista yksi oli 16-vuotias, kaksi oli 17-vuotiasta ja kolme oli täyttänyt 18-vuotta. Tytöistä kaksi oli 15-vuotiasta, kaksi 16-vuotiasta ja kaksi 17-vuotiasta.

Pojista kaksi opiskeli lukiossa, kaksi oli peruskoulun yläasteella tai juuri päättänyt sen ja yksi toimi työelämässä. Yksi pojista suoritti ammatillisia opintoja. Tytöistä neljä kävi koulua yläasteella tai oli juuri päättänyt yhdeksännen luokan. Kaksi tytöistä suoritti ammatillista tutkintoa. Kaikki kaksitoista nuorta olivat suorittaneet joko opintojaan tai olleet työsuhteessa edeltävän lukuvuoden aikana.

Haastatellut nuoret olivat asuneet silloisissa nuorisokodeissaan niin, että lyhimmän ajan asuneella työllä oli takanaan yhdeksän kuukauden sijoitus. Pisimpään nuorisokodissa asunut poika oli muuttanut sinne 69 kk eli lähes kuusi vuotta ennen haastattelutilannetta. Keskimäärin nuoret olivat asuneet nuorisokodissa kaksi vuotta ja kuukauden.

Nuoret olivat muuttaneet nuorisokoteihin seuraavasti: viisi nuorista oli tullut kyseisen kaupungin vastaanottokodeista eli heillä oli takanaan arviointijakso ennen sijoitusta nuorisokotiin. Kolme nuorista kertoi muuttaneensa kotoaan nuorisokotiin. Kaksi nuorista nimesi edellisiksi asuinpaikakseen kadun tai kavereiden kodin. Yksi nuorista oli muuttanut nuorisokotiin sairaalan nuorisopsykiatriselta osastolta ja yksi kertoi muuttaneensa koulukodista.

Haastateltavista nuorista kolmella ei ollut kertomansa mukaan laitossijoitusta taustalla ennen nykyistä nuorisokotia. Seitsemällä nuorella oli henkilöhistoriassaan aiempi tai aiempia sijoituksia lastensuojelulaitoksiin ja kolmen nuoren haastattelussa tuli ilmi aiempi asuminen myös sijaisperheessä. Kaksi nuorista kertoi olleensa lasten- tai nuorisopsykiatrisessa hoidossa. Yksi nuorista laski asuneensa kahdeksassa tai yhdeksässä eri laitoksessa, mikäli turvakodit ja SPR:n nuorten turvatalot lasketaan mukaan.

Kaikki nuorista, yhtä lukuun ottamatta, olivat asuneet lapsuutensa ainakin osin joko toisen tai molempien vanhempiensa kanssa. Yksi nuorista kertoi asuneensa lapsuutensa lastenkodissa. Lähes poikkeuksetta nuorten perheissä oli tapahtunut perhedynamiikan kannalta rakenteellisia muutoksia kuten avioeroja, muuttoja äidiltä isälle ja toisin päin, äiti- ja isäpuolia ja isän tai äidin puuttumista. Samoin kodeissa esiintyi nuorten kertomusten mukaan perheen deprivatioon korreloivia riskitekijöitä kuten alkoholismia, perheväkivaltaa, sairautta, lapsen hoidon laiminlyöntiä tai seksuaalista häirintää.

Nuorista neljä ei kertonut mahdollisista sisaruksistaan mitään. Seitsemän nuorista mainitsi puheessaan sisaruksistaan. Yksi nuorista kertoi olevansa perheen ainoa lapsi. Nuoret puhuivat sisaruksistaan vähän, lähinnä sivulauseissa mainiten. He eivät maininneet heitä nimillä vaan esimerkiksi viittasivat asuneensa lapsena yhdessä sisarustensa kanssa tai saaneensa jonkun tavaran siskoltaan. Yksi nuorista puhui kuitenkin kauniisti veljestään ja kertoi ikävöivänsä häntä. Vähäinen sisaruspuhe ja heidän merkityksensä nuorten puheessa ei vastaa Tarja Pösön (2004) koulukotitutkimuksen tuloksia, joissa sisarusten merkitys korostui. Toisaalta koulukodit sijaitsevat usein fyysisesti etäällä nuorten kotipaikkakunnista. Näin ollen yhteydenpitomahdollisuudet sisaruksiin voivat olla heikommalla kuin nuorisokoteihin sijoitetuilla nuorilla. Kaipaus ja sisarusten merkitys voivat tästä syystä olla koulukotinuorilla enemmän esillä.

Suhteeni haastateltaviin nuoriin oli kokemukseni mukaan neutraali. Erään nuorista olin tavannut aikaisemmin hänen käydessään tutustumiskäynnillä silloisessa työpaikassani. Lähtökohtaisesti haastateltavat olivat minulle nuoria, jotka olivat syystä tai toisesta sijoitettu nuorisokotiin. Suhtauduin heihin kuin keneen tahansa tavalliseen nuoreen haastattelutilanteessa pyrkien mahdollisimman normaaliin kanssakäymiseen. Kokemukseni mukaan nuoret suhtautuivat minuun toisaalta kuin työntekijään, mutta ei kuitenkaan niin kuin oman laitoksen työntekijään. Toisaalta he suhtautuivat minuun kuin tutkijaan, joka työntekijän roolista käsin ymmärsi jo valmiiksi heidän todellisuuttaan.

Itse näen nuorisokodeissa asuvat pojat ja tytöt nuorina, joiden vanhemmat eivät ole kyenneet tarjoamaan heille riittävää tukea ja huolenpitoa. Varsin monien nuorten kohdalla vanhemmat eivät ole pystyneet asettamaan heille rajoja oikealla tavalla ja riittävässä määrin. Pääsääntöisesti syy lastensuojelusijoitukseen ei ole sijoitetun lapsen vaan hänen hoidostaan vastanneiden aikuisten tai muiden olosuhteiden. Tämä on siinä mielessä tärkeää, ettei lasta syyllistetä sijoituksesta vaan

aikuinen huoltaja on vastuussa lapsen kehityksen ja kasvun vaalimisesta. Samalla ajattelun taustalla on viesti lapsen vanhemmille vanhemmuuden merkityksestä.

5.5 Haastattelutilanteet

Nuorisokotien johtajat ja ohjaajat olivat valinneet ja kysyneet nuoria mukaan tutkimukseen antamieni kriteerien mukaisesti. Nuorille oli kerrottu, että teen tutkimusta nuorisokodeissa asuvien nuorten kotikokemuksesta. Kuitenkaan tutkimuksessa ei käytetty yhtä yhtenäistä tapaa rekrytoida nuoria mukaan, vaan jokaisessa laitoksessa haastateltavien etsiminen toteutettiin vapaasti henkilökunnan parhaaksi katsomalla tavalla.

Olin laatinut kysymykset paperille haastattelua varten, ja näytin ne haastattelutilanteessa etukäteen nuorille. Tavoitteenani oli vähentää haastateltavien nuorten mahdollista haastatteluun liittyvää jännittyneisyyttä. Nuoret pystyivät näin samalla orientoitumaan haastattelun aihepiiriin etukäteen.

Vaikka kysymykset oli rakennettu teemoittain, pyrkimyksenäni oli antaa nuorille tilaa ja mahdollisuus tuottaa omia näkemyksiä, kokemuksia sekä ajatuksia, jotka nousivat esille puhuttaessa kyseisestä aihealueesta yleisemmin. Haastatteluissa tämä fokusoitui teemallisesti elämään nuorisokodissa ja oman henkilöhistorian sekä tulevaisuuden pohdintaan. Samoin kaikkien haastattelujen aikana esitettiin joitain tarkentavia lisäkysymyksiä sekä tartuttiin niihin aiheisiin, joista nuoret itse halusivat kertoa enemmän.

Haastattelut kestivät lyhyimmillään 26 minuuttia ja pisimmän haastattelun kesto oli noin 40 minuuttia. Haastattelujen pituus ja käsiteltyjen teemojen määrä tuntuivat sopivilta nuorisohaastatteluun, vaikka osa nuorista olisi ollut valmis keskustelemaan pitempäänkin. Toisaalta joillekin haastateltavista puolen tunnin keskittyminen vaati ponnisteluja.

Pääasiallisesti nuoret olivat haastatteluissa sovitusti paikalla, kun saavuin nuorisokodille. Kahdesti haastateltava ei tullut paikalle niin kuin oli sovittu. Toisella kerralla sain haastateltavaksi erään toisen nuoren etukäteen sovitun tilalle. Kerran jouduin tulemaan uudelleen nuorisokodille saadakseni haastatella tutkimukseen lupautunutta nuorta.

Yhden haastatteluista jouduin tekemään myöhemmin uudelleen, koska haastattelun äänitys oli heikkolaatuinen ja tästä johtuen litterointia ei ollut mahdollista suorittaa. Toisella haastattelukerralla

haastateltava nuori kertoi näkemyksistään ja kokemuksistaan vähän avoimemmin ja laajemmin kuin ensimmäisen haastattelun yhteydessä. Vaikutelmani mukaan nuori oli edelleen uusintahaastattelussa motivoitunut kertomaan ajatuksiaan.

Saapuessani tekemään haastatteluja minut ohjattiin ensin nuoren luokse. Aluksi esittäydyin ja sovimme haastattelupaikasta. Haastattelupaikalla on merkitystä haastattelun onnistumisen kannalta. Mielestäni on toivottavaa, että haastattelupaikka mahdollistaisi miellyttävän ilmapiirin syntymisen ja olisi kaikin tavoin vapaa ulkopuolisilta häiriöiltä. Erityisesti haastattelujen nauhoituksen kannalta tilan häiriöttömyys ja ulkopuolisen hälyn puuttuminen on tärkeää.

Haastattelupaikaksi valitsimme pääsääntöisesti nuoren oman huoneen. Nuoren huoneen näkeminen auttaa haastattelijaa tekemään tarkentavia kysymyksiä tutkittaessa nuorten kotikokemusta. Samoin nuori voi kokea mahdollisesti turvallisuuden tunnetta, kun haastattelu tapahtuu hänen ”maaperällä”. Lähes poikkeuksetta nuorille sopi haastattelun tekeminen heidän omissa huoneissaan. Ainoastaan yksi haastatelluista nuorista ei halunnut haastattelun tapahtuvan hänen huoneessaan, jolloin haastattelutilaksi valittiin henkilökunnan toimisto.

Nuorten suhtautuminen haastattelijaan oli hyvin ennako-odotusten mukaista. He ottivat minut ystävällisesti vastaan enkä tunnistanut juurikaan jännittyneisyyttä heidän käytöksessään. Tilannetta ennen haastattelun alkua voisi kuvata lähinnä positiivisen odotuksen määritelmällä. Koska päivittäin työskentelin nuorisokodissa asuvien nuorten kanssa, minulla oli luottamus haastattelun onnistumiseen sekä avoimen ja rakentavan ilmapiirin syntymiseen. Samoin haastattelujen perustuminen nuorten vapaaehtoiseen osallistumiseen helpotti todennäköisesti niiden onnistumista. Nuoret olivat itse halunneet haastateltaviksi ja näin ollen he olivat motivoituneita kertomaan näkemyksistään ja kokemuksistaan.

Nuoret suhtautuivat minuun kokemukseni mukaan kiinnostuneesti ja tilannetta selvästi auttoi, että molemmat keskustelimme pääasiallisesti tutuilla termeillä tutuista asioista. Itselleni jäi vaikutelma, että vuorovaikutus haastattelijan ja haastateltavien välillä toimi hyvin ja molemmat osapuolet tulivat ymmärretyiksi. Joidenkin haastatteluteemojen avaamiseen kuitenkin selvästi tarvitsin keskustelunomaista otetta.

Haastattelutilanteessa tavoitteenani oli luoda mahdollisimman vapaa tunnelma. Aluksi kerroin tekeväni pro gradu -tutkielmaa ja pitäväni tärkeänä, että nuorten ääni saadaan paremmin kuuluviin

nuorisokotityön kehittämisessä. Samoin kerroin työskenteleväni nuorisokodissa, jonka muutama nuori tuntui jo ennestään tietävän.

Aluksi kysyin nuorilta lupaa nauhoittaa haastattelut, johon kaikki haastateltavat suostuivat. Kerroin haastattelun olevan luonteeltaan luottamuksellinen. Haastattelun tietoja ei tulaisi käyttämään muualla kuin tässä tutkimuksessa. Toisaalta lastensuojelun lapset ovat tottuneet luottamuksellisuuden käytäntöihin eikä aihe ja toimintatapa ollut heille tästä syystä vieras. Tämän jälkeen kävimme yhdessä haastattelun nauhoittamiseen liittyviä asioita läpi kuten puhuminen mikrofoniin ja äänenkäyttö haastattelussa sekä testaus äänityksen toimivuudesta ennen varsinaisen haastattelun alkua.

Haastattelussa kysyin aluksi kaikilta muutaman taustakysymyksen, jotka liittyivät nuoren ikään, sijoituksen kestoon, kouluun tai työhön sekä siihen, mistä nuori oli muuttanut nykyiseen laitokseen. Näillä kysymyksillä oli tarkoitus aloittaa haastattelu helpoista faktoista ja edetä sen jälkeen henkilökohtaisempiin kysymyksiin eli varsinaiseen tutkimusaiheeseen. Haastattelun viimeisenä asiana kysyin tunteista, joita haastattelu mahdollisesti oli nuorissa herättänyt. Halusin varmistaa ettei kukaan nuorista poistuisi haastattelutilanteesta epämiellyttävässä tunnetilassa. Haastattelun päätyttyä kiitin kaikkia haastateltuja sekä annoin heille kiitokseksi yhteistyöstä suklaalevyn.

Haastatellut nuoret olivat haastateltavina ja kertojina hyvin erilaisia. Osa nuorista tuntui olevan motivoituneita kertomaan näkemyksistään ja kokemuksistaan ja tässä mielessä heitä oli helppo haastatella. Osa nuorista oli aluksi vähän varuillaan, mutta haastattelun edetessä hekin alkoivat avoimemmin kertoa elämästään ja ajatuksistaan. Joistain teemoista heidän kohdallaan saattoi haastattelun loppupuolella saada erilaista kuvaa kuin haastattelun alkupuolen kommentaareista päätellen olisi ymmärtänyt. Kaksi haastateltavista oli lyhytsanaisia, mutta heidän näkemyksensä eri teemoista oli kuitenkin mahdollista kuulla pienimuotoisesta kerronnasta huolimatta.

Haastatteluista jäi minulle käsitys, että nuoret kokivat haastattelutilanteen myönteisesti, koska heistä sekä heidän mielipiteistään oltiin kiinnostuneita. Haastattelujen jälkeen kaksi nuorista mainitsi pitävänsä tärkeänä, että nuorten ääni tulee kuulluksi ja että samalla nuoret voivat olla itse mukana antamassa palautetta nuorisokotityöstä.

Itselleni haastattelut ja niissä käydyt keskustelut eivät herättäneet erityisiä tunteita, koska työssäni kävin päivittäin vastaavia keskusteluja. Joidenkin nuorten avoimuus haastattelutilanteessa oli

kuitenkin yllättävää, koska henkilökohtaisten asioiden puhumista vieraille ihmiselle ei voi pitää mitenkään itsestäänselvyytenä. Haastattelutilanteista minulle jäi myönteinen vaikutelma, samoin kuin nuorten kuulemisen tärkeydestä.

5.6 Nuorisokodit, joissa nuoret asuivat

Haastateltavien nuorten nuorisokodeista kaksi oli kaupungin omia laitoksia. Kaksi muuta yksikköä oli yksityisten organisaatioiden omistamia ja ylläpitämiä. Kaikissa neljässä nuorisokodissa asui saman kaupungin sosiaaliviranomaisten sijoittamia nuoria. Tutkimuksessa ei määritellä missä kaupungissa nuorisokodit sijaitsevat, koska sillä halutaan minimoida haastateltujen nuorten mahdollisen tunnistamisen riskiä.

Yksi näistä lastensuojelulaitoksista on tarkoitettu tytöille ja kaksi on poikia varten. Yhdessä nuorisokodissa asuu sekä poikia että tyttöjä. Kaikki edellä mainitut yksiköt ovat vuosikymmeniä toimineita, tunnettuja ja arvostettuja lastensuojelulaitoksia. Tässä mielessä valitut yksiköt täyttivät pitkään toimineen ja vakiintuneen lastensuojelulaitoksen tuntomerkit ja kriteerit.

Kaikki kyseiset nuorisokodit ovat kooltaan pieniä. Pääasiassa ne ovat yksi- tai kaksiosastoisia lastensuojelulaitoksia, joiden osastopaikkaluku on viimeisten vuosien ja vuosikymmenten aikana pienentynyt. Vastaavasti henkilökunnan määrä on samana ajanjaksona lisääntynyt vastaamaan paremmin tämän päivän lastensuojelulaitosten kriteereitä ja nuorten yksilöllisemmän hoidon sekä perhetyön tarpeita.

Nuorisokodeilla on osastotoiminnan lisäksi erilaisia asumisharjoitteluasuntoja itsenäistyville, tavallisesti 16–18-vuotiaille nuorilleen. Kaksi haastatelluista kahdestatoista nuoresta asui haastatteluhetkellä asumisharjoittelussa irrallaan kantalaitoksen yhteydestä.

5.7 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimusaineiston analysoinnissa sovelsin grounded theory -menetelmää kehitellen luokittelua nuorten kotikokemuksesta aineistopohjaisen tutkimusprosessin avulla. Tutkimusaineiston käsittely alkoi nauhojen purkamisella, litteroimalla haastattelut. Haastatteluista syntyi litteroitua tekstiä 123 liuskaa. Saatu tekstmäärä vaihteli kahdeksan sivun pituudesta melkein 18 sivun mittaan.

Tutkimustulokset osuudessa käyttämäni aineistofragmentit ovat pääosin sanatarkkoja lainauksia. Jonkin verran poistin lainauksista puhekielen täytesanoja kuten ”niinku”, ”sillei” ja ”sillai”. Olen myös yhdistellyt saman kertomuksen eri kohdissa olevia virkkeitä saadakseni tekstin paremmin luettavaan muotoon. Kokonaisuudessaan litterointi toi esiin mielestäni rikasta aineistoa nuorisokodeissa asuvien nuorten ajattelusta ja kokemuksista. Nuorten tuottamat aineistofragmentit pitävät sisällään uusia, mielenkiintoisia ja arvokkaita näytteitä nuorten tavasta kuvata nuorisokotitodellisuutta kotikokemuksen näkökulmasta.

Litteroinnin jälkeen alkoi tutustumiseni tutkimusaineistoon. Tämän ajattelutyön avulla pyrin sisäistämään aineiston sekä aloittamaan tutkimuksen alustavan teoretisoinnin. Tekemieni kysymysten ja avoimen koodauksen avulla loin aineistosta karkean luokittelun teemoittain ja sen jälkeen palasin tarkentamaan tutkimustehtävää sekä keskeisiä käsitteitä.

Tämän jälkeen ilmiöiden, yhteisten käsitteiden ja kokemusten yleisyyden sekä erontekojen avulla tein tarkemman ryhmittelyn, jonka kautta löytyi yhdeksän erilaista tutkimusteemaa. Löydetty tutkimusteemat, jotka esitellään tutkimustulosten yhteydessä, olivat: kokemukset lapsuudenkodista, muutto nuorisokotiin, kokemuksellinen koti, kotikokemusta tukevat ja estävät tekijät, suhde nuoriin ja henkilökuntaan, suhde kontrolliin ja sääntöpuhetta, nuorisokoti on hyvä paikka joillekin, tulevaisuuden toiveet kodista ja perheestä sekä nuorisokotiajan vaikutus itsearviointina.

Tämän jälkeen tutkimusteemojen yhdistämisen ja konstruoinnin kautta löytyi neljä erillistä nuorten tyyppiluokkaa erityisesti nuorten kotikokemuksen näkökulmasta. Saatuaani luokituksen valmiiksi testasin sitä aineiston avulla ja tein siihen pieniä tarkennuksia. Muodostuneet tyyppiluokat saivat nimikseen: ”hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret, ”nuorisokotia lusivat” nuoret, ”kriittiset” nuoret ja ”perheenjäsenten ikävöitsijät”. Näistä tutkimustuloksista erottelin keskeisimmän osuuden tutkimusyhteenvetoon.

Johtopäätökset ja pohdinta osuudessa kokosin yhteen tutkimuksen tärkeimmät tulkinnat ja päätelmät etsien erityisesti tutkimustulosten taustalla vaikuttavia tekijöitä sekä nimeten tämän tutkimuksen näkökulmasta nuorisokotityön kehittämisteemoja. Aineistoanalyysityöskentelyn rinnalla rakensin teoreettista pohdintaa muiden alan tutkimusten avulla kuitenkin laajentaen lastensuojelukontekstista marginaalissa elävien ihmisten kotikokemusten tarkasteluun.

Tutkimuksessa käytin aineiston analysoinnissa ja luokittelussa Kenneth Lee Piken (1954) luokittelukäsitteiden mukaista emic -tyyppistä, aineistolähtöistä luokittelua erotuksena etic -tyyppisestä luokittelusta, jossa tutkija itse päättää aineiston luokittelukriteereistä. Näin tutkimusaineisto jäsenyi omiin luokkiinsa itsenäisesti ja aineistopohjaisesti siinä määrin kuin se puolistrukturoidussa teemahaastattelututkimuksessa tapahtuu.

6 Tutkimustulokset

6.1 Nuorten luokittelu kotikokemuksen mukaan

Haastatellut nuoret muodostivat hyvin moninaisen joukon erilaisine kokemuksineen ja näkemyksineen suhteessa omaan nuorisokotiinsa ja elämäänsä siellä. Jokainen nuori oli kokenut elämänsä ja asumisensa persoonallisesti, painottaen osin erilaisia, osin samanlaisia asioita niin kotikokemusta estävinä kuin tukevinakin tekijöinä.

Nuorten puhetta ja heidän välittämäänsä kuvaa asumisesta nuorisokodissa tarkastellaan seuraavassa kokonaisuutena etsien heidän puheestaan punaista lankaa, yleistä suhtautumista nuorisokotielämään. Haastatelluista nuorista on muodostettu tyyppiluokittelu, jonka kriteereinä on käytetty nuorten itsensä kertomaa käsitystä elämisestä nuorisokodilla aina muuttohetkestä haastatteluhetkeen.

Luokittelun lähtökohtana ovat yhdeksän tutkimusteemaa, jotka löytyivät aineistoanalyysin avulla. Luokittelussa on tarkasteltu tekijöitä, jotka nuorten mielestä tekevät nuorisokodista kodin tai estävät kotikokemuksen syntymistä sekä miten nuoret nimeävät kodin tunnusmerkit. Luokittelun kriteereiksi muodostuivat nuorten kiinnittymisen taso nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan, viihtyminen nuorisokodissa ja nuorten kokemus nuorisokodin ilmapiiristä, nuorten suhde henkilökuntaan, toisiin nuoriin ja sääntöihin sekä nuorten näkemykset nuorisokodissa tapahtuneesta oppimisesta. Neljä erilaista tyyppiluokkaa ovat saaneet tekstissä nimet: ”hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret; ”nuorisokotia luvivat” nuoret; ”kriittiset” nuoret ja ”perheenjäsenten ikävöitsijät”.

Eri luokkien esittelyn yhteydessä arvioidaan lyhyesti nuorten puheen perusteella nuorisokotisijoituksen toimivuutta kotikokemuksen näkökulmasta. Samoin pohditaan millaisin interventioin olisi mahdollista paremmin vastata erilaisten nuorten tarpeisiin silloin, kun nuorisokotisijoitusta mietitään ja valmistellaan.

Mistä ja millaisesta kulttuurista nuori on muuttanut nuorisokotiin, vaikuttaa hänen käsityksiinsä siitä, millaista elämä nuorisokodissa on. Olennaisia elementtejä tässä prosessissa ovat nuoren suhde vanhempiinsa, lapsuudenkodin kokemukset sekä kodin ulkopuolinen sijoitushistoria.

6.1.1 ”Hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret (N= 4)

”Hyötyneisiin ja hyvin kotiutuneisiin” nuoriin kuului kolme tyttöä ja yksi poika. Kolme nuorista oli 17-vuotiaita ja yksi 15-vuotias. Haastatteluhetkellä nuoret olivat asuneet nuorisokodissa vuodesta neljään vuotta. Heistä kolme kävi tai oli juuri saanut päätökseen peruskoulun ja yksi opiskeli ammattikoulussa. Kaksi heistä oli muuttanut nuorisokotiin kotoaan ja kahdella nuorella oli takanaan useita sijoituspaikkoja.

Nämä neljä nuorta antoivat hyvin myönteisen yleiskuvan elämisestä omassa nuorisokodissaan. Heille oli tärkeää nuorisokodissa viihtyminen ja he kaikki viihtyivät pääsääntöisesti hyvin. Kaikki neljä nuorta kertoivat kokevansa oman nuorisokotinsa kodikseen.

Mikael: ”No, on se mun toinen koti... kyl se viihtyminen on se... suurin osa. Sehän tulee niistä kaikista, et tykkää ihmisistä ja tykkää olla siel kuitenkin.”

Nuoret arvioivat puheessaan nuorisokotisijoitusta myönteisin määrein. Näille nuorille toimivat ihmissuhteet edustivat oikeaa kotikokemusta ja he kokivat nuorisokodin vuorovaikutuksen pääasiallisesti toimivaksi. Samoin heistä jokainen mainitsi ohjaajat kotikokemuksen kannalta positiivisina tekijöinä ja kolme heistä korosti myös nuorisokodin muiden nuorten merkitystä. Kaksi nuorista arvosti oman nuorisokotinsa riittävää vapautta ja yksi sitä, että on voinut itse vaikuttaa omiin asioihinsa sopivalla tavalla ja riittävästi.

Veera: ”... kai tääl on jotenki vapaampaa. Saa vähä itte vaikuttaa enemmän omiin asioihin ...”

Kaikkien neljän nuoren mukaan kotikokemusta estäviä tekijöitä voisivat olla huonot ihmissuhteet. Kolme heistä mainitsi liialliset säännöt potentiaalisina kotikokemusta heikentävinä tekijöinä. Muina esteinä mainittiin pienemmät huoneet, työntekijöiden työvuorot ja liian suuri määrä ihmisiä.

Kaksi ”hyötyneiden ja hyvin kotiutuneiden” nuorten ryhmästä nimesi kodin tunnusmerkiksi paikan, jossa on hyvä olla. Muita mainittuja tunnusmerkkejä nuorten puheessa olivat ymmärretyksi tuleminen, vanhemmat ja sisarukset, asioista puhuminen sekä rauhoittuminen.

Nuoret korostivat turvallisuuden tunteen tärkeyttä elämisessä ja kokivat nuorisokodin edustavan heille turvaa ja huolenpitoa. Samoin nuoret näkivät nuorisokodin paikkana, jossa heidän on ollut mahdollista oppia sellaisia asioita ja taitoja, joita ei olisi tullut opittua lapsuuden kodissa.

Minna: ”No, on, tietysti, koska toisessa on se, että ei saa syödä, toisessa on seksuaalista häirintää. Täällä ei ja täällä ei tarvi pelkää sitä, että joku hyökkää yhtäkkiä kimppuun ja alkaa hakata sua. Et tää on sinänsä turvallisempi kuin tavallinen koti. Et nehän on aina kodin sisäisiä asioita, mitä tapahtuu, mutta silloin ku nuori joutuu kärsimään, ni kyl tää on parempi ratkaisu.”

Ryhmän nuoret edustivat kahta nuorisokotia ja molemmista nuorisokodeista tähän ryhmään kuului kaksi nuorta. Näiden neljän nuoren näkemys antaa selvästi kuvan onnistuneesta ja toimivasta laitossijoituksesta heidän kohdallaan.

6.1.2 ”Nuorisokotia lusivat” nuoret (N=3)

”Nuorisokotia lusivien” nuorten ryhmään kuului kaksi poikaa ja yksi tyttö. Nuoret olivat 16, 17 ja 18-vuotiaita iältään ja he olivat asuneet nuorisokodissa vuodesta vajaan kolmeen vuoteen. Yksi nuorista kävi lukiota, toinen ammattikoulua ja kolmas oli juuri suorittanut yhdeksännen luokan. Kaksi heistä oli muuttanut lyhyen aiemman sijoituksen jälkeen nuorisokotiin ja yhdellä nuorista oli pitempi lastensuojeluhistoria.

Näille nuorille nuorisokoti ei ole edustanut kotia eivätkä he kokeneet nuorisokotia kodikseen. Nuorten puheesta välittyi vastakkainasettelu kodin ja laitoksen välillä. Nuoret korostivat nuorisokodin olevan laitos eikä nuorisokoti tässä mielessä ollut heille koti eikä tulisi sitä jatkossakaan olemaan.

Ryhmän nuoret kokivat nuorisokodissa asumisen hankalana asiana, koska nuorisokodissa on niin paljon erilaisia sääntöjä. Nämä nuoret olivat linjaltaan sääntövastaisia vastustaen myös muuta henkilökunnan kontrollia nuorisokotielämässä.

Petteri: ”... kotona kuitenkin... sä voit tehdä iha mitä sä ite haluat... ja ei siel oo mitään, tai onha siel tietysti säännöt, mut ei siel oo mitään semmosii tiukkoja sääntöjä, niinku et... silloin pitää mennä nukkuu ja silloin ei saa kattoo enää telkkarii, et lässyn lässyn. Et kotona kuitenkin

kaikki on paljo vapaampaa... Ja sit en mä kyl tykkää ite henkilökohtaisesti hirveesti mistään säännöistä tai..., et joku laittais mulle rajat. Mä oon semmonen ihmine, et mä teen oikeastaan mitä mä ite haluan...”

Kaksi nuorista arvosteli nuorisokotia rakenteellisesti huonoksi malliksi, jossa yksittäiselle nuorelle ei löydy riittävää rauhaa. He näkivät nuorisokodin paikkana, jossa on liikaa ihmisiä, niin nuoria kuin henkilökuntaakin. Oma huone edusti heille elämisen ja asumisen minimiedellytystä oman rauhan ja tilan näkökulmasta.

*Pentti: ”Jossain niin maalla ettei kukaan sossu osaa... pitää suunnistaa koivunoksista.”
”Antaa kaikille tilaa hengittää.”*

”Nuorisokotia lusivat” nuoret eivät olleet kiinnittyneet nuorisokotiin tai ainakaan sen henkilökuntaan puheensa perusteella. Ryhmän nuorista kaksi kertoi äitihahmon puuttumisen estävän kotikokemuksen syntymistä. Nuoret eivät kuitenkaan olleet erityisen kielteisiä suhteessa nuorisokotiin, vaan enemmänkin välinpitämättömiä. He tosin tunnustivat nuorisokotiaikana oppineensa uusia asioita ja tärkeitä taitoja.

Kaksi ”nuorisokotia lusivista” nuorista mainitsi turvallisuuden edustavan nuorisokodissa kotia. Samoin kaksi ryhmän jäsenistä korosti kavereiden merkitystä ja kaksi sitä, että perusasiat ovat kunnossa kuten ruoka ja katto pään päällä. Kaksi nuorista nimesi kodin tunnusmerkiksi vapauden olla ja toimia. Yksi nuorista painotti vanhempien merkitystä.

Nuorten puheen perusteella ryhmän nuoret asuivat nuorisokodissa, koska heillä ei ollut asiallista ja reaalista vaihtoehtoa asua muualla. He odottivat kertomuksissaan nuorisokotivaiheen päättymistä ja pois pääsyä asumaan joko itsenäisesti tai itse valitsemiensa henkilöiden kanssa. ”Nuorisokotia lusivien” nuorten puheesta välittyi tietynlainen välinpitämättömyys nuorisokotia kohtaan.

Katri: ”No, se et mun ei tartte ainakaa olla kadulla.”

Ryhmän kaikki nuoret asuivat eri nuorisokodeissa ja näin ollen edustivat kolmea eri lastensuojelulaitosta. Nuorisokotisijoitus oli heidän kohdallaan siinä mielessä perusteltu, että nuorisokoti pystyi tarjoamaan heille paikan elää ja rakentaa elämänsä turvallisesti. Nuorisokoti tarjosi heille myös mahdollisuuden purkaa pahaa oloaan aikuisiin turvallisesti.

Toisaalta tutkimustulosten perusteella on syytä kysyä, olisiko jonkinlainen tuetun asumisen malli ollut heille toimivampi vaihtoehto esimerkiksi kuudestatoista ikävuodesta eteenpäin. Tuetun asumisen mallilla tarkoitetaan yksin tai soluasunnossa asuvan nuoren viikoittaista tukemista tapaamisin ja kotikäynnein ammatillisen tukihenkilön toimesta. Mallia käyttäen olisi ollut mahdollista turvata näille nuorille rauhallisempi arki, mikäli heidän omat edellytyksensä ja asumistaitonsa olisivat riittävät kyseisen tukimuodon käyttöön. Malli soveltuu erityisesti nuorille, joita lastensuojelulaitosten suuri ihmismäärä häiritsee tai ahdistaa.

6.1.3 ”Kriittiset” nuoret (N=3)

Haastatelluista nuorista muodostui kolmanneksi ryhmäksi nuorisokotiin ja erityisesti sen henkilökuntaan pettyneiden ja kriittisesti suhtautuneiden nuorten joukko. ”Kriittisiin” nuoriin kuului kaksi poikaa ja yksi tyttö. Kaksi nuorista oli 18-vuotiaita ja yksi 15-vuotias. Nuoret olivat asuneet nuorisokodissa vajaasta vuodesta yli kuuteen vuoteen. Yksi nuorista kävi lukiota, toinen oli töissä ja kolmas oli juuri suorittanut yhdeksännen luokan. Kaksi nuorista oli muuttanut melkein suoraan kotoa nuorisokotiin ja yksi oli asunut aiemmin toisessa lastensuojelulaitoksessa.

”Kriittisten” nuorten kohdalla yleissuhtautumista nuorisokotia kohtaan kuvasi pettymys. Tämän ryhmän nuoret eivät kuitenkaan olleet välinpitämättömiä vaan osoittivat enemmänkin vahvoja mielipiteitä ja tunteita nuorisokotia ja sen henkilökuntaa kohtaan.

Rita: ”No, on se vähä, must tuntuu, et tääl ei hirveesti välitetä.” ”Kannustusta, koska tääl ei oo yhtään semmosta. Siis, no Ritva on, ku se on oma ohjaaja.”

Kaikki ryhmän nuoret korostivat ihmissuhteiden tärkeyttä elämässään sekä yhteyden kokemusta toisten kanssa. Samoin kaksi heistä puhui turvallisuuden merkityksestä kotikokemuksen muodostumisessa. Kaksi nuorista korosti suhdettaan omaan hoitajaansa. Nuoret kertoivat oppineensa nuorisokodilla uusia taitoja, jotka auttaisivat heitä itsenäisessä elämässä selviytymiseen.

Nuorten kokemukset ja näkemykset henkilökunnasta olivat jakautuneet. Osaa henkilökunnasta he pitivät itselleen hyvin tärkeinä, mutta osa työntekijöistä edusti heille osastoa ”käyvät täällä vaan duunissa, eivätkä välitä meistä”. Näitä työntekijöitä nuoret arvostelevat hyvin kriittisesti ja

korostivat osan työntekijöistä heikkoa työmoraalia. Nuoret kokivat myös, että he eivät olleet saaneet henkilökunnalta tarvitsemaansa tukea kouluasioissa tai muutenkaan elämässään.

Teemu: ” Nää pitää meitä niinku työnä, ja se ei oo niinku sillein luonnollista. Ei tuu niinku sellasta, mist kodiks voi kutsua.”

Nuorten puhetta hallitsi tunne, että heistä ei oikeasti välitetty ja tämän mainitsivat kaikki ryhmään kuuluneet. Toisaalta tämä kokemus ei kohdistunut yhdenkään nuoren kohdalla kaikkiin henkilökunnan jäseniin, vaan ainoastaan osaan heistä. Ryhmän nuoret kertoivat selvemmin kuin muiden ryhmien nuoret siitä, kuinka tärkeitä jotkut työntekijöistä olivat heille.

Rita: ”No, ensinnäkin ne vois lopettaa haukkumast, et mä en osaa mitään, mä en tee mitään, must ei tuu ikinä mitään. Emmä sit tiää, onks tääl pahempi sillei, et ku kummiskii, jos aattelee, et no okei, vois sanoo, et mä oon lapsi ja ne on... mä oon vasta lapsi ja ne on aikuisia, et niitten pitäis sen verran kattoo... siis osaa henkilökuntaa, ei kaikki oo samanlaisii. Kylhä jotkut, varsinkin ne vanhemmat, jotka on ollu tääl pitempää, ni kyl ne ymmärtää, ja just niitten kaa ei oo mitään. Kyl ne tajuu, jos nuorel on paha olla tai jotain.”

Kodin tunnusmerkkeinä kahdelle näistä nuorista toimi turvallisuus. Nuoret puhuivat kodin kohdalla myös hyvän ja lämpimän olon merkityksestä ja mahdollisuudesta jutella. Nuorten puheen perusteella heidän odotuksensa nuorisokotia kohtaan olivat olleet suuremmat kuin miltä heidän elämänsä tällä hetkellä nuorisokodilla näytti. Ryhmän molemmat pojat edustivat samaa nuorisokotia ja tyttö asui toisessa nuorisokodissa.

Ryhmän nuorten suhde nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan kertoo nuorisokodin merkittävydestä heidän elämässään. Nuorille on kehittynyt tunnesuhde ainakin osaan työntekijöistä ja tässä mielessä heillä on ollut mahdollisuus käydä elämänsä vaikeita ja traumaattisia kokemuksia läpi luottamuksellisesti. Samoin he ovat voineet purkaa pahaa oloaan turvallisesti henkilökunnan kanssa transferenssia eli tunteensiirtoa hyväksi käyttäen. Tästä näkökulmasta sijoitus nuorisokotiin on ollut perusteltu.

Toisaalta muutaman nuoren voimakkaasta kritiikistä herää kysymys joidenkin työntekijöiden asenteesta työtä ja nuorisokodin nuoria kohtaan. Miksi joidenkin työntekijöiden tapa toimia on herättänyt nuorissa niin vahvoja kielteisiä tunteita? Onko nuorisokodeissa varattu riittävästi

resursseja henkilökunnan kouluttamiseen, työnohjaukseen sekä tulisiko nuorisokodin johdon vahvemmin kehittää olemassa olevia kasvatuskäytäntöjä? Onko mahdollinen koulutustarjonta ja työnohjaus suunnattu oikeisiin asioihin ja ovatko kaikki henkilökunnan jäsenet sopivia tai riittävän motivoituneita vaatimaan lastensuojelutyöhön?

Nuorisokotisijoituksen ohella sijoitus pieneen ammatilliseen perhekotiin olisi voinut olla mahdollinen, koska siellä näille nuorille olisi saattanut tarjoutua vahvempi välittämisen- ja yhteydenkokemus, jota vaille nuoret puheessaan kuvasivat nuorisokodilla jääneensä.

6.1.4 ”Perheen ikävöitsijät” (N=2)

Neljäs nuorista jäsentynyt kategoria muodostui kahdesta nuoresta, joiden suhtautumista nuorisokotiasumiseen kuvaa otsikko ”perheen ikävöitsijät”. Ryhmä koostui yhdestä tytöstä ja yhdestä pojasta. Nuoret olivat molemmat 16-vuotiaita. He olivat asuneet nuorisokodissa yhdeksän kuukautta ja puolitoista vuotta. Toinen nuorista suoritti ammattikoulua ja toinen kävi peruskoulun yläastetta. Molemmat ryhmän jäsenistä olivat muuttaneet nuorisokotiin kotoaan lyhyen vastaanottolaitosjakson jälkeen.

Nuorten puhetta hallitsi erityisesti ikävä perheenjäsentensä yhteyteen. Ryhmän nuoret näkivät nuorisokodin sekä oikean että ideaalikodin vertailukohteena. Heidän tuntui olevan vaikea korostaa tai nähdä nuorisokodin myönteisiä puolia. Tässä mielessä ”perheen ikävöitsijät” kokivat nuorisokodin oikean kodin vastakohtana ja näin ollen kielteisessä merkityksessä. Myönteistä nuorisokodissa oli heidän mukaansa lähinnä se, että perusasiat olivat kunnossa kuten päivittäiset ruokailut ja oma huone. Samoin yhden positiivisen maininnan saivat vapaus, hyvä ilmapiiri sekä mukavat ohjaajat.

Aurora: ”No, olin mä missä tahansa... sillan, ku mä oon mejän isän ja äitin ja sisaruksien kans, sillan mä tunnen, et mä oon kotona.”

Nuorisokoti ei ollut heille koti tai edustanut kotia, koska kodin käsite ja sen tunnusmerkit liittyivät heidän ajattelussaan ja tunteissaan perheenjäseniin. Nuoret kertoivat viihtyvänsä kuitenkin nuorisokodissa kohtuullisesti, vaikka molempia heistä säännöt vähän harmittivatkin.

Keke: ” Esimerkiks himas voi mennä ihan sillo, ihan millo... huvittaa, ni syömään,... ku tääl on tarkat ajat ja muuta.”

Kuitenkaan nämä nuoret eivät esittäneet omaa nuorisokotiaan kohtaan juurikaan kritiikkiä, vaan kritisoivat yleisesti nuorisokotielämää ja nuorten sijoituksia kodin ulkopuolelle omassa kodissa asumisen vaihtoehtona. Nuorten suhtautuminen nuorisokotiin kertoo mahdollisesti enemmän heidän lapsuudenkodistaan tai ideaalikodista kuin nuorisokodista, koska he tarkastelivat nuorisokotia lapsuudenkodin tai ideaalikodin näkökulmasta.

Aurora: ”No, jos kotona esimerkiksi hakataan nuorta tai jotain, niin kylhän nuorisokoti on sullein parempi.” ”... sullei et nuori ei omast mielestään pysty asuu siellä ja muitten niinku mielestä, niin sitte kannattaa tulla nuorisokotiin tai johonki laitoksee, mut ei muuten, koska koti on kuitenkin aina koti. Et koti on aina paras vaihtoehto.”

”Perheen ikävöitsijät” eivät olleet vahvasti kiinnittyneet nuorisokotiin, koska heidän perheenjäsenensä asuivat muualla. Nuoret olisivat myös itse halunneet asua muualla perheensä kanssa tai vaihtoehtoisesti perheenjäsenten olisi pitänyt asua heidän seuranaan nuorisokodilla. Nuorilla ei ollut erityisen vahvoja tunteita nuorisokotia tai sen henkilökuntaa kohtaan, joka on ymmärrettävää, koska he eivät olleet itsekkään halunneet kiinnittyä nykyiseen asuinpaikkaansa.

Ryhmän nuoret asuivat eri laitoksissa. Sijoitus nuorisokotiin oli heidän kohdallaan saattanut olla perusteltu. Toisaalta nuorten puhe vahvisti näkemystä, että he itse eivät olleet hyväksyneet sijoitusta nuorisokotiin. Samoin herää kysymys, olivatko nuorten perheenjäsenet ja muut heille tärkeitä aikuiset hyväksyneet sijoituksen kodin ulkopuolelle?

Myös sijoituspaikan sijainnilla on voinut olla merkitystä näiden nuorten kohdalla, koska heille yhteydenpito perheenjäseniin oli erityisen tärkeää. Perhetyön menetelmien käytöllä voisi olla myös vaikutusta sijoituksen onnistumiseen. Perhetyön avulla on mahdollista vahvistaa nuoren oman aikuisverkoston sitoutumista sijoitukseen ja sitä kautta antaa nuorelle lupa kiinnittyä nuorisokotiin.

Olisiko perhesijoitus ollut näiden nuorten kohdalla parempi vaihtoehto tai tuetun asumisen malli, jossa yhteys biologisiin sukulaisiin olisi ollut suojattuna varsinaiselta kilpailulta? Samoin mahdollinen vaihtoehto olisi voinut olla perhetukikeskus, jossa koko perhe olisi ollut sijoitettuna

samaa yksikköön perhepaikalle. Tämä sijoituspaikka olisi luonnollisesti ollut reaalin vain, jos perheen kokonaistilanne olisi sitä puoltanut.

6.2 Kokemukset lapsuudenkodista

Nuoret kuvasivat lapsuudenkotejaan vaihtelevasti, mutta selvästi varovaisemmin kuin mitä he kertoivat nuorisokodista. Yksiselitteisesti kielteisen määritteen lapsuudenkodilleen antoi viisi nuorta. He pystyivät nimeämään epäkohtia, joiden vuoksi heidät oli otettu pois kotoaan ja sijoitettu lastensuojelulaitokseen.

Syiksi huonon kodin nimeämiseen nuoret käyttivät seuraavia määritteitä: väärät ihmiset kotona, huono ilmapiiri, kukaan ei ehtinyt kuuntelemaan, yksityiselämään tunkeutuminen, alkoholin väärinkäyttö ja fyysinen väkivalta. Ne viisi nuorta, jotka avoimesti nimesivät lapsuudenkotinsa kielteisin arvioin, olivat kaikki tyttöjä. Vastaavasti nuoret, jotka eivät arvostelleet lapsuudenkotiaan, olivat yhtä lukuun ottamatta poikia. Tyttöjen osoittama kritiikki lapsuudenkotiaan kohtaan suuntautui kodin toimimattomaan tunneilmastoon sekä epäluottamuksen ilmapiiriin. Myös viittaukset fyysiseen väkivaltaan kertovat kodissa vallinneesta pelon ilmapiiristä nuoren näkökulmasta tarkasteltuna.

Minna: ”Sit, jos ois ollut jotai tärkeet asiaa, ni ei kukaa ehtiny ees kuuntelee ja sit, jos ois ollu jotai vähän vakavampaa asiaa, ni sit oltii heti et: ’taas sä oot tehny jotain paha’ tai jotain tällast näin. Et, se oli aika huono ilmapiiri.”

Rita: ”... et äidin kans tuli paljo riitoja. Se tunkeutui liikaa mun yksityiselämään, luki mun päiväkirjat, ei tykänny kenestäkään mun kaverista. Mä en saanu mennä minnekään, se epäili mua kaikesta ja mä vaa en jaksanut olla siellä. Isän kans mä oisin muute kestäny, mut ku se polttaa kotona tupakkaa koko ajan...”

Veera: ”... no, esimerkiks meillä himassa faija ryyppäs paljo ja hakkas lapsia ja tääll ei oo mitään sellast pelkoo, et joku tulis hirvees kännis, joku hoitsu aukoo päätään tai jotain.”

Nuoret, jotka määrittivät lapsuuden kotinsa huonoksi paikaksi kasvaa ja kehittyä, omasivat tässä mielessä paremmat lähtökohdat nuorisokotisijoituksen hyväksymiseen, viihtymiseen sekä nuorisokotiin asettumiseen. Kaikki neljä ”hyötynyttä ja hyvin kotiutunutta” nuorta kuuluivat tähän

huonon lapsuudenkodin nimeäjien ryhmään. Tosiasioiden tunnustaminen ja hyväksyminen saattaa helpottaa oman elämäntilanteen hyväksymistä ja näin ollen tukea myönteistä suhtautumista nykytilanteeseen.

Kaksi nuorista kertoi lapsuudenkodin olleen hyvän, mutta myöhemmin he kuitenkin kuvasivat kodista asioita, jotka heidän itsensäkin mielestä olivat kohtuuttomia ja kielteisiä. Toinen heistä myös mainitsi asuvansa mieluummin nuorisokodissa kuin oman vanhempansa kanssa. Perheväkivaltaa nähneillä tai kokeneilla lapsilla on todettu taipumus salata näkemäänsä ja näin suojella vanhempiaan ja perhettään (Dufva 2001).

Teemu: ”Mut ne on mun mielest kyl sellasii, mitä mä puhuin aikasemmin. Et oli turvallist olla. Et on joku, joka niin ku laittaa ruokaa ja neuvo ja sen sellast”. ”... kun mun isäki on sillei tehny, että on hakannu mua, jos mä oon tehny väärin. Ja vaikkakin mä en ois tehny väärin, hänen mielestään mä olin tehny väärin.”

Neljä nuorista nimesi lapsuuden kotinsa hyväksi ja heidän kohdallaan haastattelun aikana ei ilmennyt erityisiä ristiriitaisuuksia määritelmän suhteen. Toisaalta nuoret eivät myöskään puhuneet paljoa lapsuudenkodistaan tai muuten argumentoineet sitä, miksi he pitivät lapsuudenkotiaan hyvänä.

Nämä nuoret kokivat nuorisokotisijoituksen johtuvan enemmän heistä itsestään kuin heidän kotitilanteestaan. Toisaalta on mahdollista, että he osin suojelivat vanhempiaan ja sisäistä kuvaansa kodista joko tiedostamattaan tai tietoisesti. Yksi nuorista ei määritellyt lapsuudenkotiaan, koska hän oli itse kokenut lapsuudenkotiaan edeltävän lastenkodin varsinaiseksi kodikseen enemmän.

Make: ”Ihan siis, ihan hyvä hima se, mis mä oon asunu.... Se miks mä laitoksee jouduin ylipäätänsä, se oli iha omist tyräämisist sillei. Et, ei oo mitään kotiolois ollu mitään ongelmii.”

6.3 Muutto nuorisokotiin

Muutto lastensuojelulaitokseen on aina suuri elämänmuutos niin muuttavalle nuorelle kuin yhteisöllekin. Nuorisokodin ja lapsiryhmän dynamiikka muuttuu jokaisen uuden tulijan myötä.

Henkilökunnan hankkimat taustatiedot nuoresta, tutustumiskäynnit sekä avoin puhe taloon muuttavasta nuoresta helpottavat tulijan hyväksymistä. (Roine 2000, 47.)

Nuoret kuvasivat ensimmäisiä päiviään nykyisessä nuorisokodissa varsin avoimesti ja he muistivat hyvin saapumiseensa liittyviä tunnelmia. Pääasiallisesti nuoret olivat kokeneet, että he olivat olleet tervetulleita nuorisokotiin ja vastaanotto oli ollut hyvä. Kaikkien nuorten mukaan henkilökunta oli ottanut heidät ystävällisesti vastaan.

Seitsemän nuorta kahdestatoista kertoi myös toisten nuorten ottaneen heidät hyvin vastaan. Kolmen nuoren kokemuksen mukaan muiden nuorten kanssa yhteys löytyi vasta myöhemmin, kun aluksi oli jonkin verran epämääräistä katselua. Yksi haastatelluista koki nuorisokodissa ennestään asuvien nuorten suhtautuneen häneen tyyneästi ja yksi kertoi osan nuorista ottaneen hänet ystävällisesti ja osan epäystävällisesti vastaan.

Kolme nuorta oli muuttanut nuorisokotiin hyvin nopealla varoitusaajalla ja tästä syystä heidän tuloaan ei oltu käytännössä valmisteltu lainkaan. Muiden nuorten kohdalla oli heidän huoneensa vähintään siivottu ennen muuttoa sisään. Yksi nuorista oli käynyt tutustumassa nuorisokotiin kymmenen kertaa ja tässä mielessä hänen tuloaan oli valmisteltu huolella. Hän kuitenkin koki tutustumiskäyntinsä nuorisokotiin erikoisina, koska muille nuorille ei oltu kerrottu hänen vierailuistaan tai muutostaan etukäteen.

Rita: ” Mä kauhistuin, ku mä aattelin, et tääl on jotain sellejä, jotain mist mä en pääse ulos. No, mä sit tuln tänne semmosen sossun kans. Se oli joku varasossu, koska mulla ei oo koko vuoteen ollu omaa sosiaalityöntekijää... Mä tuln sen kaa. Sit samana päivänä päätettiin, et mä tuun tänne ... siis tää tuntu tosi mukavalt paikalt, kaikki oli hyvi ja tällel.”

Teemu: ”... se oli aika äkkii, ni se ei kerenny valmistautua... muistaakseni nukuttiin täällä olohuoneessa.”

Nuorten kokemuksen mukaan kyseisten nuorisokotien henkilökunta osaa keskittyä hienosti uuteen nuoreen talossa. Tutkimustulosten perusteella työntekijät panostavat erityisesti uuden nuoren vastaanottoon ja tällä tavoin haluavat saada nuorelle sekä henkilökunnan ja nuoren yhteistyölle hyvän alun uudessa nuorisokodissa. Osalla nuorista puhe henkilökunnasta oli selvästi myönteisempää silloin, kun he puhuivat henkilökunnasta nuorisokotiin muuton kontekstissa

verrattuna siihen, mitä he puhuivat henkilökunnasta liittyen heidän myöhempään arkiseen elämäänsä nuorisokodissa.

Suhteessa muihin nuoriin vastaavaa ilmiötä ei ollut havaittavissa. Kokemus nuorten tavasta vastaanottaa uusi nuori oli samansuuntainen kuin miten nuoret kokivat muutenkin heihin suhtauduttavan. Muutaman nuoren kohdalla tutustumisen kautta suhde muihin nuoriin mielummin parani kuin heikkeni.

Henkilökunnan hyvien vastaanottokäytäntöjen olemassaolo liittynee viimeisten vuosien aikana selvästi lisääntyneeseen laatutyöskentelyyn lastensuojelulaitoksissa. Monet laitokset ovat alkaneet laatia laatukäsikirjoja sekä kuvata ja dokumentoida sijoitusprosesseja. Näiden työskentelyjen seurauksena lastensuojelulaitokset ovat luoneet tasalaatuisia toimintatapoja erityisesti laitokseen muuttamisen kulttuuriin sekä siirtymisestä laitoksesta itsenäiseen asumiseen ja jälkihuollon piiriin.

Sijaishuollon laatukysymyksiä on kehitetty erityisesti Laituri-projektissa vuosina 2001–2004. Lastensuojelun Keskusliiton hallinnoiman projektin tuotteena luotiin Suomeen valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Laatukriteereiden prosessikuvauksissa keskitytään yhtenä keskeisenä osana lapsen tuloprosessiin nuorisokotiin muuton yhteydessä. (www.lskl.fi.)

Aurora: ”No, hoitsut toivotti tervetulleeks ja oli tosi erittäin mukavii... suurimmaks osaks mä olin alus mun huonees, mut sit, ku mä menin tonne toiselle puolelle, niin sitte kaikki oli vaan, et ihan hienoa, kun sä tulit tänne.”

Veera: ”No, ne kaikki tuli heti juttelee ja otti mukaan porukoihin ja ei ollu mitenkää, ei ainakaa näyttäny olevan, mitään ennakkoluuloja.”

Nuoret kertoivat asettuneensa asumaan nuorisokotiin todella nopeasti. Kaksi heistä kuvasi kotiutumisen kestäneen vain muutaman päivän. Neljä nuorta kertoi kotiutuneensa yhdessä kahdessa viikossa. Viiden nuoren mukaan kyseinen prosessi kesti noin pari kuukautta ja yksi kertoi kotiutuneensa nuorisokotiin noin puolessa vuodessa.

Veera: ”No, itse asiassa heti ensimmäisenä iltana mä pystyin oleen ihan niin ku kotona ja mitä siin nyt ois, varmaan joku pari päivää, ni mä koin jo tän omaks paikaksi, tosi nopeesti.”

Nopean kotiutumisen syiksi nuoret nimesivät tottumisen muutokseen, nuorisokodin vähät säännöt ja heti alkaneen työsuhteen. Yhden nuoren kohdalla kotiutumista oli helpottanut noin kymmenen kertaa toistuneet tutustumiskäynnit nuorisopsykiatriselta osastolta ennen varsinaista muuttoa nuorisokotiin.

Nuorten kuvaama sopeutumisprosessi uuteen nuorisokotiin oli ollut erityisen nopeaa ainakin heidän puheessaan. Monilla nuorista oli taustalla aiempia sijoituksia lastensuojelulaitoksiin ja näin ollen he olivat mahdollisesti valmiiksi orientoituneet tuleviin muutokseen. Toisaalta nuorisokoti saattoi olla se odotettu pysyvämpi paikka, josta ei tarvinnut heti lähteä eteenpäin toisin kuin vastaanottokodeista tai kriisiperheistä.

Kuitenkin nopea sopeutuminen uuteen ympäristöön herättää kysymyksen nuorten kyvystä tai tietoisesta tai tiedostamattomasta halusta aidosti kiinnittyä uusiin aikuisiin. Monien lastensuojelun nuorten taustalla on ollut niin paljon hylkäämiskokemuksia, että heidän psyyksensä ja persoonallisuutensa integraatio on saattanut häiriintyä lapsuudessa ja tästä syystä he eivät oikeasti uskalla kiinnittyä uusiin aikuisiin hyljätyn pelosta (Tervonen-Arnkil 2000).

Mikael: ”Viikko! Joo, siis oli vähän oli orpo olo sillein. Et mä olin melkein koko ajan vaan omas huonees. Mut sitte pikkuhiljaa sitä päivä kerrallaan rupes juttelee ihmisille tai silleen, pikkuhiljaa rupes tuntee. Mä oon silleen, et emmä oo hirveen tollanen, niinku tollanen ujo. Et, kyl mä meen sit juttelee.”

Keke: ”Kylhä se siin joskus paris kuukaudes muuttu, tottu tähän menoon.”

Minna: ”Kyl se vei sen joku muutaman kuukautta ennen ku mä pääsin rytmiin mukaan, mut kun siihen pääs, ni sit se on ollut ihan arkipäivää koko ajan.”

6.4 Kokemuksellinen koti

Haastateltujen nuorten puheessa koti merkitsi heille niin paikkaa kuin olotilaa tai niitä ihmisiä, joiden seurassa he kokivat olevansa kotonaan. Nuorten nimeämä kodin merkityssisältö vastaa Huttusen (2002) väitöskirjassa maahanmuuttajien antamaa merkitystä kodille. Nuorten kokemus siitä, missä he olivat eniten kotonaan, vaihteli neljän erilaisen kategorian välillä.

Neljä nuorista kertoi olevansa eniten kotonaan nuorisokodilla yhdessä nuorisokodin ihmisten kanssa. Huomioitavaa tässä on, että kaksi nuorista asui haastatteluhetkellä nuorisokodin asumisharjoittelussa ja molemmat heistä nimesivät asumisharjoittelun myönteiseksi kotikokemukseksi. Näin ollen vain kaksi nuorta kymmenestä osastolla asuvasta koki nuorisokodin primääriksi kodikseen. Toiselle heistä tämä oli vielä ainoa vaihtoehto, koska hänen kokemuksensa mukaan hänellä ei ollut muuta kotia.

Veera: ”Siis, mä en osaa selittää sitä... jos joku kysyyki, et oot sä himassa? Vaikka mä sanon joo, ni en mä nyt kuitenkaan tätä sillei koe kodiks. Mut, ku ei mulla oo mitään muutakaan kotii, ni kyl mä sanon, et mä oon kotona... Mut kyl mä odotan sitä, et mä saan ihan oman kodin ja oman asunnon... Et se on ehkä sit se yks ja oikea koti.”

Tutkimukseen osallistuneiden nuorten kohdalla itsenäinen asumisharjoittelu vaikutti tukevan nuorten primääriä kotikokemusta verrattuna osastoasumiseen. Tutkimustulosten perusteella asumisharjoitteluun liittyvä vapaus osaltaan lisäsi myönteistä kotikokemusta tutkittavien nuorten kohdalla.

Teemu: ”Tällä hetkellä varmaan tuo harjoituskämpä on sellanen, mis mä tunnen olevani kotona. Siellä on turvallista ja sellanen olo, et sieltä mä pääsen pois, teen mitä haluan, teen ruokaa... Se tuntuu kodilta.”

Kuusi haastatelluista nuorista eli puolet kertoi kokevansa tärkeäksi kodikseen jonkun sukulaisensa luona olemisen. Kotikokemuksen kannalta perheen keskeiseksi mainitsi kaksi nuorista, tädin yksi, mummon yksi, äidin yksi ja isän yksi nuorista. Osalle haastatelluista nuorista sukulaisuuteen liittyi jotain luovuttamatonta. Yleisemmin ilmiö näyttäytyy tuttujen ihmisten ikävänä sekä asumismuodon toiveiden ja realiteettien välisen ristiriidan kanssa taistelemisena ja taiteilemisena. Toisaalta nuorisokoti-iässä olevat nuoret ymmärtävät alle 12-vuotiaita paremmin, että asuminen yhdessä oman vanhemman kanssa ei ole valitettavasti aina realistinen vaihtoehto.

Tutkimustulosten perusteella monille haastatelluista nuorista kokemus kodista liittyy sukulaisiin siitäkkin huolimatta, että nuoret pääsääntöisesti ymmärtävät ne vaikeudet, jotka estävät asumisen sukulaisten kanssa. Mikäli nuorten kotikokemusta halutaan arvostaa sijaishuollossa, tulisi näkemykseni mukaan tutkia aiempaa tarkemmin ne mahdollisuudet, jotka liittyvät sukulaissijoituksiin.

Parhaimmillaan sukulaissijoitus voi tarjota monille lapsille ja nuorille sellaisen korjaavan ja korvaavan kokemuksen välittämisestä, jota he kaipaavat erityisesti heidän luonnollisen yhteisönsä, sukunsa taholta. Osalle nuorista tämä kokemus voi vastata juuri niihin tarpeisiin ja haavoihin, joiden vuoksi nuori on syrjäytymisvaarassa ja huostaanotettuna.

Keke: "... tavallaan itse asiassa mun tädin luona... se tuntuu kans kodilta. Et sinne mä saan mennä ihan sillon, kun huvittaa... Sitte, kun ne serkut sun muut oon tuntenu ihan pienest pitäen, hyvii kavereita..."

Toisaalta on olemassa lapsia ja nuoria, jotka oireilevat pahaa oloaan niin vahvasti, että heidän sijoittamisensa sukulaisten luokse ei ole perusteltua. Näissä tapauksissa perhetyön menetelmien käyttö voi olla keskeinen keino ylläpitää tärkeää yhteyttä sukulaisiin. Hoitoyhteisön ei tulisi kyseenalaistaa lapsen ja biologisen vanhemman välistä sidettä vaan tukea tätä kiintymystä ellei se vaaranna lapsen kasvua ja kehitystä (Taipale 1998, 384).

Neljä haastatelluista nuorista nimesi yhteydet jonkun tai joidenkin kavereiden kanssa keskeisimmiksi sosiaalisiksi suhteiksi. Heidän kanssaan ja luonaan nämä nuoret kertoivat voivansa kokea parhaiten olevansa kotonaan. Kaksi nuorista puhui parhaasta kaveristaan, yksi kavereistaan ja yksi tytöistä kertoi poikakaveristaan.

Mikael: "... mä oon esimerkiks käymäs mun parhaimman kaverin Juken luona... ni kyl se tuntuu, et mä oisin kotona siel, koska sen mutsi tuntee mut niin hyvin. Et mä voin vaa mennä esimerkiks keittää kahvii tai tehdä ruokaa... ni ei se kysy mitään..."

Nuoruusiässä liittyä keskeisesti vertaisryhmän korostunut merkitys, joka voi näkyä hakeutumisen sellaiseen seuraan, jossa nuorten ominainen käyttäytyminen on hyväksyttyä ja heidän vahvat ominaisuutensa saavat vahvistusta (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 56). Kokemus hyväksytyksi tulemisesta ja subjektiudesta ovat ihmisen perustavaa laatua olevia tarpeita ja ne saavat nuoruusiässä usein parhaiten täytymyksensä juuri osana vertaisryhmää.

Minna: "... se ei oo semmost niin ku, et hei, mun pitäis jotenkin näytellä tai jotain..."

Kaksi nuorista nimesi muista selvästi poikkeavan tavan kokea kotikokemusta. Toinen heistä kertoi kadulla ”skeittaamisen” ja toinen ulkomailla matkustamisen antavan parhaan kotikokemuksen. Molemmat kuvasivat persoonalliseen tyyliinsä yksin tai poissaolemisen eksistentiaalista merkitystä itselleen. Toisaalta molempien kotikokemus kertoo myös heidän vapaudenkaipuustaan, joka konkretisoituu kadulla ”skeittaamisena” tai ulkomailla matkustamisena erossa kaikesta arjen raskaudesta. Tämä raskas arki pitää sisällään epämiellyttäviä asioita kuten riitoja.

Rita: ”Mä oon kotona ulkomailla, ku mä oon matkoilla, koska sit mä oon siellä minä. Et kaikki on... hyvin. Mun ei tarte ajatella jotain, tiiät sä, semmosii asioit, et, onkohan joku mulle vihanen tai onks mul riitaa jonku kans.”

Pentti: ”Rullalauta ja minä... en mä rampis skeittaa. Mä skeittaaan striitillä...”

Haastattelussa nuorilta kysyttiin, missä he ovat silloin, kun he vastaavat ystävilleen puhelimeen olevansa kotona. Kysymyksen tarkoituksena oli hahmottaa nuorten itsensä määrittämää fyysistä paikkaa, jonka he kokivat kodikseen nuorisokotisijoituksen aikana ja haastatteluhetkellä.

Puolet nuorista eli kuusi kertoi puhuvansa kotona olemisesta kavereilleen silloin, kun he olivat fyysisesti nuorisokodilla. Neljä nuorta ei nimittänyt nuorisokotia kodikseen, vaan heille koti oli joko ”faijalla” tai ”mutsilla”. Kaksi nuorista ei puhunut kodista sen enempää nuorisokodilla kuin vanhemmillakaan ollessaan.

Eeva: ”No, kyl mä yleensä sanon, et mä oon tääl, ni mä sanon, et mä oon kotona. Ne ei vaan aina ymmärrä, et mä tarkotan tätä. Ne luulee, et mä oon sit jossain mutsin luona tai jossain. Sit mun pitää vähä korjailla... Mut kyl mä tätä sanon kodiks ja sit yleensä mä sanon, et mä oon mutsin luona, jos mä olen sit siellä.”

Osa nuorista mieltää selkeästi nuorisokodin kodikseen puhutussa todellisuudessaan. Todennäköisesti nuorisokoti on ollut heille reaalinen koti sijoituksen aikana. Osa nuorista taas ei tunnu kokevan nuorisokotia kodiksi, vaan priorisoi edelleen kodikseen joko isän tai äidin kodin, vaikka nuoret itse asuvatkin muualla.

6.5 Kotikokemusta tukevat ja estävät tekijät

Nuoret puhuivat nuorisokodista pääosin myönteisin merkityssisällöin. Tässä puheessa he kertoivat niistä tärkeistä ja merkityksellisistä asioista, joita nuorisokotielämään heidän kokemuksissaan liittyi. Tutkimustuloksissa käsitellään myöhemmin nuorten ihmissuhteita niin nuorisokodin henkilökuntaan kuin muihin nuoriin, joten tässä yhteydessä näitä suhteita ei erikseen huomioida.

Yksitoista kahdestatoista haastatellusta nuoresta korosti puheessaan nuorisokodin sosiaalisten suhteiden tärkeyttä. Heille oli tärkeää, että nuorisokodilla on hyvä ilmapiiri ja että ihmiset tulevat toimeen keskenään. Myös Luoman (2003, 83) tutkimus nuorten kotikokemuksesta lastenkodeissa vahvistaa sosiaalisten suhteiden merkittävyyttä niin laitoksen sisällä kuin ulkopuolellakin. Michael Rutterin (1996) tutkimusten mukaan lastensuojelulaitosten tytöt arvostavat ihmissuhdetaitoja poikia enemmän.

Puhe mukavista ihmisistä sekä yhdessä tekemisestä kertoo siitä, että lastensuojelulaitoksen ilmapiiristä huolehtiminen on yhteisölle merkittävä mahdollisuus ja samalla henkilökunnan suurimpia haasteita. Tutkimustulosten mukaan nuoret arvostavat erityisesti hyvää ja tukevaa ilmapiiriä, jossa henkilökunnalta saa tarvittaessa apua. Nuorten myönteiset mielikuvat liittyvät pääsääntöisesti juuri nuorisokodin ilmapiiritekijöihin.

Aurora: ”... et tääl on hyvä ilmapiiri ja ihan mukavat ohjaajat.”

Nuoret arvostavat nuorisokotielämässä myös kohtuullista vapautta. Tässä tutkimuksessa nuoret puhuivat vähän vapautta rajoittavista säännöistä. Enemminkin he korostivat nuorisokodin suhteellisen vapaata luonnetta. Nuorten puheen perusteella joissain nuorisokodeissa oli talon sisällä rakennettu ”vapaamman” laitoksen retoriikkaa joko tietoisesti tai tiedostamatta. Toisaalta monet nuorista olivat aiemmin olleet vastaanottolaitoksissa tai lastenkodeissa, joissa on tiukemmat normit ja vähemmän vapautta. Myönteistä ”vapauspuhetta” ylläpitivät myös ne kaksi nuorta, jotka asuivat asumisharjoittelussa.

Eeva: ”No, mä voin vaan vertaa kaikkii muihin, ni just sen takii, et tääl on niin vapaat olla. Just ettei oo sellasii sääntöjä tai jotain sisäpäiviä tai tommosii. Et tääl saa oikeesti olla ku kotonansa, sillai miten tykkää.”

Nuorten puheen yksi keskeinen teema oli kysymys turvallisuudesta. Poikkeuksetta nuoret kokivat nuorisokodin turvallisena paikkana asua ja elää. Tämä vahvistaa näkemystä, että jatkuva henkilökunnan läsnäolo luo nuorille turvallisuuden tunnetta, vaikka voisi ajatella, että joukko lastensuojelun nuoria sijoitettuna asumaan samaan yhteisöön, voi luoda myös turvattomuuden tunnetta osalle nuorista. Yksittäiset turvattomuuden kokemuksen puheet liittyivät nuorilla ainoastaan huumeita käyttäviin nuoriin nuorisokodilla.

Teemu: ”Täällä saa ruokaa ja on sinänsä tavallaan turvallista. Et on kuitenkin täällä aikuisii, voi neuvoa... mut on tääl tavallaan aika paljon positiivista...”

Mikael: ”... ei tääl oo ollu koskaan mitään hirveit tappeluit. Joskus ain sanasotaa voi olla, mut sitä nyt on aina. Ei mitään suurempaa.”

Neljä nuorista korosti puheessaan rauhassa olemisen merkitystä nuorisokotiasumisessa. Heille oli tärkeää, että he pystyivät menemään omaan huoneeseensa, kun halusivat olla itsekseen. Näistä neljästä nuoresta kaksi oli saanut osakseen rakenteellisempaa rauhaa, koska he olivat muuttaneet jo asumisharjoitteluasuntoon.

Make: ”Tääl on kuitenkin se oma rauha... Tääl on ihan yksin, et tääl ei oo ketään muuta ja ketään niin ku juoksentelemas ja muuta.”

Muita myönteisiä kokemuksia nuorten puheessa olivat miellyttävä vastaanotto, hyvät vaikutusmahdollisuudet asioihinsa, pitkäaikainen sijoitus, nuorisokotisijoituksen jälkeinen oma asunto, oma huone ja mahdollisuus olla joutumatta kadulle.

Minna: ”Se on varmaan yks tärkeimmistä asioista, että tää on pitkäaikainen sijoitus. Tää ei oo siis semmonen, et hei, kahen kuukauden sijoitukseen ja sit lähetään toiseen.”

Rita: ”No, tärkeint on se... et mä saan oman asunnon...”

Kahdeksan haastatelluista nuorista pystyi määrittelemään syitä, jotka estivät heitä kokemasta nuorisokotia kodiksi. Vastaavasti neljä nuorta ei kotikokemusta estäviä tekijöitä löytänyt, mutta he kertoivat niistä asioista, jotka voisivat estää heitä kokemasta nuorisokotia kodiksi.

Kolmen nuoren mukaan nuorisokodilla asui ja työskenteli liikaa ihmisiä. Näkemystä tukevat myös Luoman tutkimustulokset nuorten kotikokemuksesta lastenkodeissa (Luoma 2003, 82). Samoilla linjoilla on myös Kristiina Lipponen pro gradu -tutkielmassaan: kodinomaista laitoshoidoa, etegeeninen tarkastelu lastensuojelulaitoksen kasvatustavasta (Lipponen 1996, 82). Suomessa lastensuojelulaitosten osastokokoja on pienennetty viimeisten vuosien ja vuosikymmenten aikana. Kuitenkin osa sijoitetuista nuorista kokee edelleen, että nuorisokodeissa on liikaa ihmisiä, niin nuoria kuin aikuisiakin.

Make: "... ja asuu kuitenkin monen nuoren kaa samaa aikaa siel... oha se nyt kuitenkin nii erilaist, ku asuu yksin himas sillei."

Katri: "Tääl on liikaa ihmisiä... tää olis vähemmän laitosmainen."

Vaikka nuorten määrä osastoilla on pienentynyt, niin vastaavasti henkilökunnan määrää on vähitellen lisätty, missä luonnollisesti on paljon myönteistä. Työntekijöillä pitäisi näin ollen olla ainakin laskennallisesti enemmän aikaa nuorille.

Merkittävin uusi rakenteellinen interventio viimeisten kahden vuosikymmenen aikana lastensuojelun kentällä on ollut uusien perhekotien perustaminen. Vuonna 1992 silloisen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön osoitteistossa oli 39 ammatillista perhekotia ja vuonna 2004 ammatillisia perhekoteja oli jo 116 (Känkänen & Laaksonen 2006, 6). Ammatillisten perhekotien keskeisenä ajatuksena on ollut kodinomaisuuden lisääminen sijaishuollossa. Valitettavasti osasta perhekodeista on tullut laitosmaisempia työntekijöiden palkkaamisen ja nuorten lukumäärän lisäämisen kautta. Tässä mielessä osa perhekodeista on menettänyt alkuperäistä ideaansa sekä perhekotivanhemmuuteen liittyvää erityispiirrettään ja vahvuuttaan.

Kaksi nuorista mainitsi ohjaajien vaihtuvuuden osasyysksi kotikokemuksen puuttumiseen. Samaan ohjaajien vaihtuvuuteen kiinnitti myös Luoma tutkimuksessaan huomiota kotikokemusta ehkäisevänä tekijänä lastenkodeissa asuville nuorille (Luoma 2003, 82).

Make: "Niin, ei sitä kuitenkaa voi himaks sanoo, ku siel on joka päivä eri tyypit..."

Kahdelle nuorelle äidin tai äitihahmon puuttuminen heijastui heidän puheessaan kotikokemukseen vaikuttavaksi tekijäksi. Yksi nuorista puhui laajemmin perheenjäsenten puuttumisesta ja sitä kautta myös kodin puuttumisesta.

Petteri: ”Et, ei tääl oo yhtä ja ainoota, joka on vähä niin ku äitihahmona tääl. Et, kaikki tekee vähä kaikkee, et tommosta.”

Kotikokemusta estivät nuorten puheessa myös laitossijoituksen lyhytaikaisuus, ohjaajat käyvät vain duunissa–asenne, säännöt, yhteisen ajan ja tekemisen puute ohjaajien ja muiden nuorten kanssa, oman rauhan puuttuminen sekä kokemus siitä, että ei välitetä eikä kannusteta.

Erityisesti väliaikaisuuden kokemus voi estää nuorta kiinnittymästä ja kotiutumasta nuorisokotiin. Kokemus väliaikaisuudesta voi olla suojaamassa nuorta kiinnittymästä johonkin sellaiseen, josta joutuu kuitenkin myöhemmin luopumaan.

Katri: ”No, esimerkiks sekin, et mä en asu tääl enää ku ehkä joku korkeintaan kaks vuotta, en sitäkään.”

Neljän muun nuoren eli ”hyötyneiden ja hyvin kotiutuneiden” kohdalla potentiaalisia esteitä kotikokemukselle nuorisokodissa olisivat voineet olla seuraavat asiat: tiukemmat säännöt tai muut normit kuten aikaisemmat kotiintuloajat, ulko-ovien lukossa pitäminen vapaan poistumisen estämiseksi, sisäpäivät, ”ratsaamiset” sekä takavarikot. Edellä mainitut rajoitteet, luottamukseen liittyvät asiat, nuoret kokivat selkeästi heidän itsemääräämisoikeuteensa puuttumisena ja ongelmallisiksi tekijöiksi suhteessa heidän mahdollisuuteensa kokea nuorisokotia kodiksi. Nuoret nimesivät kotikokemuksen esteiksi myös yhteishengen puuttumisen, epämiellyttävät ihmiset nuorisokodilla, pienemmät huoneet sekä yhteistyövaikeudet henkilökunnan kanssa.

Mikael: ”Hmm, tääl ois pienemmät huoneet, tosi paljon pienemmät.” ”Nii, ja sit, toinen on... sanotaan nyt vaikka ”urpot” ihmiset tai semmoset, ... et ne aukoo päätä...” ”... varmaan se, et jos tääl ois paljo, paljo, paljo tiukemmat säännöt, ku mitä tääl nyt on. Sitte ei ehkä tuntus yhtä kodilta.”

Veera: ”Jos sitä yhteishenkee ei olis.”

6.6 Suhde muihin nuoriin ja henkilökuntaan

Kolmasosa haastatelluista eli neljä nuorta kertoi toisten nuorisokodissa asuvien nuorten merkityksestä ja tärkeydestä heille. Toisen kolmasosan mukaan muut talon nuoret olivat enemmänkin tilannekohtaisia kavereita, mutta eivät erityisen tärkeitä. Kolmas neljän nuoren ryhmä ei juuri tuottanut muista nuorista myönteistä puhetta tai muutenkaan määritellyt heitä positiivisesti.

Nuorista, jotka kokivat nuorisokodin muut nuoret tärkeiksi, kolme kuvasi toisia nuoria siskoiksi tai veljiksi, kuin samaan perheeseen kuuluviksi. Heitä luonnehdittiin läheisiksi ja oman kiintymyksen kohteiksi. Nämä neljä nuorta kuuluivat kaikki ”hyötyneiden ja hyvin kotiutuneiden” nuorten ryhmään.

Eeva: ”... kyl mä noille nuorillekki juttelen, et, kai ne on vähä niin ku siskoja ja veljii (naurahtaa) täällä.”

Veera: ”Nuoret on ainaki tosi tärkeitä mulle. Ni kyl tääl on kaikki sillein, et, puhutaan jotenki, et: ’Hei, rakas sisko, tuu tänne!’ Et, kyl me periaattees ollaan vähä niin ku yhtä perhettä kaikki.”

Mikael: ”... et, tytöt on mun siskoja, pojat on sit mun veljii. Siis tavallaan et, sen kokee sillei, et... me ollaan samast pentueest... tuntee sillei tosi läheisiks.”

Toinen neljän nuoren ryhmä puhui nuorisokodin muista nuorista ”vaan kavereina”. He pitivät toivottavana, että nuorisokodilla on seuraa, kun sitä kaipaa. Muut nuoret edustivat näille neljälle jollain tasolla kavereita, mutta heitä ei kuitenkaan puheessa nimitetty itselle tärkeiksi. Yhden haastatellun mukaan joidenkin nuorten kanssa oli kuitenkin helpompaa kuin toisten.

Aurora: ”No joillekii pystyy puhumaan ja heittää kaikkee läppää... joitteki kaa joskus riidellään.”

Rita: ”... et, on iha hyvis väleis tai jotain. Koska, jos tää ois semmone, et, tääl ei kukaan juttelis kellekään, ni mun mielest tääl ois vähä tönkköö.”

Kolmannen ryhmän, neljän nuoren puheessa muut nuorisokodin nuoret eivät merkinneet heille juuri mitään. He kokivat, että muut nuoret olivat vain joutuneet samanlaiseen tilanteeseen kuin he itse ja vain se yhdisti heitä. Nuoret eivät oikeasti tunteneet toisiaan. Kaksi näistä nuorista kuului ”kriittisten” nuorten ja kaksi ”nuorisokotia luvivien” nuorten ryhmään.

Teemu: ”Ne on vaan sellasii, jotka on joutunu samaan tilanteeseen ku minä, et, on täällä. Niin ku kavereiks niit ei voi sanoo. Tääl ku näkee aina, ni sit voi moikata, mut ei sillä ole merkitystä.”

Katri: ”No, niitten kaa pitää vaan tulla toimeen.”

Petteri: ”En mä tiää merkitseeks ne mitään, ku ei niit oikeesti tunne sillei kuitenkaan hirveen hyvin, vaik onki asunu täällä. Ne on vaa samanlaisii ku mä.”

Suhde nuorisokodin henkilökuntaan ja nuorten ”ohjaajapuhe” oli huomattavasti epäyhteneväisempää kuin monet muut teemat nuorten puheessa. Jokainen nuorista sanoi jotain myönteistä ohjaajista, mutta vastaavasti kritiikki ohjaajia ja heidän toimintatapojaan sekä työmoraaliaan kohtaan oli joidenkin nuorten kohdalla voimakasta.

Neljä nuorta mainitsi puheessaan työntekijöiden vaihtuvat työvuorot kielteisenä asiana. Nuorten mukaan kotona ovat normaalisti samat aikuiset, yleensä vanhemmat, paikalla. Nuorisokodissa ei periaatteessa tiedä etukäteen kuka on töissä, kun palaa koulusta tai aamulla herätessä. Varsinkin lasten ajankäyttöön henkilökunnan työvuorot vaikuttavat merkittävästi, koska yhdessä tekeminen ja asioiden hoito, tapahtuu usein tietyn valitun ohjaajan kanssa (Törrönen 1999, 103). Selkeästi henkilökunnan työvuorot ja vaihtuvuus ovat nuorten ja henkilökunnan suhteita rasittavia rakenteellisia tekijöitä. SOS- lapsikylät sekä ammatillisten perhekotien syntyminen ovat luoneet vaihtoehtoisia ammatillisia ratkaisumalleja tämän kysymyksen suhteen.

Petteri: ”Sit ku kuitenkin nää ohjaajat vaihtuu täällä joka päivä ja sillein monta kertaa päivässäki.”

Puolet nuorista eli kuusi kertoi puheessaan, että henkilökunta auttaa heitä erilaisissa asioissa ja tämä apu on heille jollain tasolla merkityksellistä. Osa nuorista oli selkeän kiitollisia saamastaan avusta ja osa lähinnä mainitsi asiasta.

Katri: ”No, on se sillei hyvä, jos pitää mennä virastoon tai tollasii, ni ei tartte sinne mennä niitten kaikkien lappujen kaa ja tollein noin...”

Pentti: ”Tääl on aika palvelu... no, asiat hoituu aika nopeesti.”

Aurora: ”Siis, jos mul on jotain ongelmaa, mitä, mis mä tarviin apua, ni ne auttaa mua parhaansa mukaa.”

Kolmas osa nuorista eli neljä antoi nuorisokodin ohjaajista hyvin myönteisen lausunnon kertoessaan suhteestaan henkilökuntaan. Nämä nuoret olivat pystyneet hyödyntämään ohjaajien läsnäoloa omassa itsenäistymisessään ja kasvussaan aikuisiksi. Kaikki neljä nuorta kuuluivat ”hyötyneiden ja hyvin kotiutuneiden” ryhmään. Toisaalta osa nuorista hyödyntää ohjaajia negaation kautta projisoimalla kielteiset tunteensa heidän säilöttävikseen. Tällä tavoin nuoret pystyvät koostamaan omaa persoonallisuuttaan ja psyykettään.

Minna: ”... ja sitte kumminki se, et pystyy aika paljo ohjaajille puhuu asioista, vaikka ne ei oookkaan välttämättä mitään helppoi, mut niille pystyy kumminki puhuu.”

Mikael: ”Tota, kyl ne on niin ku tavallaan semmosii, sanotaan sijaisisiä tai – äitejä. Nää, ohjaajat, ne on niin ku semmosii.”

Kahdeksan kahdestatoista nuoresta jakoi puheessaan ohjaajat sellaisiin, joiden kanssa tulee toimeen ja sellaisiin, joiden kanssa ei tule toimeen. Joidenkin nuorten mukaan osa ohjaajista oli hyviä tyyppejä ja jopa tärkeitä ja osa ”mulkkuja”. Ilmiö työntekijöiden jakamisesta hyviin ja pahoihin eli ”splitting” on nuorisokodeissa tuttua. Tämä mustavalkoinen erottelu hyviin ja pahoihin kertoo varsinkin integroitumattoman nuoren omasta tilasta, jossa kokemuksellisesti ihmisen eri puolet eivät pääse yhdistymään kokonaisuudeksi (Tuovila 2001, 29).

Nuorten puheen perusteella osa heistä aidosti koki jotkut työntekijöistä sellaisiksi, joiden kanssa on vaikea tulla toimeen. Nuorten kertomat esimerkit siitä, miten he ovat kokeneet joidenkin

henkilökunnan jäsenten toiminnan, herättää kysymyksen, onko kyseisten työntekijöiden ymmärrys tilanteesta ja nuoren tunnetilasta päässyt peittämään. Nuorisokotityön vaikeimpia asioita työntekijälle on erottaa toisistaan tilanteet, joissa hänen tulee ”ymmärtää” ja joissa hänen tulee ”kasvattaa” nuorta esimerkiksi rajoittamalla häntä.

Toisaalta monet nuorisokodeissa asuvat nuoret ovat joutuneet lapsuudessaan kieltämään negatiiviset tunteensa vanhempiaan kohtaan ja tämä saattaa joissain tapauksissa johtaa kohtuuttomaan kritiikkiin lastensuojelulaitoksen henkilökuntaa kohtaan transferenssien muodossa.

Lastensuojelulaitosten ohjaajat edustavat nuorten maailmassa turvallisia vihan kohteita, koska he ovat läsnä toisin kuin ”menetetty” vanhemmat (Tolonen 2004, 24). Ammattityöntekijä, johon nuorella alkaa muodostua kiintymyssuhde, voi joutua ottamaan vastaan nuoren aiemman kiintymyssuhteen joskus hyvinkin vahvoja negatiivisia siirtovaikutuksia (Barrett & Trevitt 1991, 32).

Pentti: ”No, löytyy niistäki osa, jotka on iha jees, mut toiset on iha kusipäitä.”

Make: ”No, mulle on tärkeätä täs nuorisokodissa niin ku pari ohjaajaa tavallaan. Et, ne mitä mä tunnen, et, ne ei oo mulle enää pelkkii ohjaajii. Ne on tyylit kavereit. Et onha aina pari tai vähintään yks ´mulku´ löytyy, mut tosiki talos niit löytyy kaks. Se on ihan tarpeeks.”

Koulukotinuoria tutkiessaan Tarja Pösö kuvaa nuorten suhdetta henkilökuntaan tiivistetysti sanoilla: ”henkilökunta ei ymmärrä” (Pösö 2004, 87). Vastaavasti tämän tutkimuksen antama kuva nuorten suhteesta nuorisokodin henkilökuntaan on hyvin paljon myönteisempi. Ainoastaan osa nuorista kritisoi joitain henkilökunnan jäseniä näkemyksellä, että he eivät ymmärrä.

Kaksi nuorista puhui erityisesti omahoitajastaan ja suhteestaan häneen. Molemmat nuoret kuuluivat ”kriittisten” nuorten ryhmään. Haastatellut kertoivat omahoitajan muodostuneen heille tärkeäksi ihmiseksi ja erityisesti sellaiseksi, jolle voi puhua asioita avoimesti ja luottamuksella. Myös Pösön tutkimuksessa koulukotinuorista luottamuksellinen suhde omahoitajaan sekä mahdollisuus kertoa hänelle henkilökohtaisista asioista ja vaikeuksista oli tärkeää (Pösö 2004, 87). Omahoitajuus on parhaimmillaan korjaava ja korvaava ihmissuhde, jossa lapsi tai nuori voi turvallisesti kehittyä suhteessa aikuiseen (Lipponen 1996, 62).

Rita: "... ja tääl oli just Ritva, joka on mun omahoitaja, ni se on niin ku nyttekii mun mielest kaikist paras, kivoin tyyppi, joka on täällä ollu... Jos Ritva ei ois hoitanu mulle yksityisopetusta niin en ois päässy luokalta. Mä oisin jääny ysille, mut nyt mä pääsen kypille."

Kolme nuorista arvosteli joidenkin työntekijöiden tapaa antaa ainoastaan kielteistä palautetta nuorten toiminnasta. Heidän näkemyksensä mukaan olisi toivottavaa, että nuoria kannustettaisiin ja joskus myös muistettaisiin, kun he ovat onnistuneet jossain asiassa.

Veera: "... henkilökunnalla on vähä semmonen paha tapa, et, ne ei muista, jos on tehny jotain hyvin. Ne ei muista siitä sanoo, mut jos tekee jotain väärin, ni sitte siitä kyllä sanotaan. Mun mielest pitäis oppii antaa positiivista palautetta."

Lastensuojelussa on ajoittain ongelmia asettaa nuorille realistisia tavoitteita henkilökunnan omissa odotuksissa. Tämä voi näyttäytyä niin, että nuorisokodissa asuville nuorille asetetaan samanlaisia tavoitteita kuin omille lapsille kotona. Kuitenkin osan nuorista kohdalla oman traumaattisen henkilöhistorian käsittely tai käsittelemättömyys voi viedä edelleen niin paljon energiaa, että lahjakkuudestaan huolimatta nuori ei välttämättä menesty koulussa älyllisten edellytystensä tai kapasiteettinsa mukaisesti.

Neljä nuorista kritisoi henkilökunnan työmoraalia ja jotkut heistä kyseenalaistivat työntekijöiden motiivit tehdä kyseistä työtä. Nuorten mukaan osa henkilökunnasta "käy vaan töissä", muttei ole kiinnostunut heistä vaan lukee mieluummin sähköpostia tai on vain omissa oloissaan. Näistä kriittisistä nuorista kolme oli poikia ja yksi tyttö.

Make: "... Tonne jengi tulee niin ku duunii, ne menee makaa sohvalle ja kattoo telkkarii, että: 'Ollaan vaan töissä täällä'- meiningil niin ku... Et ei ois just sil asenteel siel, niin ku et: 'Mä oon vaa töissä täällä'... Et, jotku ei tajuu sitä, et ne on laitokses, niinku mä. Me asutaan siel... Ne on tavallaan kuitenkin mejän takii siel ja tällei..."

Petteri: "... Ne niin ku käy vaan duunis täällä..."

Kaksi haastatelluista pojista kertoi, että heidän mielestään nuorisokoti ei voi olla samalla tavalla koti kuin oikea koti, koska henkilökunta ei oikeasti tunne heitä pitkältä ajalta. He viittasivat myös

siihen, että ohjaajat voisivat olla enemmän nuorten kanssa. Nuorisokodeissa nuoret puhuvat usein siitä, kuinka henkilökunta ei oikeasti tunne heitä eikä oikeasti ole heistä kiinnostunut. Kuitenkin varsin usein nuoret itse suojelevat itseään juuri nuorisokotikontekstissa kiintymästä ohjaajiin, koska he tiedostavat sijoituksen väliaikaisuuden. Monilla nuorista myös omaan elämään liittyvät aiemmat hylkäämiskokemukset ovat hyvin muistissa ja pinnalla tai torjuttuna ja muodollisesti unohdettuna.

Teemu: ”Ku ei kuitenkaan tunne mua sillä lailla, ku äiti tuntee pienempänä... sillä lailla kuitenkin puuttuu se joku, joka tietää sinusta jotain, niin kun tietää kuka oot.”

Lastensuojelun asiantuntijat ovat hyvin yksimielisiä siitä, että varsinkin integroitumattomien lasten ja nuorten kyky oppia luottamaan aikuisiin saattaa kestää hyvin pitkään jopa vuosia. Jos heidän kohdallaan halutaan saada pysyviä vaikutuksia aikaiseksi, tulee sijoituksen kestää riittävän pitkään kiintymyssuhteen tarvittavan muodostumisen saavuttamiseksi. (Tervonen-Arnkil 2000, 19.)

Winnicottin (1990, 70–71) mukaan laitossijoituksissa lapsen tai nuoren suhde lastensuojelulaitoksen ihmisiin etenee kolmen erilaisen vaiheen kautta kohti sopeutumista. Aluksi lapset käyttäytyvät hyvin, koska he mielikuvissaan näkevät uudet ihmiset myönteisesti. Toisessa vaiheessa heidän kuvitelmansa ohjaajista ja muista laitoksen asukkaista hajoavat ja he alkavat testata lastensuojelulaitosta ja ihmisiä fyysisesti. Jos lapsi ei voi vahingoittaa kumpaakaan fyysisesti, pyrkii hän hallitsemaan ryhmää manipuloimalla ihmisiä toisiaan vastaan. Mikäli nämä testit ja manipulaatio eivät johda toivottuun tulokseen, alkaa lapsi vähitellen sopeutua laitokseen.

Nuorisokodin henkilökunnan suhde ja suhtautuminen nuoreen on erityisen tärkeää aikuisen ihmisen identiteetin muodostumisen kannalta. Henkilökunnan jäsenet toimivat nuoren sijaiskasvattajina ja siten vaikuttavat hänen ajatteluunsa, arvoihinsa sekä ovat aikuisen malleina. Monet sosiologit ja psykologit ovat vahvistaneet näkemyksen, että ihmiset omaksuvat toisten heihin liittämiä piirteitä ja identiteettejä sekä että useat tutkimukset tukevat tätä itsensä toteuttavan ennustuksen ajatusta (Burr 2004, 103).

6.7 Suhde kontrolliin ja sääntöpuhetta

Haastattelukysymyksissä ei suoraan kysytty mitään nuorisokodin säännöistä tai henkilökunnan tavasta kontrolloida nuorten elämää ja liikkumista nuorisokodin ulkopuolella. Kuitenkin talon tavat ja säännöt nousivat esiin nuorten puheessa. Säännöt ovat kiinteä osa lastensuojelulaitosten elämää ja

usein ne herättävät vahvoja tunteita nuorissa. Toisaalta nuorisoiikään liittyvä luonnollinen itsenäistymisprosessi myös edellyttää perheen tai yhteisön sääntöjen koettelemista ja arvostelua.

Kolme haastatelluista nuorista ei ottanut mitään kantaa nuorisokodin sääntöihin ja oletettavasti heille säännöt eivät olleet ainakaan kovin suuri ongelma nuorisokotielämässä. Näistä nuorista kaksi oli poikia ja yksi tyttö. Yksi nuorista viittasi sivulauseessa henkilökunnan ex tempore -muuttuviin sääntöihin lievästi niitä kritisoiden. Kahdeksan nuorta puhui säännöistä enemmän ja heille niillä näytti olevan suhteellisen suuri merkitys.

Näistä kahdeksasta nuoresta kolme kuvasi sääntöpuheessaan nuorisokodin sääntöjä kriittisin sanoin. Heille olemassa olevat säännöt olivat selvästi ongelma nuorisokodissa asumisen näkökulmasta. Nämä nuoret vaikuttivat enemmän oman tiensä kulkijoilta, joiden oli vaikea hyväksyä aikuisten kontrolloivaa suhdetta heidän tekemisiinsä. Heidän kontrollivastarintansa vaikutti vahvalta ja samalla saattoi estää heitä mahdollisesti hyötymästä muusta nuorisokodin antamasta tuesta ja hyvästä. Toisaalta säännöt ja niiden laatijat muodostivat heille kohteen, jota vastaan oli hyvä ja turvallista kapinoida.

Katri: ”No, tääl vois vähä joustaa nois säännöissä... siis, kotonahan pystyy joustaa säännöist tietenki... vois olla keksimättä nit omia sääntöjänsä.”

Pentti: ”Ne on iha syvältä... mun mielest se ois hyvä, jos tulis enne aamuu.”

Kaksi nuorta puhui säännöistä hyvin myönteisesti korostaen niiden tärkeyttä sekä hyötyjä. Osalle nuorista sääntöjen tuoma turvallisuus ja struktuuri voi tukea heidän omia sisäisiä rajojaan, jotka saattavat olla heikosti kehittyneet ja maailma voi näyttäytyä kaoottiselta paikalta elää.

Eeva: ”Just ettei oo sellasii sääntöjä tai jotain sisäpäiviä tai tommosii. Et tääl saa oikeesti olla ku kotonansa, miten tykkää... siis oha tääl nyt jonku verran sääntöjä, mut ne on sellasii kohtuullisii. Sillei et sellasii, mitä pitääki olla. Et, nit on sitte helppo noudattaa ja sit kaikki meneeki hyvi, ku noudattaa nit vähii sääntöjä, mitä meil on.”

Rita: ”Mut tääl niinku, se on periaattees iha hyväkii, et, jotku asiat hoitaa ite... et, jos mä asuisin viel äitin ja isän kaa, mä oisin varmaa parikymppisenkii viel kotona. Emmä osais hoitaa mitään. Sit ku mä tulin tänne, mä en osannu vaihtaa lakanoit... pussilakanaa enkä

mitään. Mä en osannu pestä pesukoneessa. Mitään mä en osannu tehdä, kun mä tänne tulin. Sit oli iha sillei: 'Nyt pitää siivotaki oma huone, voi ei, miten toi pölynimuri toimii?!' Oliha se mulle eka hirvee shokki, mä olin iha, et: 'Miten mä kerkeen, emmä pysty, emmä jaksa, mä en haluu, hyi, yäk, joku räitti' Mut... mä oon vuoden asunu, mä kyl... iha nätisti siivoon joka viikko mun huoneen."

Kolmen nuoren sääntöpuhe oli myönteistä, mutta heillä oli kuitenkin jotain kritisoitavaa liittyen sääntöihin ja kontrollointiin. Yhden haastatellun mielestä kotona on kuitenkin vapaampaa kuin laitoksessa. Toisen nuoren mukaan kaikki ohjaajat eivät pidä kiinni säännöistä samalla lailla ja kolmatta ärsytti rakenteellisista ratkaisuista nuorisokodin varaama aika läksyjen lukua varten.

Veera: "... jotkut joustaa, jotkut antaa olla myöhempään ja jotkut taas sanoo, että pitää tulla jo kaheksalta ja... mun mielest kaikki vois pitää kiinni siitä, mitä on sovittu."

6.8 Nuorisokoti on hyvä vaihtoehto joillekin

Vaikka osa nuorista oli kriittisiä nuorisokotielämää kohtaan, oli heistä nuorisokodille tarvetta ainakin joidenkin nuorten kohdalla. Nuoret pystyivät erottamaan oman tilanteensa ja tunnesuhteensa nuorisokotia kohtaan muiden nuorten tilanteesta. Nuoret myönsivät, että joillekin nuorisokoti on hyvä ja oikea paikka asua. Näkemyksen taustalla olivat kotitilanteet, joissa nuoret joutuvat perheväkivallan kohteiksi. Samoin vanhempien kyvyttömyys huolehtia nuorista, perheen taloudelliset ongelmat, vaikeat erimielisyydet vanhempien kanssa, turvattomuus ja seksuaalinen häirintä olivat nuorten mukaan perusteltuja syitä nuorisokotiin muutolle.

Veera: "Totta kai se voi olla, jos se on, kotona on tosi surkeet oltavat ni,... eihän se periaatteessa sillon koti ookkaan, tai no, onhan se koti, mut ei hyvä koti. Nuorisokoti voi tarjoo paljo enemmän."

Rita: "No voi, koska jos on alkoholistivanhemmat tai jotain muuta tai vanhemmat hakkaa tai ihan mitä vaan, ni kyl tää sillo on parempi. Ja sit, jos on tosi paho riittoi, niin ku mulla äidin kaa, ni kyl tää on kummiski loppujen lopuks parempi olla täällä."

Keke: "No, se nyt vähän riippuu, et, miten huonosti on mennyt mutsin luona tai esimerkiks jollain vastaavalla... Et jos tuntee paremmaks asuu laitoksessa ku himassa ni, ... emmä sit

tiedä. No, mun kohalla se ainakin on vähä tälle, että... mieluummin mä asun täällä ku mutsin luona.”

Mikael: ”Tietenki, että nuorella on tosi paha olla tuol. Tietenki, et jos ei se, eihä se sillo voi saada lähellekää nii paljo huomioo... mulha on sillei ku, sillei äitihä oli, on alkoholisti. Ni ite mä tiedän sen kyl sillei ite miten se. Kyl se ois paljo parempi tääl olla ku, jos ois mutsin luona nytte.”

Make: ”Vaik se niin ku, et himassa vedetään jotain aineita tai jotain tälle... muuteki, et ei kiinnosta sillei niin ku yhtään, mitä vaik, et mitä skidi tekee.”

Erityisesti kysymys turvallisuudesta tuli nuorten puheessa esiin liittyen nuorisokodin tarpeellisuuteen joidenkin nuorten kohdalla. Lähes poikkeuksetta nuorisokotisijoituksen perustelluksi syyksi nähtiin väkivalta kotona ja nuorisokodin turvallisuus nuorelle itselleen. Samoin nuorisokoti edusti muutamalle nuorelle paikkaa, joka oli olemukseltaan ja toiminnaltaan ennustettava eikä siellä kukaan aikuinen yhtäkkiä hyökkää toisen kimppuun tai ole humalassa.

Petteri: ”Ei sun tartte pelkää tääl mitään, et joku alkais juopottelemaan, tappelemaan tai jotain muuta semmosta tyhmää tekee. Tääl on kuitenkin aika turvallista sillein asua, et, jos kotona kaikki ei oo kunnossa, ni on tää ehkä sit parempi paikka.”

Yksi ”kriittisten” nuorten ryhmään kuulunut haastateltu nosti esiin kysymyksen liian kevein perustein tehdyistä nuorisokotisijoituksista. Hän näki negatiivisen sosialisointi riskinä nuoren ongelmien lisääntymiselle nuorisokodissa. Samoin hänen mielestään nuorisokotisijoitus sopii hyvin erityisesti vakavammin oireileville nuorille.

Make: ”...nykyään laitetaan liian helposti, tiät sä, nuorii laitoksiin. Mun mielest huostaanotetaan ja laitetaan laitoksii helposti ja sit jengi siel niin ku laitoksis tavallaa oppii vast, et, aina on jotai hörhöi samas laitokses, et, oppii käyttää jotai... Sit taas, jos on tosi ongelma semmone tyyppi niin, nii onha se parempi niille, on nuorisokoti ku hima. Et, siin mieles sit se on parempi.”

Myös Paulina Kokkosen pro gradu -tutkielmassa nousi esiin huoli päihteitä käyttävien nuorten vaikutuksesta muihin nuorisokodin nuoriin ja heihin kohdistuvasta riskistä alkaa käyttää päihteitä (Kokkonen 2005, 75). Kyseisen ilmiö on tuttu monien nuorisokotien elämässä Suomessa.

6.9 Tulevaisuuden toiveet kodista ja perheestä

Kertoessaan toiveiden kodistaan nuoret kertoivat samalla koti-ihanteestaan. Nuoret kuvasivat kotia, jonka he haluaisivat antaa omille lapsilleen, varsin yhdenmukaisesti. Selvästi merkittävin yhteinen nimittäjä tälle kotipuheelle oli kodin turvallisuus. Kaksi kolmasosaa haastatelluista korosti kodin turvallisuuden merkitystä ja tärkeyttä. Toinen esiin noussut teema toiveiden kodille oli avoin, lämmin ja onnellinen ilmapiiri.

Muutama nuorista kuvasi myös kodin fyysistä olemusta toiveellaan asua aikuisena omakotitalossa tai rivitalossa. Kuitenkin on huomionarvoista, että kukaan haastatelluista nuorista ei esittänyt tulevaisuudentoiveenaan mitään erityisen epärealistista vaihtoehtoa. Nuorten ihanteet olivat kiinni varsin normaalissa suomalaisessa elämäntavassa ja he pystyivät näkemään onnellisuuden mahdollisuudet tavallisessa keskiluokkaisessa elämässä. Toisaalta ehkä juuri tämä tavallinen, suomalainen, keskiluokkainen elämä oli ollut sitä, joka ei ollut onnistunut heidän kaikkien vanhemmilta. Näin ollen se oli saattanut toimia yhtenä kielteisenä erottavana tekijänä muuhun ympäröivään yhteiskuntaan nähden.

Make: ”Semmosen niin ku turvallisen kodin ja muuteki et,... mä en tee mitään, just dokaiile himassa eikä röökii eikä mitään... tai joteki semmosta parast vaa, mitä voi antaa.”

Veera: ”Se, et, on ruokaa ja kaikki tulee toimeen ja käydään yhteisillä retkillä, piknikeillä ja tällasta.”

Rita: ”No, semmone, et jos on paha olo, siit voi kertoo, et ne lapset voi kertoo mulle. Siel ois iha semmone kiva ilmapiiri. Ettei nyt kaikki välttämät tartte olla niin tähdellistä.”

Eeva: ”Niin ku onnellinen, ei sil oo välii sitte välttämät, et onks äiti ja isä iha välttämät. Mut kuha ois vaan onnellinen, niin ku et, ne lapset on onnellisia ja kyl mä nyt itteki haluan olla. Eihä siit, ei nekää oo onnellisii, jos mä en oo.”

Puhuessaan tulevaisuuden perheestään nuoret kertoivat samalla perheihanteestaan, jonka he itse haluaisivat joskus tulevaisuudessa perustaa. Nuoret nimesivät kaikki toiveekseen saada aikuisena perheen ja pystyivät näkemään itsensä potentiaalisina äiteinä ja isinä. Perhepuheessa yhdeksän nuorista kertoi toivovansa puolisoa sekä lapsia niin, että he määrittelivät lastensa lukumäärän yhden ja kolmen välille. Kaksi nuorta puhui vanhemmista ja lapsista sen enempää määrittelemättä lasten lukumäärää. Yksi nuorista kertoi lapsista, mutta ei maininnut puolisoa.

Minna: ”Varmaan kaks lasta tai kolme, mies, mikä on töissä. Vaimo, joka on töissä, ihan perusperhe. Ei mikään köyhä, eikä mikään ökyrikas, mut kumminki et, tulee toimeen. Et, ihan perus, normaaliperhe.”

Rita: ”Kaks, joo. Pitää olla poikii. Jompikumpi on poika. Mä oon suunnitellu sillei, et jos se eka on poika, sit mä haluan ehkä vaa yhen lapsen, mut se riippuu siit toisestkii kumppanist. Ja mä haluan kyl, ett niil lapsil on isä. Mä haluaisin, et mul on joku mies, jost mä oikeesti tykkään. Ettei se ois vaa semmonen, et: ’Hei, mä oon jo 40. Mun pitää mennä naimisiin nyt nopeesti, koska nyt mä haluan lapsiiki, et, nyt hankitaan’.”

Nuorten perhepuheen perusteella kyseiset nuorisokodeissa asuneet nuoret haaveilivat hyvin perinteisestä perheestä, johon kuuluisi pariskunta sekä pari kolme lasta. Kukaan nuorista ei puhunut tai nimennyt vaihtoehtoa, että hän ehdottomasti ei halua perhettä tai tule hakeutumaan parisuhteeseen. Myöskään erilaiset sateenkaariperheet tai muut uusperhemallit eivät tulleet esiin nuorten puheessa. Toisaalta nuorilla voi olla suuri kynnys lähteä puhumaan toiveistaan, joissa he poikkeaisivat perinteisistä perhemalleista. Varsinkin tytöt pystyivät kuvaamaan toiveitaan hyvin yksityiskohtaisesti ja olivat tässä mielessä vahvemmin orientoituneet tulevaan mahdolliseen perhe-elämään.

Veera: ”Emmä haluis yksinhuoltaja olla. Mä haluan miehen ja ainaki kolme lasta ja omakotitalon ja koiran ja leikkimökin, perunakellarin... Paitsi, et mä haluan, et sil mun miehellä on hyvät vanhemmat, että mun lapsilla on edes yks mummo ja yks vaari, koska mä en oo missään väleissä mun vanhempien kans.”

Aurora: ”No, mä haluaisin kolme lasta... ja ihanan aviomiehen.”

Make: ”Varmaan muija ja sit joku yks muksu sillei tai jotain.”

6.10 Nuorisokotiajan vaikutus itsearviointina

Nuoret pystyivät hyvin analysoimaan nuorisokotiajan vaikutusta heidän kasvuunsa ja kehitykseensä kohti aikuisuutta. Mitä nuorisokodilta on jäänyt ja tulee jäämään mukaan sijoituksen jälkeistä elämää varten ja miten nuorisokoti on muuttanut heitä ihmisinä? Nuorten puheessaan lausumat kuvaukset nuorisokotiajan merkityksestä painottuivat vahvasti myönteiseen kerrontaan.

Puolet nuorista eli kuusi määritteli ajan nuorisokodissa vaikuttaneen heihin suhteellisen paljon ja myönteisellä tavalla. Viisi haastatelluista nuorista näki vaikutuksen ristiriitaisemmin, mutta jokainen heistä mainitsi myös sijoituksen aikana tapahtuneista positiivisista muutoksista. Vain yksi nuorista ei uskonut nuorisokotiajan muuttaneen häntä ihmisenä tai sen enempää vaikuttaneen hänen aikuistumiseensa.

Kolme nuorista kertoi oppineensa tulemaan toisten kanssa paremmin toimeen. Kaksi nuorista kuvasi puheessaan saaneensa lisää itsevarmuutta ja itseluottamusta nuorisokodin vaikutuksena. Samoin kaksi muuta nuorta kertoi oppineensa hoitamaan paremmin asioita nuorisokodilla.

Veera: ”En mä tiedä, en mä ois tämmönen persoona, jos en olis asunu ikääni laitoksissa. Kai se jotenki kasvattaa sellaseen kärsivällisyyteen ja sosiaalisuuteen ja tulee paremmin toimeen ihmisten kans, tottuu siihen.”

Rita: ”Ehkä mä oon varmempi ittestäni, et, mä osaan sanoo. Jos mul on joku mielipide, ni mä sanon sen. Koska jos mä en sano sitä, ni sit se joko unohtuu tai sit tulee jotain ongelmii.”

Minna: ”No, varmaan se, ettei tee tikusta härkää. Että kattoo vähä asioita läpi sormien ja miettii ja kysyy sitte tai sanoo sit et ku on miettiny, että mitä mieltä on.”

Eeva: ”No, mä varmaan opin tääl ainaki paljo, ku noi siis kertoo paljo enemmän kaikest, ku joku mun mutsi ois puhunu... kaikki sillei niinku yksityiskohtasesti.”

Muut nuorten nimeämät myönteiset muutokset ja taidot, joita he olivat mielestään oppineet, olivat: suvaitsevaisuus, työn tekeminen, harkitsevaisuus, itsenäisyys, oikeudenmukaisuus, laajempi näkökulma elämään, rikosten välttäminen, kärsivällisyys, vastuullisuus, tasapainoisuus, päihteiden

välttäminen, elämästä paremmin selviäminen ja varovaisuus. Nuorisokotiaika oli yhden nuoren mukaan vaikuttanut valintoihin, ja toisella nuorella poistanut hänen ennakkoluulojaan.

Aurora: ”No, kyllähän nuorisokoti opettaa vastuullisemmaks. Et niin ku pitää ottaa vastuu jo itsestään ja toisista.”

Teemu: ”Varmaaki mun mielest oon ottanu opikseni sen minkä oon täällä ollu. Niin ku, mä en oo sortunu käyttämään. Mun mielest mä... uskoisin selviäväni ehkä tän kautta paremmi elämään.”

Rita: ”Hmm, ehkä musta tulee vähä suvaitsevampi.”

Nuorten kohtaamat myönteiset asiat, menestymiset sekä onnistumiset voivat muodostaa positiivisen kehän ja lähteä siten kasautumaan (Rönkä 2005, 71). Tämän suuntainen kehitys oli havaittavissa suuren osan haastateltuja nuoria kohdalla, koska pääasiallisesti nuoret kertoivat elämän myönteisistä muutoksista nuorisokotiajan vaikutuksena. Erityisesti myönteiset kokemukset, onnistumiset, vaikutusmahdollisuudet oman elämänsä suhteen, säännölliset ja valvotut harrastukset sekä pysyvät suhteet tasapainoisten aikuisten kanssa auttavat tutkimusten mukaan parhaiten syrjäytymisvaarassa olevia nuoria luomaan positiivisia käännekohtia elämäänsä (Rönkä 2005, 72).

Kielteisinä vaikutteina ja muutoksina nuorisokotiajalta mainittiin muuttuminen kyynisemmäksi sekä alkanut huumeidenkäyttö, joka tosin oli alkanut aiemmin toisessa lastensuojelulaitoksessa. Yksi haastatelluista kertoi nuorisokotiajan opettaneen, millaisen elämän haluaa omille lapsilleen tarjota.

Aurora: ”Sen mä oon ainaki oppinu, että... mun ei kannata ikinä antaa samanlaist elämää omille lapsille, ku mä oon nyt, mitä mä oon nyt saanu.”

7 Yhteenveto

7.1 Luokittelu kotikokemuksen perusteella

Tutkimustuloksista muodostui luokittelu nuorten kotikokemuksesta, jonka kriteereinä käytettiin nuorten kiinnittymistä nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan, viihtymistä, ilmapiiriä, suhdetta henkilökuntaan, toisiin nuoriin ja sääntöihin sekä oppimiskokemuksia.

Nuorisokodissa asumisesta ”**hyötyneet ja hyvin kotiutuneet**” **nuoret** (N= 4) antoivat puheessaan nuorisokodista hyvin myönteisen kuvan. Nuorisokoti edusti heille turvaa sekä huolenpitoa ja he kokivat oppineensa nuorisokotiaikana uusia asioita. Kokemuksellisesti nuorisokoti edusti heille kotia ja he viihtyivät siellä hyvin. Nämä nuoret kokivat myös nuorisokodin vuorovaikutuksen toimivaksi.

Eeva: ”No, henkilökunta nyt ainaki, ku ne siis auttaa mua kaikkes... ku emmä nyt yksin viel osais mitenkään asuu. Ni ku ne on koko aika neuvomas ja muuta, kaikis koulujutuis ja muissakii elämää, elämän asioissa... Niin ku meille kerrotaan iha kaikki. Et, mejän asioita ei vaa hoideta tollel noin, et: ’Mä oon tehny tän jutun’ vaan niin ku, meille kerrotaan kaikki sillai, et: ’Nyt mä teen näin ja näin’... mut mä ainaki opin paljo tääl.”

”**Nuorisokotia lusivat**” **nuoret** (N= 3) kokivat nuorisokodin laitoksena, joka ei edustanut heille kotia. Näille nuorille nuorisokodissa oli liikaa ihmisiä. Ryhmän jäsenet kokivat, että he eivät saaneet olla siellä riittävän rauhassa. Nuorilla oli myös kriittinen asenne nuorisokodin sääntöjä ja laajemminkin kontrollia kohtaan. Tutkimustulosten perusteella he asuivat nuorisokodissa, koska heillä ei ollut parempaakaan vaihtoehtoa tarjolla. ”Nuorisokotia lusivat” nuoret odottivat täysi-ikäisyyttä ja sen tuomaa vapautta. Heidän suhtautumisensa nuorisokotiin oli enemmänkin välinpitämätöntä kuin kielteistä.

Katri: ”No joo, tääl on ehkä vähemmän, tai itse asiassa enemmän, turvallista ja ei tartte nähä nälkää ja tollein.”

”**Kriittiset**” **nuoret** (N= 3) olivat pettyneitä nuorisokotiin ja sen henkilökuntaan. Tähän ryhmään kuuluneet eivät olleet välinpitämättömiä, vaan enemmänkin tunnesuhteessa nuorisokotiin ja sen

työntekijöihin. He korostivat yhteyden kokemuksen merkitystä ja ihmissuhteiden tärkeyttä. Näille nuorille nuorisokoti ei ollut tarjonnut riittävästi yhteyttä tai syvyyttä ihmissuhteissa. ”Kriittiset” nuoret olivat tutkimustulosten perusteella toivoneet nuorisokodin toimivan heille kotina ja, kun se kaikilta osin ei toteutunut, olivat he pettyneitä. Osa henkilökunnasta oli muodostunut heille tärkeäksi ja joitain työntekijöitä he halveksivat.

Teemu: ”Nykyään... mulla on omaohjaaja, joka on koko ajan tullu läheisemmäksi... tän oman hoitajani, se on mulle hyvin läheinen, tavallaan lähestulkoon yhtä läheinen ku mun isä.”

”Perheen ikävöitsijät” (N= 2) nimensä mukaisesti eivät olleet kiinnittyneet nuorisokotiin, vaan kaipasivat perheenjäseniään. Heillä oli kipeä kaipuu omaistensa yhteyteen ja tässä mielessä nuorisokoti ei voinut vastata heidän tarpeisiinsa. Nuorisokoti edusti heille lähinnä kodin vastakohtaa. Nuoret viihtyivät kuitenkin kohtuullisen hyvin nuorisokodilla ja he eivät kohdistaneet arvosteluaan nuorisokotia, vaan kodin ulkopuolista sijoitusta kohtaan. ”Perheen ikävöitsijöiden” kohdalla herää kysymys, olivatko nuorten vanhemmat, muut heille tärkeät aikuiset tai nuoret itse hyväksyneet sijoituksen nuorisokotiin?

Keke: ”Laitos on aina laitos, hima on aina hima. Himas on niin ku vanhemmat vaa ja tääl on aina häärämäs näit kaikkii ohjaajii, paljo nuorii...”

7.2 Nuorisokotisijoitusten toimivuus kotikokemuksen näkökulmasta

Nuorisokoti on hyvä paikka asua monille nuorisokodeissa eläville nuorille. Nuorisokoti tuo nuorten elämään stabiilitteettia, turvallisuutta, ja vastuullisia aikuisia. Usein vastuullisten ja turvallisten aikuisten lähellä eläminen luo mallin, joka kannattelee nuorta pitkään vielä aikuisenakin (Bettelheim 1988). Olennaista ei ole ainoastaan se, miten nuorisokotijakso onnistuu, vaan millaisen mallin nuori sai aikuisen henkilökunnan elämäntavoista ja arvoista.

Tutkimuksessa laadittu luokittelu antaa sijoittavalle sosiaalityöntekijälle aineksia pohtia millaiset nuoret voisivat parhaiten hyötyä elämisestä nuorisokodissa ja keiden kohdalla joku muu vaihtoehto saattaisi tukea nuoren myönteistä kehitystä paremmin. Luoman (2003) tutkimuksen ohella tämä tutkimus voi antaa välineitä sijoittavalle sosiaalityöntekijälle arvioida nuorisokotisijoituksia nuorten kotikokemusten näkökulmasta.

”Hyötyneet ja hyvin kotiutuneet” nuoret edustivat selvimmin nuoria, joiden sijoitus nuorisokotiin oli ollut onnistunut interventio. Näiden nuorten kohdalla perustellun sijoituksen keskeiset kriteerit, jotka liittyivät nuorten kotikokemukseen, saivat myönteisen sisällön heidän puheessaan.

”Nuorisokotia lusivat” nuoret hyötyivät nuorisokodista myös, mutta enemmänkin perustarpeiden tyydytyksen tasolla. Heille nuorisokoti tarjosi katon pään päälle ja riittävästi ruokaa ja muita hyödykkeitä. Heidän kokemuksensa mukaan he kuitenkin olivat väärässä paikassa. Heidän kohdallaan tuetun asumisen malli olisi voinut olla mahdollisesti toimivampi vaihtoehto.

”Kriittisille” nuorille nuorisokoti edusti sekä ”hyvää” että ”paha”. Tässä mielessä heidän oma suhtautumisensa nuorisokotiin oli ambivalentti. Kuitenkin sijoitusta nuorisokotiin voidaan pitää heidän kohdallaan perusteltuna, koska eläessään nuorisokodissa he ovat voineet turvallisesti käydä läpi pettymyksiä, jotka ovat saattaneet liittyä heidän hyljätyn tulemisen kokemuksiinsa. Toisaalta sijoitus pieneen ammatilliseen perhekotiin olisi ehkä voinut tarjota näille nuorille tiiviimpää yhteyttä aikuisiin. Yhteyden puuttumiseen he olivat nuorisokodilla pettyneitä.

”Perheen ikävöitsijöiden” kohdalla sijoitus nuorisokotiin oli kokemuksellisesti särkenyt jotain tärkeää. Näiden nuorten paikka olisi kotona vanhempiensa luona, mutta se vaihtoehto ei ole ollut heille mahdollinen. Nuorten näkökulmasta tarkasteltuna sijoitusta nuorisokotiin voisi helpottaa aktiivinen perhetyö. Myös sijoituspaikan ja vanhempien kodin etäisyydellä on ”perheen ikävöitsijöiden” kohdalla tavallista suurempi merkitys. Heille olisi voinut olla mahdollinen myös tuetun asumisen malli, jonka puitteissa yhteydenpito sukulaisiin on helpompaa. Myös perhesijoituksen mahdollisuutta olisi voinut näiden nuorten kohdalla harkita.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

8.1 Hyvä ilmapiiri avainasemassa

Nuorisokodissa asuvien nuorten puheessa korostui heidän toiveensa kodin hyvästä ilmapiiristä ja toimivista sekä riidattomista ihmissuhteista. Tutkimustulosten perusteella nuorisokotityön kehittämisen yksi keskeinen alue tulisi olla nuorisokodin ilmapiirin huolellinen rakentaminen ja yhteisöllisyyden lisääminen.

Yhteisön ilmapiiri, olipa kyseessä koti tai nuorisokoti, vaikuttaa tärkeältä osaltaan yksilön kokemukseen yhteisöstä. Kotiutuminen uuteen ja vieraaseen tapahtunee helpommin myönteisessä ilmapiirissä. Kotona olemisen kokemukseen liitetään usein monia positiivisia määreitä kuten toimijuuden, subjektiviteetin mahdollisuus, mahdollisuus hallita omaa ruumista ja ympäristöä, sekä tehdä mielekkääksi kokemiaan asioita (Huttunen 2002, 328).

Perhetyössä on todettu hyvän mielen ja ilon kokemusten vaikuttavan hyvän ilmapiirin syntymiseen mahdollistaen yksilön eheytyemisprosessin toteutumisen (Wallenius 2003, 69). Nuorisokotien henkilökunnan tulisi vaalia niitä kannustavaa ilmapiiriä, hyvää mieltä ja iloa ylläpitäviä elementtejä, joita löytyy jokaisesta nuorisokodista.

Ihmissuhteiden vaikea taito eli muiden ihmisten tunteiden käsittely muodostuu kahdesta tunnekyvyn elementistä: omien tunteiden hallinnasta sekä kyvystä empaattisuuteen. Näiden sosiaalisten taitojen ja ihmissuhdekykyjen varaan rakentuu toimiva yksilöiden välinen vuorovaikutus. (Goleman 1997, 146.) Kyseisiä taitoja tulisi korostaa ja valmentaa niin henkilökunnan kuin nuorten kohdalla erilaisin menetelmin.

Yhteisötasolla henkilökunnalla on suuri vastuu hyvän ilmapiirin luomisesta nuorisokotiin. Erityisesti naistyöntekijät ovat parhaimmillaan hyviä tuottamaan lastensuojelulaitoksiin kepeää ja iloista ilmapiiriä, ja tämä hyvä ilmapiiri on usein tyypillistä varsinkin tyttölaitoksissa (Pösö 1993, 116). Ilmapiiri rakentuu välittämisen kautta ja ehkä juuri siksi naistyöntekijät onnistuvat tässä paremmin, koska heille saattaa olla luonnollisempaa osoittaa välittämistä nuorille.

Myös Granfeltin (1998) tutkimuksessa kodittomista naisista nousi esiin toimivien ihmissuhteiden merkitys ja tärkeys. Samoin kuin nuorille, myös asunnottomille naisille, työntekijän suhtautuminen heihin, heidän todellisuuteensa ja maailmaansa, oli kokemuksellisesti keskeistä. Tutkimuksen naisten kunnioitus työntekijöitä kohtaan rakentui kokemukselle, että heidän tunteillaan ja näkemyksillään oli merkitystä.

Perhekotityötä tutkittaessa on todettu aikuisen aidon läsnäolon merkityksen olevan nuorelle eheytyksen ehdoton edellytys. Se voi tuottaa nuorelle yksilötasolla toivon kokemuksia, vahvistumista ja voimaantumisen tunteita. Nämä tunteet voivat ilmetä hyvänä mielenä, ilona ja johtaa palkitsevuuden kokemuksiin. Palkitsevuus voi tehdä eheytyksestä haluttavaa ja tavoiteltavaa. Näin arkielämä voi tuntua nuoresta mielekkäältä ja elämisen arvoiselta. (Wallenius 2003, 69.)

Korkeariskisten perheiden lapsia tutkittaessa on havaittu, että perheympäristöllä on merkittävää vaikutusta myös lapsen kognitiiviseen kehitykseen. Kuitenkin näiden riskiperheiden suojaaviksi tekijöiksi on löydetty erityisesti aikuisten kyky rajoittaa epädemokraattisesti, sääntöjen selkeys sekä emotionaalinen lämpö. (Sameroff 1995, 102.) Nuoret eivät etsi kasvattajaltaan demokraattisuutta vaan enemmänkin tasapainoista, kuuntelevaa ja vahvaa aikuisuutta, jota vastaan on turvallista kapinoida. Erityisen tärkeää nuorille on saada kunnioitusta ja kokea olevansa tärkeä muille sekä olla osa yhteisöä. Näkyväksi ja kuulluksi tuleminen tulisi toteutua aikuisten myönteisen puheen ja suhtautumisen kautta.

8.2 Intuitiivinen ja ammatillinen ymmärrys nuoren tunnetilasta

Lähtökohtaisesti osa lastensuojelulaitoksissa elävistä nuorista kärsii persoonallisuuden integraation häiriöistä liittyen heidän lapsuutensa kokemuksiin (ks. Tuovila 2001, 20). Integroitumattomat lapset ja nuoret eivät kykene luottamaan aikuiseen ja tästä syystä luottamus henkilökuntaan rakentuu hitaasti aikuisten kypsän ja kannattelevan myötäelämisen avulla. Tutkimusaineiston perusteella osa lastensuojelun nuorista pystyy herkästi aistimaan aikuisten välittämisen ja kunnioituksen tai sen puuttumisen.

Pääasiallisesti nuorten puhe henkilökunnasta oli myönteistä tai neutraalia. Muutama haastatelluista nuorista ilmaisi kuitenkin hyvin suoraan epäluottamuksensa osaa tai joitain nuorisokodin henkilökuntaan kuuluvia työntekijöitä kohtaan. Aikuiset työntekijät saavat osakseen luonnollisesti

transferenssien aiheuttamaa pahanolon tunnetta ja siihen liittyvää aggressiota omien vanhempien sijasta. Paljon patoutunutta, kiellettyä pahanolon tunnetta ja vihaa kohdistuu nuorisokotien ohjaajiin ja muuhun henkilökuntaan. Tässä mielessä kyse on myönteisestä mahdollisuudesta purkaa pettymystään aikuisiin ja pahaan oloaan ihmisiin, jotka pääasiallisesti pystyvät ottamaan sen kypsästi ja ammatillisesti vastaan.

Toisaalta osa nuorten vihasta oli varmasti aitoa ja osoitettu myös oikeaan osoitteeseen. Muutama nuorista oli kokenut tulleen henkilökunnan huonosti tai välinpitämättömästi kohtelemaksi nuorisokodilla. Nuoret, jotka jo valmiiksi ovat kokeneet välinpitämättömyyttä aikuisten taholta, ovat erityisen herkkiä reagoimaan siihen. Joidenkin työntekijöiden työasenteeseen kohdistui nuorten vahvaa kritiikkiä, joka painottui oikean välittämisen puuttumiseen ja huonoon kohteluun kokemuksellisella tasolla.

Nuorisokotien henkilökunnan rekrytoinnin ja koulutuksen huolellisella toteuttamisella voidaan vaikuttaa myönteiseen muutokseen kasvatustyössä. Silloin, kun nuorisokotiin valitaan vakinaisia työntekijöitä, olisi perusteltua harkita soveltuvuustestien käyttöä osana valintaprosessia. Keskeistä lastensuojelulaitosten rekrytoinnissa on löytää oikeita ja soveltuvia henkilöitä vaatimaan kasvatustyöhön. Uuden henkilökunnan valinnassa tulisi entistä analyyttisemmin huomioida ohjaajien ja muiden työntekijöiden aikuisuus ja kypsyyt ihmisinä, sosiaaliset taidot sekä empatiakyky. Samoin erilaisin lisäkoulutuksin tulisi henkilökuntaa tukea nuorten kohtaamiseen liittyvien taitojen kehittämisessä.

Käsitykseni mukaan vaikeinta nuorisokotityössä työntekijälle on erottaa intuitiivisesti ja ammatillisesti millaisessa tilanteessa nuori milloinkin on. Kokemuksellisia loukkauksia tulee, jos työntekijällä ei ole herkkyyttä aistia, milloin hänen tulisi ymmärtää ja milloin ”kasvattaa” nuorta kuten rajoittamalla häntä. Ongelmallisinta on, jos työntekijä ”kasvattaa” nuorta silloin, kun nuori tarvitsee ymmärrystä ja ymmärtää nuorta silloin, kun häntä tulisi rajoittaa. Työntekijän herkkyyt ja kiinnostus nuorta kohtaan mahdollistaa parhaimmillaan kokemuksen, että häntä ymmärretään, arvostetaan ja kunnioitetaan sekä hänen asiansa otetaan tosissaan nuorisokodilla. Nuoret odottavat aikuiselta myös kykyä rajoittaa heitä, koska se vahvistaa ja lisää nuorten turvallisuudentunnetta.

Yhtä tärkeää työntekijälle nuorten tunnetilojen ymmärtämisen ohella on ymmärtää omia tunnetilojaan. Työntekijöiden ammatillisen kasvun yhtenä osa-alueena voidaan pitää oman

toiminnan ja tunnetilojen parempaa ymmärtämistä ja tunnistamista (K. Berglund, henkilökohtainen tiedonanto 1.9.2005).

Henkilökunnan toiminnan ja erityisesti kohtaamisen tavoitteena tulisi olla, että työntekijä pyrkii tulemaan tietoisiksi omasta toiminnastaan ja tunnetiloistaan, joita nuorisokodeissa asuvien nuorten kanssa toimiminen herättää. Tämä on asia, jota on mahdollista kehittää avoimen vuorovaikutuksen ja luottamuksellisen ilmapiirin vallitessa työyhteisössä. Samoin jatkuvalla työnohjauksella ja tarvittaessa psykiatrisella konsultaatiolla voidaan sekä ennaltaehkäistä että korjata kasvatustyön virhearviointeja ja vääriä asenteita.

8.3 Turvallisuus, pysyvyys ja tapahtumien ennakoitavuus

Kysymys turvallisuudesta nousi erityisen vahvaksi teemaksi nuorten puheessa. Sekä menneisyyttä, tätä päivää että tulevaisuutta käsitelleessä puheessa nuoret korostivat turvallisuuden merkitystä. Turvattomuuden kokemus ja identiteetti käsitteinä nousevat samasta maaperästä ja nämä molemmat käsitteet kuvaavat ihmisen maailmasuhdetta (Lahikainen 2000, 62). Nuorisoiässä tapahtuva aikuisen identiteetin onnistunut rakentaminen vaatii turvallisen struktuurin ympärilleen.

Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet riippuvat sekä omasta itsestä että ulkomaailmasta, ne syntyvät näiden leikkauspisteessä (Lahikainen 2000). Nuorisokodeissa asuvien nuorten henkilöhistoriaan on usein liittynyt turvattomuuden kokemuksia ainakin jossain lapsuuden vaiheessa. Jos oma persoonallisuuden integraatio on osin kehittymätön, tulisi ulkoisen maailman tukea nuoren turvallisuuden kokemusta.

Tutkimuksen mukaan nuoret kokivat nuorisokodin turvallisen paikkana elää ja asua. Tämä nuorten käsitys perustui vertailuun aiemmista elämäkokemuksista ja tässä mielessä se on luonteeltaan suhteellista ja subjektiivista. Kuitenkin tutkimustulosten ja nuorten kokemusten perusteella kyseisiä nuorisokoteja voidaan pitää turvallisina paikkoina elää nuoruutta ja rakentaa aikuisen identiteettiä.

Nuorten turvallisuuden kokemuksiin liittyi toive, että nuori saisi olla oma itsensä eikä hänen tarvitsisi esittää jotain muuta. Kokemus hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään on erityisen tärkeää heille, jotka ovat joutuneet muuttamaan kotoaan. Kotihan mielletään paikaksi, jossa on lupa olla oma itsensä. Lastensuojelulaitokseen sijoitettu nuori on joutunut kehittämään selviytymisstrategian, jonka avulla hän pyrkii etsimään tapaa olla hyväksytysti läsnä uudessa

yhteisössä. Joskus se voi vaatia nuorelta esittämistä ja osittaista itsensä kieltämistä uusien hylkäämiskokemusten pelossa.

Tulevien tapahtumien ennakoitavuus on tutkimustulosten perusteella yksi keskeinen turvallisuuden tunnetta lisäävä tekijä. Monissa nuorten puheenvuoroissa tuli esiin fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden tärkeys. Uhka fyysisistä ja psyykkistä koskemattomuutta kohtaan antoi erityisesti nuorten mielestä riittävän perusteen sijoittaa lapsi tai nuori lastensuojelulaitokseen. Nykyinen lainsäädäntö ja käytäntö uusien työntekijöiden velvollisuudesta, näyttää työnantajalle rikosrekisteriote ennen työsuhteen vastaanottoa, on samalla viesti kaikille kansalaisille lasten ja nuorten suojelun tarpeellisuudesta sekä tärkeydestä.

8.4 Sukulaisuuden merkitys

Suomalaisessa lastensuojelussa on viimeisten vuosien aikana puhuttu paljon sukulaissijoituksista. Tämän tutkimuksen perusteella nuorille sukulaisuus on merkityksellistä, erityisesti silloin, kun sukulaiset ovat olleet läsnä nuoren lapsuudessa. Toisaalta kiinnostus vanhempiin, jotka eivät ole olleet läsnä lapsuudessa, herää usein vasta aikuisiällä.

Haastatelluista nuorista kuusi eli puolet nimesi jonkun sukulaisyhteyden primaariksi kotikokemuksekseen. Sukulaisuuteen ja vanhemmuuteen liittyy nuorten puheessa selvästi jotain enemmän kuin perinteisesti lastensuojelussa on ollut tapana ajatella. Viime aikoina tosin suhtautuminen sukulaissijoituksiin on muuttunut myönteisemmäksi (Känkänen & Laaksonen 2006, 9). Lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä ehdotetaan lastensuojelulakiin entistä velvoittavampaa säännöstä lapsen läheisverkoston kartoituksesta ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle (Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio 2006, 45).

Tutkimustulosten mukaan osa nuorista ei voi kokea nuorisokotia oikeaksi kodiksi. Tutkimustulos liittyy monessa tapauksessa siihen, ettei nuori voi asua perheensä tai sukunsa yhteydessä. Lapsi, joka on saanut kokea myönteistä yhteiseloä vanhempiensa kanssa, ei nuoruusiässä sitä välttämättä enää kaipaa, vaan voi toteuttaa itsenäistymistään ja irrottautumistaan vanhemmistaan. Lapsuutensa lastensuojelulaitoksissa elänyt nuori on tässä mielessä toisenlaisessa asemassa, ikävänsä ja kaipauksensa kanssa.

Sukulaissijoitus on perusteltu vaihtoehto osan nuorista kohdalla silloin, kun sukulaisilla on riittävät edellytykset tarjota nuorelle turvallinen ja omaa yksilöllistä kehitystä tukeva perheyhteisö. Joidenkin nuorten oirehdinta on kuitenkin niin voimakasta, että heille on vaikea löytää riittävän vahvan perhestruktuurin omaavaa sukulaisperhettä, joka kykenisi vastaanottamaan nuoren pahaa oloa. Suomessa kaikista perhehoitosijoituksista on sukulaissijoituksia noin 15–20 % ja kaikista kodin ulkopuolisista sijoituksista vain seitsemän prosenttia (www.pesapuu.fi).

8.5 Tutkimuskritiikki

Tutkimuksen uskottavuus perustuu ajatukseen, että tutkijan käsitykset vastaavat haastateltavien käsityksiä tutkitusta aiheesta. Haastattelututkimuksessa on lähtökohtaisesti hyvät mahdollisuudet saada tutkija ymmärtämään mahdollisimman totuudenmukaisesti haastateltavien näkemyksiä. Tutkimuksen luotettavuus on kiinni tutkimusprosessin luotettavuudesta. Tutkimusprosessi on kuvattu osin suppeasti osin laajemmin, erityisesti tutkimuksen aineistonanalyysia esitellään lyhyesti ja vain pääpiirteittäin. Samoin konstruktionistisen teorian, grounded theory -menetelmän ja psykodynaamisen teorian yhteensopivuutta olisi voinut esitellä yksityiskohtaisemmin.

Nuorten rekrytointi tutkimukseen haastateltaviksi toteutettiin eri nuorisokodeissa vapaasti ilman yhtenäistä käytäntöä. Tutkimuksen pätevyuden kannalta olisi ollut perusteltua antaa tarkemmat kirjalliset ohjeet nuorisokodeille siitä, miten nuoret pyydetään mukaan haastatteluihin ja mitä nuorille kerrotaan etukäteen tutkimuksesta ja haastatteluista. Haastateltavien nuorten valinta tutkimukseen tapahtui nuorisokotien henkilökunnan toimesta, joten se on saattanut vaikuttaa valikoivasti tutkimukseen osallistuneiden nuorten joukkoon.

Haastateltujen nuorten taustoista ei tiedetä paljoa, koska tutkimuksessa haluttiin saada nuorten näkökulma esiin, ei niinkään tietoa nuorista itsestään. Laaditun luokittelun hyödyntämisessä tästä on haittaa. Luokittelu kertoo miten nuoret kokevat nuorisokotisijoituksen, mutta jättää kertomatta millaiset nuoret kokevat sijoituksen toimivana ja millaisille nuorille olisi mahdollisesti mielekästä etsiä vaihtoehtoinen sijoituspaikka.

Tutkimustulosten ja niiden tulkinnan yhtenä tehtävänä on herättää keskustelua nuorisokotityöstä. Vaikka pro gradu -tutkielmani on pieni laadullinen tutkimus, jonka tulokset ovat sidoksissa aikaan ja paikkaan, on kuitenkin perusteltua olettaa, että laajemminkin nuorisokotityössä ollaan tekemisissä tutkimuksessa esiteltyjen teemojen kanssa. Tutkimuksessa on aineistolähtöisesti

löydetty tekijöitä, jotka vaikuttavat nuorten kotikokemuksen muodostumiseen nuorisokodissa. Nuorten kokemusten ja käsitysten peilaaminen myös muiden yksiköiden käytäntöihin voi olla hedelmällistä toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia muiden alan tutkimusten kanssa. Erityisesti tutkimuksessa on yhtymäkohtia Luoman (2003) pro gradu -tutkielmaan, jossa kuvattiin lastenkodeista itsenäistyneiden nuorten kotikäsitystä ja kodintarinoita. Luoman tutkimuksessa nousivat keskeisiksi teemoiksi, kuten tässäkin tutkimuksessa, ihmissuhteiden merkitys sekä lastensuojelulaitoksen mahdollisuus toimia kotina sijoitetuille nuorille.

8.6 Eettinen pohdinta

Tutkimuksen eettinen pohdinta keskittyy erityisesti haastateltujen tunnistettavuuden kysymykseen. Ehdotin tutkimukseen osallistuneille nuorille, että he voisivat keksiä itselleen peitenimet. Jokainen nuorista myös keksi peitenimen, jota käytetään tutkimustulokset osuudessa sitaattien yhteydessä. Muutama nuorten peitenimistä on kuitenkin muutettu, koska sillä on haluttu varmistaa, ettei haastateltavia ole mahdollista tunnistaa. Samoin haastattelujen sitaateissa esiintyvät muiden henkilöiden nimet, joita nuoret käyttivät puheessaan, on myös muutettu.

Nuorisokotien henkilökunnalla on mahdollisuus tunnistaa oman laitoksensa nuori tai nuoria käytettyjen sitaattien perusteella. Toisaalta henkilökunta muodostuu sosiaalialan ammattilaisista, jotka ovat itsekin tehneet opinnäytetyön ja ymmärtävät tutkimuksiin liittyvän eettisen koodiston. Henkilökunnan mahdollisuus tunnistaa sitaattien perusteella nuoria ei ole ongelma, koska laitosten henkilökunnalla on vaitiolovelvollisuus myös nuorisokodin entisten nuorten tietojen suhteen.

Haastattelutilanne saattaa joskus herättää ihmisissä tunteita varsinkin, kun keskustellaan oman elämän kannalta erityisen kipeistä ja koskettavista asioista. Tässä tutkimuksessa pyrittiin kontrolloimaan hallitsemattomien tunnetilojen syntymistä haastattelun päätteeksi esitetyllä kysymyksellä ”Herättikö keskustelu sinussa erityisiä tunteita?” Mikäli jotain yllättävää olisi ilmennyt, olisi nuorisokodin tuttu henkilökunta ollut tarvittaessa lähellä tukemassa nuorta.

8.7 Lopuksi

Tutkimukseni mukaan turvallisuus, ilmapiiri, ihmissuhteet ja vuorovaikutus ovat keskeisiä tekijöitä lastensuojelulaitoksissa elävien nuorten prioriteettilistalla. Kysymys on jokaisen lapsen ja nuoren tärkeimmistä toiveista ja tarpeista yleisemminkin suomalaisessa yhteiskunnassa. Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika-projektin arviointitutkimuksessa lapsilta kysyttiin niitä asioita, jotka heidän mielestään auttoivat perhettä ja heitä itseään onnistumaan turvakodissa asumisessaan. Lasten mukaan tärkeintä onnistumisen kannalta olivat olleet: mahdollisuus puhumiseen, turvalliset puitteet, toiminnallisuus ja ihmiskontaktit sekä lemmikkieläimet. (Forsberg 2002, 77.)

Tietyt inhimilliset perusasiat korostuvat erityisesti silloin, kun omaa olemassaoloa on tavalla tai toisella horjutettu. Tämä logiikka sopii niin nuorisokodissa asuvan ja elävän nuoren kohdalle kuin kodittoman naisen (Granfelt 1998) todellisuuteen täällä Pohjolassa. Tästä syystä on perusteltua kuunnella heitä, jotka näkevät mahdollisesti selvemmin niitä asioita ja arvoja, jotka ovat meille kaikille ihmisinä tärkeitä ja olennaisia.

Tutkimustulokset ja tutkimusprosessi herättivät paljon erilaisia ajatuksia lastensuojelusta ja nuorisokotityöstä. Suomalaisessa lastensuojelussa tarvitaan mielestäni lisää tutkimusta lastensuojelusijoitusten vaikuttavuudesta ja sijoitusten toimivuudesta. Kuntien lastensuojelun sosiaalityöntekijät tarvitsevat lisää välineitä arvioida sijoitusvaihtoehtoja löytääkseen lapsille hyviä ja sopivia perheitä ja lastensuojelulaitoksia.

Jatkotutkimusten näkökulmasta erityisesti yksi teema on jäänyt minua mietityttämään. Läheisyys ja kosketus ovat lastensuojelun tabuja erityisesti nuorisokotikontekstissa. Nuorisokodeissa koskettamiseen liittyy henkilökunnan ja nuorten välillä hämmennystä, kun kaikkea kosketusta hallitsee erityinen varovaisuus. Kuitenkin kosketus on ihmisen kehitykselle ja parantumiselle ensiarvoisen tärkeää ja keskeistä (Hughes 2006, 31).

Kokemus kodista liittyy läheisyyteen, joka on keskeinen osa lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta ja tunnesuhdetta. Varsinkin varhaisnuorten ja nuorten kohdalla laitos ja koti eroavat tässä mielessä toisistaan. Mitä kosketus tarkoittaa nuorisokodeissa ja millainen merkitys koskettamattomuuden kulttuurilla on? Voisiko kosketuksella ja sen kautta välittyvällä välittämällä olla vaikutusta nuorten kotikokemukseen ja samalla onnellisen sekä tyydyttävän elämän löytymiseen?

Kristiina Lipposen mukaan, tärkeintä lapsille ja nuorille on, että he saavat ohjaajilta läheisyyttä ja heillä on mahdollisuus pitkäaikaiseen ja luottamukselliseen suhteeseen sellaisen aikuisen kanssa, joka heistä aidosti välittää. Lastensuojelun kentällä kodinomaisuudella tarkoitetaan lähinnä pieniä hoitoyksiköitä, ei niinkään hoidon sisällöllistä ulottuvuutta. (Lipponen 1996, 82–84.) Tässä mielessä kosketuksen ja läheisyyden merkityksen tutkiminen toisi samalla sisällöllistä näkökulmaa kodinomaisuuden käsitteeseen sijaishuollon kehittämisessä.

Toinen mielenkiintoinen tutkimusteema voisi olla, miten ja millaisina me näemme lastensuojelulaitoksiin sijoitetut nuoret. Minulla oli vuonna 2004 mahdollisuus tutustua Englannissa paikallisiin lastensuojeluorganisaatioihin sekä yhteen terapeuttiseen yhteisöön. Terapeuttisen yhteisön ja lastensuojeluorganisaatioiden työntekijät siellä puhuivat lapsista, joilla on erityisiä tarpeita (children with special needs). Meillä Suomessa samoin oirehtivista lapsista keskusteltaessa käytetään käsitteitä ”käytöshäiriöinen” tai ”vaikeahoitoinen”. Myös tämän tutkimuksen tulokset herättävät pohtimaan, millaisin silmin me näemme ne lapset, joille heidän vanhempansa eivät ole pystyneet tarjoamaan riittävää huolenpitoa ja hoivaa tai oikealla tavalla rajoja.

LÄHDELUETTELO

- Achté, Kalle (1992). Tukea antava psykoterapia. Juva: WSOY.
- Ahonen-Eerikäinen, Heidi (2005). Kvalitatiivinen tutkimus- moniste (ei painettu). Helsingin yliopisto. Erityiskasvatuksen laitos.
- Alasuutari, Pertti (1994). Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alvarez, Anne (2002). Live company. Psychoanalytic psychotherapy with autistic, borderline, deprived and abused children. New York: Brunner-Routledge.
- Bardy, Marjatta, Barkman, Johanna & Janhunen, Tarja (toim.) (2000). Elämäni tarina. Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Helsinki: Stakes.
- Barrett, Muriel & Trevitt, Jane (1991). Attachment Behaviour and the Schoolchild. London: Routledge.
- Berger, L. Peter & Luckmann, Thomas (1994). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.
- Bettelheim, Bruno (1988). Kyllin hyvät vanhemmat. Kirja lastenkasvatuksesta. Suom. M. Rutanen. Juva: WSOY.
- Brah, Avtar (1996). Cartographies of diaspora. Confesting identities. Lontoo: Routledge.
- Burr, Vivien (1995). An introduction to social constructionism. London: Routledge.
- Burr, Vivien (2004). Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Tampere: Vastapaino.
- Davies, Madeleine & Wallbridge, David (1984) Äidin ja lapsen mysteeri. Winnicottin psykoanalyttinen ajattelu. Espoo: Amer-yhtymä Oy, Weilin + Göös kirjapaino.
- Douglas, Mary (1991). The idea of home. A kind of space. Social research vol. 581.
- Dufva, Virpi (2001). Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 25. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Durkheim, Emile (1980). Uskontoelämän alkeismuoto. Australialainen toteemijärjestelmä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Eco, Umberto (1990). Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään. Tampere: Vastapaino; Helsinki: Ylioppilaspalvelu.
- Eronen, Tuija (2005). Lastensuojelun sijaishuoltoselvitys, Kapsäkki-kehittämishanke. Lastensuojelun ja eräiden muiden sosiaalitoimen erityispalvelujen saatavuuden kehittäminen Lahden kaupunkiseudun kuntien yhteistyönä. Työpapereita 14.11.2005.

- Forsberg, Hannele (2002). Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa. Arviointitutkimus Lapsen aika-projektista. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Gergen, Kenneth J. (1999). *An Invitation to Social Construction*. London: SAGE Publications.
- Glaser, Barney G. (1978). *Theoretical Sensitivity*. *Advances in the Methodology of Grounded Theory*. San Francisco: University of California.
- Glaser, Barney G. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis. Emergence vs Forcing*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, Barney G. (2001). *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Goleman, Daniel (1997). *Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva*. Keuruu: Otavan Kirjapaino.
- Granfelt, Riitta (1998). *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 702. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.
- Grönfors, Martti (1982). *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Juva: WSOY.
- Harinen, Päivi (1998). *Nuorisotutkimusohjelma 2000*. Teoksessa Helve, Helena (toim.) *Nuorisotutkimus 2000 5/98. Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Heino, Tarja, Rantamäki Raija & Sallila Seppo (2006). *Hallinto-oikeuksien ratkaisut lastensuojeluasioissa 2000-2004*. *Stakes, työpapereita 14/2006*. Helsinki: Valopaino Oy.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2005). *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hughes, Daniel A. (2006). *Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa*. Tampere: PT-Kustannus.
- Huttunen, Laura (2002). *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuudenseuran toimituksia 861.
- Hägglund, Tor-Björn (1984). *Suomenkielisen painoksen esipuhe*. Teoksessa Davies, Madeleine & Wallbridge, David (1984) *Äidin ja lapsen mysteeri. Winnicottin psykoanalyttinen ajattelu*. Espoo: Amer-yhtymä Oy, Weilin + Göös kirjapaino.
- Jackson, Michael (1995). *At home in the world*. Durham: Duke University Press.
- Järventie, Irmeli (1999). *Syrjäytyvätkö lapset? Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalvelujen käytöstä Helsingissä*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1999:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

- Kalland, Mirjam (2005). Vauvan ja lapsen kehityksellisten tarpeiden huomioiminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, Saarnio ja Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, s. 119-140.
- Karisto, Antti & Seppälä, Ullamaija (2004). Maukas gradu. Valmistusvihjeitä tutkielman tekijöille. Tampere: Vastapaino.
- Kiili, Johanna (1998). Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämistä. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita no. 105. Jyväskylän yliopisto.
- Kitinoja, Manu (2005). Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluaikkuudesta ja kouluhistoriasta. Stakes. Tutkimuksia 150. Helsinki: Stakes.
- Kivinen, Tarja (1989). Viimeinen pari verkosta ulos. Selvitys lastensuojelun tilasta ja kehityksestä. Sosiaalihuollon julkaisuja 11/1989. Helsinki: Sosiaalihuolto.
- Kokkonen, Paulina (2005). Lastensuojelun jälkihuolto- ponnahduslauta itsenäiseen aikuisuuteen? Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos, pro gradu-tutkielma.
- Koskela, Hannu (2003). Opiskelijoiden haasteellisuudesta ammattiopintoihin sitoutumisen substanssiteoriaan. Grounded theory -menetelmän soveltaminen ammattioppilaitoksen opettajien kuvauksiin opetettavistaan. Joensuu: Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja Nro 86.
- Kylmäniemi, Elina (2004). Henkinen väkivalta lastensuojelun haasteena. Nuorisotutkimus-lehti 4/2004. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kyrönseppä, Ulla & Rautiainen, Juha-Matti (1993). Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.
- Känkänen, Päivi & Laaksonen, Sari (2006). Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. 31.1.2006.
- Lahikainen, Anja Riitta & Asikainen, Mervi (1983). Äidin kotona hoitamien kaksivuotiaiden sosiaalinen kehitys John Bowlbyn kiintymysteorian kannalta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiraportti A 39, 1983. Helsinki: Helsingin yliopiston monistuspalvelu.
- Lahikainen, Anja Riitta (2000). Turvallisuus identiteettikysymyksenä. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Lastensuojelulain kokonaisuudistustyöryhmän muistio (2006). Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:25. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lastensuojelun Keskusliitto ry:n internetsivut osoitteessa:
(http://www.lskl.fi/tiedostot/folder_7/6hVNNka5.pdf), luettu 20.8.2006.
- Lipponen, Kristiina (1996). Kodinomaista laitoshoidon. Etogeeninen tarkastelu lastensuojelulaitoksen kasvatustavasta. Tampereen yliopisto, Sosiologian- ja sosiaalipsykologian laitos, pro gradu-tutkielma.

Luoma, Sari (2003). "Kun mä haluan tästä kuitenkin sellasen kodin..." Narratiivinen tutkimus lastensuojelunuoren kodista. Tampereen yliopisto, Sosiaalityön laitos, pro gradu-tutkielma.

Metsämuuronen, Jari (2005). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkola, Pirjo (1999). Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon laatu- projektin loppuraportti. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 14.

Minuchin, Patricia (1988). Relationship within the family: a systems perspective. Teoksessa Hinde, R. & Stevenson-Hinde, J. (toim.) Relationship in families. Mutual influences. Oxford: Clarendon Press.

Morgan, D.H.J. (1985). The family, politics & social theory. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.

Myllärniemi, Annina (2006). Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Selvitys pääkaupunkiseudun lastensuojelun sijoituksista. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 7/2006. Helsinki: Yliopistopaino.

Mäkelä, Jukka & Vierikko, Ilona (2004). Kuinka yhteys löytyy? Vuorovaikutusterapia huostaanotettujen lasten hoidon tukena. Raportti Theraplay-projektista SOS-lapsikylissä 2001–2004. Espoo: SOS-Lapsikylä ry.

Oranen-Leiman, A-M. (1996). Teoista sanoihin. Kuvaus käyttäytymishäiriöisten lasten lastenpsykiatrisen hoidon kehittämisprojektista. Teoksessa Lahdenperä, Paula & Moilanen, Risto (toim.) Vimmaus, pammaus, hinnaus ja hallaus. Käyttäytymishäiriöisten lasten lastenpsykiatrisen hoidon kehittämisprojektin loppuraportti. Joensuu: Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin julkaisu 14/1996.

Pasanen, Kaarina (2004). "Mulla on ainakin kova ääni!" – välineitä sijoitetun lapsen kuunteluun. Nuorisotutkimus-lehti 4/2004. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Pasanen, Timo (2001). Lastenkodin asiakaskunta. Psykiatrisen tutkimus lastenkotilasten kehityksellisistä riski- ja suojaavista tekijöistä, oirehdinnasta sekä hoidontarpeesta. Annales Universitatis Turkuensis. Turku: Turun yliopisto.

Peräkylä, Anssi (1990). Kuoleman monet kasvot. Identiteetin tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Tampere: Vastapaino.

Pesäpuu ry:n internetsivut osoitteessa, (<http://www.pesapuu.fi/sukuperheproj.shtml>), luettu 12.5.2006.

Pike, Kenneth Lee (1954-55). Language in relation to unified theory of the structure of human behavior. Glendale, Calif.: Summer Institute on Linguistics.

Pösö, Tarja (1993). Kolme koulukotia. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pösö, Tarja (2004). Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista. Stakes tutkimuksia 133. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Raha-automaattiyhdistyksen internetsivut osoitteessa,
(<http://www.ray.fi/avustustoiminta/avustuskohteet/avustus2006.php?I1=8>), luettu 23.5.2006.

Rajanti, Taina (1999). Kaupunki on ihmisen koti. Elämän kaupunkimuodon tarkastelua. Helsinki: Tutkijaliitto.

Rantalaiho, Ulla-Maija (1993). Sosiaalityöntekijä lapsen etua etsimässä. Teoksessa Karvinen, Synnove (toim.) Sosiaalityön eettiset jännitteet. Sosiaalityön vuosikirja 1993. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto Oy.

Reeves, Christopher (1993). Transferenssi lasten laitoshoidossa. Artikkelit Psykoterapia-lehdessä 4/1993.

Roine, Minna (2000). Terapeuttinen osasto- ja yhteisöhoito. Teoksessa Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.). Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (2003). Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (2004). Lastensuojelupalvelujen kustannukset ja hinnoittelu. Jyväskylä: Suomen Kuntaliitto.

Rutter, Michael (1991). Maternal deprivation reassessed. Harmondsworth. Middx.: Penguin.

Rutter, Michael (1996). Stress research: Accomplishments and tasks ahead. Teoksessa Haggerty, R., Sherrod, L., Garmezy, N. & Rutter, M. (toim.). Stress, Risk, and Resilience in Children and Adolescents: Processes, Mechanisms and Interventions. Cambridge: Cambridge University Press.

Rönkä, Anna (2005). Paremmalle kaistalle elämässä. Nuorisotutkimus-lehti 2/2005. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Sameroff, Arnold J. (1995). Neo-environmental perspectives on developmental theory. Teoksessa Hodapp, Robert M., Burack, Jacob A. & Zigler, Edward (toim.) Issues in the developmental approach to mental retardation. Cambridge: Cambridge University Press.

Sandström, Leena (2000). Eri osapuolten näkökulmat tilanteessa, jossa nuori on sijoitettu laitoshiin. Narratiivinen tapaustutkimus kahden nuoren tilanteesta. Tampereen yliopisto, Sosiologian- ja sosiaalipsykologian laitos, pro gradu-tutkielma.

Schulman, Gustav (2000). Lasten psykoterapiassa säästäminen tulee kalliiksi. Helsingin Sanomat 2.2.2000.

Silverman, David (1985). Qualitative Methodology and Sociology. Aldershot: Gover.

Silverman, David (1999). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage Publications.

Soininen, Marjaana (1995). *Tieteellisen tutkimuksen perusteet*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:43. Turku: Painosalama Oy.

StakesTieto/lastensuojelu. Stakes, Tilastotiedote 14/2005. Lastensuojelu 2004. Internetsivut osoitteessa, (http://www.stakes.info/files/pdf/tilastitiedote2005/Tt14_05.pdf), luettu 3.8.2006.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1990). *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Newbury Park, CA: SAGE.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (1998). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: SAGE.

Strauss, Anselm & Corbin, Juliet (2000). *Grounded Theory Methodology*. Teoksessa Denzin NK & Lincoln YS (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications. 273-285.

Suomen kielen perussanakirja. Toinen osa L - R. (1992). *Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Suomen säädöskokoelma; Lastensuojelulaki 5.8.1983/683.

Taipale, Vappu (1998). *Lasten mielenterveystyö*. Porvoo: WSOY.

Tervonen- Arnkil, Kaisa (toim.) (2000). *Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa*. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tillich, Paul (1973). *Rajalla*. Valikoima Paul Tillichin teoksista. Porvoo: WSOY.

Tolonen, Tarja (2004). *Vanhemmuuden puutteen heijastuminen nuorten sosiaaliseen pääomaan*. Nuorisotutkimus-lehti 4/2004. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Tuomela, Rauni (1995). *Lapsen näkökulma lastensuojelussa*. Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikka/sosiaalityö, pro gradu-tutkielma.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuovila, Pirjo (2001). *Eheänä elämään, Lastenkoti korjaavana kokemuksena*. Projektiraportti. Tampere: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto.

Törrönen, Maritta (1999). *Lasten arki laitoksessa – Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa*. Helsinki: Yliopistopaino.

Wallenius, Jorma (2003). Toivon ylläpitäminen perhekotityön ytimenä koulukodissa. Grounded theory –metodologialla tuotettu substantiaaalinen teoria. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu: Oulun yliopistopaino.

Winnicott, Donald Woods (1958). Collected papers: Through Paediatrics to Psycho-Analysis. London: Tavistock.

Winnicott, Donald Woods (1981). Lapsi, perhe ja ympäristö. Suom. I. Hollo. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino.

Winnicott, Donald Woods (1990). Deprivation and Delinquency. Toimittaneet Clare Winnicott, Ray Shepherd ja Madeleine Davis. London/New York: Tavistock/Routledge.

Liitteet: Haastattelukysymykset

Liite 1

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Taustakysymykset:

1. Sukupuoli
2. Ikä
3. Sijoitusaika nykyisessä laitoksessa
4. Opiskelu / työ
5. Mistä olet muuttanut nykyiseen laitokseen?

Varsinaiset kysymykset:

1. Mitä sana koti sinulle merkitsee?
2. Kuinka monta kotia sinulla on ollut, millaisia koteja? (kuinka monessa olet asunut ja kuinka monen kokenut kodiksi)
3. Miten sinut otettiin vastaan, kun muutit tänne?

Henkilökunta, muut nuoret

Oliko tuloasi valmisteltu mielestäsi?

Kuinka pitkään meni asettautua laitokseen ja elämä muuttui arkiseksi?
4. Mitä olet tehnyt huoneellesi muutettuasi nuorisokotiin? (sisustus, tavarat mistä peräisin)

Kenen kanssa olet laittanut huonettasi ja miksi sellaiseksi?

Tunnetko huoneen kodiksesi?
5. Missä olet, jos kerrot kavereille puhelimesta olevasi kotona?

6. Onko nuorisokoti sinulle koti?
Jos ei, niin miksi?
Mikä estää sinua kokemasta tätä paikkaa kodiksesi?
Mitä pitäisi muuttua täällä, että tämä paikka voisi olla sinulle koti?
Jos on, niin miksi?
Mikä tekee tästä sinulle kodin?
Mitä pitäisi muuttua, että tämä ei olisi sinulle koti?
7. Missä tunnet olevasi kotonasi?
8. Mikä on sinulle tärkeää täällä nuorisokodissa?
9. Mitä toiset nuoret ja henkilökunta sinulle merkitsevät?
10. Millä tavoin nuorisokoti on vähemmän koti kuin oikea koti?
Voiko nuorisokoti olla jollain tavalla parempi koti kuin tavallinen koti?
11. Mitä itse voit tehdä, että tämä olisi enemmän koti sinulle?
Mitä henkilökunta voi tehdä, että tämä olisi enemmän koti sinulle?
12. Millainen on hyvä yhteisö?
Mikä voisi tehdä tästä nuorisokodista hyvän yhteisön?
Onko tämä nuorisokoti mielestäsi hyvä yhteisö?
13. Millaisen kodin haluaisit antaa lapsillesi vaikkapa 15-vuoden kuluttua?
14. Millaisen perheen haluaisit itsellesi aikuisena?
15. Miten luulet elämisen nuorisokodissa vaikuttavan siihen millainen aikuinen sinusta kasvaa?
16. Mitä ajatuksia tai tunteita puhuminen kodista ja haastattelu sinussa herätti?
Vaikuttiko vastauksiisi?